

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของ
กรมคุมประพฤติ กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม
คณะอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

**COMMUNITY PARTICIPATION IN PROBATIONERS REHABILITATION
OF DEPARTMENT OF PROBATION: A CASE STUDY OF SAIMAI
PROBATION OFFICE (COMMUNITY CENTER)**

**BY
PANADDA SAENGUTHAI**

**A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENTS FOR
THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
IN CRIMINOLOGY AND JUSTICE ADMINISTRATION
FACULTY OF CRIMINOLOGY AND JUSTICE ADMINISTRATION**

**GRADUATE SCHOOL, RANGSIT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2024**

วิทยานิพนธ์เรื่อง

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของ
กรมคุมประพฤติ กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

โดย

ปนัดดา แสงอุทัย

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม

มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

ศ.ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์
ประธานกรรมการสอบ

รศ.ดร.ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม
กรรมการ

ผศ.ดร.อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

ผศ.ดร.นวกัทธ ฌรงค์ศักดิ์
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ศ.ดร.เสีจิตต์ เพ็ชรประสาน)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
30 กรกฎาคม 2567

Thesis entitled

**COMMUNITY PARTICIPATION IN PROBATIONERS REHABILITATION OF
DEPARTMENT OF PROBATION: A CASE STUDY OF SAIMAI PROBATION
OFFICE (COMMUNITY CENTER)**

by

PANADDA SAENGUTHAI

was submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice

Rangsit University
Academic Year 2024

Prof. Sakchai Lertpanichpun, Ph.D.
Examination Committee Chairperson

Assoc.Prof.Thamavit Terdudomtham, Ph.D.
Member

Asst.Prof. Aranee Vivatthanaporn, Ph.D.
Member and Co-Advisor

Asst.Prof.Navapat Narongsak, Ph.D
Member and Advisor

Approved by Graduate School

(Prof.Suejit Pechprasarn, Ph.D.)

Dean of Graduate School

July 30, 2024

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เป็นอย่างดีเนื่องมาจากได้รับความอนุเคราะห์จาก ผศ.ดร.นวกัทร ฌรงค์ศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ และคอยให้คำปรึกษา แนะนำเป็นอย่างดีมาโดยตลอด วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่สามารสำเร็จลุล่วงได้ หากปราศจากความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผศ.ดร.อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้คอยให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย ตลอดจนติดตามความคืบหน้างานวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วง ขอกราบขอบพระคุณความเมตตาของ รศ.ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และ รศ.ดร.ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม ผู้ให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ในประเด็นสำคัญอันทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณมหาวิทาลัยรังสิต ที่ได้สนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในคณะอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต ที่กรุณามอบความรู้อันเป็นประโยชน์ยิ่ง ในการนำไปพัฒนาต่อยอดการทำงานในสายงานของผู้วิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ดูแลประสานงานเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณกรมคุมประพฤติ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 14 ท่าน ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าในการสัมภาษณ์และสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการ ขอขอบคุณผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานกรมคุมประพฤติ รวมทั้งเพื่อน ๆ รุ่นพี่ และรุ่นน้องชาวอาชีววิทยามหาวิทยาลัยรังสิต ที่ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พี่มี้ม ปาริณานกจันทร์ ผู้ที่คอยอยู่เคียงข้าง ให้กำลังใจ รับฟังปัญหา และคอยช่วยเหลือ น้องสาวคนนี้มาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา ที่เลี้ยงดูลูกสาวคนนี้เป็นอย่างดีจนกระทั่งเติบโตและประสบความสำเร็จมาได้เช่นทุกวันนี้ ขอขอบคุณสำหรับความรัก การดูแลเอาใจใส่ และกำลังใจที่มีให้เสมอ ขอขอบคุณสามีที่อยู่เคียงข้าง ให้กำลังใจ และคอยช่วยเหลือตลอดมาจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี

ปนัดดา แสงอุทัย

ผู้วิจัย

6006351 : ปนัดดา แสงอุทัย
 ชื่อวิทยานิพนธ์ : การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน
 ของกรมคุมประพฤติ กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน
 เขตสายไหม
 หลักสูตร : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม
 อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.นวกัทร ธรรมศักดิ์
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร.อารณีย์ วิวัฒนาภรณ์

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 คน โดยเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร ผู้บริหารระดับกลาง บุคลากรกรมคุมประพฤติ นักวิชาการด้านคุมประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติ ภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนคือ (1) ด้านคุณลักษณะของประชากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร (2) ด้านการบูรณาการของหน่วยงานภาคีในพื้นที่ (3) ด้านงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดตั้งและดำเนิน โครงการ (4) ด้านศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของอาสาสมัครคุมประพฤติ จึงมีข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตลอดจนภาคเอกชน บูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณที่เพียงพอในการดำเนินงาน และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรควบคู่กันไปด้วย

(วิทยานิพนธ์มีจำนวนทั้งสิ้น 153 หน้า)

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, ภาคประชาชน, แก้ไขฟื้นฟู, ผู้กระทำผิด, เขตสายไหม

ลายมือชื่อนักศึกษา ..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

6006351 : Panadda Saenguthai
 Thesis Title : Community Participation in Probationers Rehabilitation of
 Department of Probation: A Case Study of Saimai Probation Office
 (Community Centre)
 Program : Master of Arts in Criminology and Justice Administration
 Thesis Advisor : Asst.Prof. Navapat Narongsak, Ph.D.
 Thesis Co-Advisor : Asst.Prof. Aranee Vivatthanaporn, Ph.D.

Abstract

This research aimed to study the problems and obstacles related to the participation of the public sector in rehabilitating offenders in the community of the Probation Department Saimai Probation Office (Community Centre) to obtain recommendations for solving the obstacles to promote and support public participation in rehabilitating offenders in the communities of the Probation Department at Saimai Probation Office (Community Centre). This is a qualitative study conducted through documentary research and in-depth interviews with 14 key informants chosen by purposive sampling. These key informants consisted of central executives, probation officers, probation academics, volunteer probation officers, and police officers. The research tool was an interview form, and the data were analyzed through content analysis.

The research revealed that problems and obstacles of public participation in rehabilitating offenders in the communities of the Probation Department in Saimai Probation Office (Community Centre) were (1) the characteristics of the population in the Bangkok area, (2) the integration of partner agencies in the area, (3) insufficient budget, (4) the potential of volunteer probation officers. The suggestion from the research is that the Department of Probation should work iteratively with related organizations and allocate a budget along with the development of personnel potentiality for a control and surveillance.

(Total 153 pages)

Keywords: Public Sector Participation, Rehabilitation, Saimai District

Student's Signature ..... Thesis Advisor's Signature .....
 Thesis Co-Advisor's Signature.....

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูป	ช
บทที่ 1	
บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย	9
1.3 คำถามการวิจัย	10
1.4 ขอบเขตการวิจัย	10
1.5 นิยามศัพท์	11
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย	12
บทที่ 2	
ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	13
2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน	14
2.2 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน	27
2.3 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	67
2.4 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญวิทยาเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม	70
2.5 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม	78
2.6 แนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice)	81
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	85
บทที่ 3	
ระเบียบวิธีการวิจัย	90
3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	90
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	94

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	95
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	97
3.5 การตรวจสอบข้อมูล	98
3.6 จริยธรรมการวิจัย	98
บทที่ 4 ผลการวิจัย	100
4.1 สภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม	101
4.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาลูกอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน เขตสายไหม	107
บทที่ 5 อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ	117
5.1 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย	118
5.2 สรุปผลการศึกษาวิจัย	128
5.3 ข้อเสนอแนะ	130
บรรณานุกรม	133
ภาคผนวก	139
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย	140
ภาคผนวก ข เอกสารรับรองโครงการวิจัย	150
ประวัติผู้วิจัย	153

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 สถิติคดีอาญาคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิด รายจังหวัด พ.ศ. 2560 - 2564	4
1.2 สถิติคดีอาญาคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิด รายจังหวัด พ.ศ. 2560 - 2564	7
1.3 สถิติคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ของสถานีตำรวจนครบาลสายไหม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2561 - วันที่ 31 ธันวาคม 2565	9
3.1 ข้อมูลแสดงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัย	92

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
2.1	โครงสร้างภารกิจของศูนย์คุ้มครองพสกิภาคประชาชน	65
2.2	ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory)	75

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากสถานการณ์โลกในยุคปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในหลาย ๆ มิติ ทั้งในด้าน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีสารสนเทศและการคมนาคม อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีความเชื่อมโยงและต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารที่ไม่ว่าจะอยู่ในมุมใดของโลกก็จะสามารถรับรู้ สัมผัส หรือได้รับผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้น ได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วดังกล่าวส่งผลให้ประเทศไทยต้องได้รับผลกระทบตามมาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านปัญหาสังคม ปัญหาแรงงาน ปัญหายาเสพติด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนจากการเป็นรูปแบบเดิมมาเป็นอาชญากรรมลูกผสม เป็นการผสมผสานกันระหว่างอาชญากรรมรูปแบบต่าง ๆ มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงจากปัจจัยทางเทคโนโลยี ผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายองค์กรมากขึ้น การพึ่งพาเทคโนโลยีในการกระทำความผิด ใช้วิธีการที่หลากหลายซึ่งส่งผลกระทบในวงกว้าง ไม่จำกัดช่วงเวลาและสถานที่ อาศัยเทคโนโลยีในการเข้าถึงเป้าหมายได้ง่าย ส่งผลให้การติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษทำได้ยาก ต้องใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมากในการปราบปราม ป้องกัน และแก้ไข (ดิเรกฤทธิ์ บุญชนากรณ์ และ สุนนทีย์ จิตสว่าง, 2556)

จากสถิติคดีอาญาที่ราชอาณาจักร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เผยแพร่รายงานการรวบรวมสถิติฐานความผิดคดีอาญา 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ในภาพรวมรับแจ้ง 13,745 คดี จับกุมผู้ต้องหาได้จำนวน 15,801 คน โดยฐานความผิดที่มีการรับแจ้งมากที่สุดคือคดีทำร้ายร่างกายสาหัส 3,005 คดี และพยายามฆ่า 1,615 คดี กลุ่มที่ 2 ฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ในภาพรวมรับแจ้ง 47,000 คดี จับกุม

ผู้ต้องหาได้ 45,298 คน โดยฐานความผิดที่มีการรับแจ้งมากที่สุดคือความผิดฐานลักทรัพย์ 20,540 คดี กลุ่มที่ 3 ฐานความผิดพิเศษ ในภาพรวมรับแจ้ง 13,921 คดี จับกุมผู้ต้องหาได้ 11,295 คน

ฐานความผิดที่มีการรับแจ้งมากที่สุดคือ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.ศุลกากรฯ และพ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราฯ และกลุ่มที่ 4 คดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น ยาเสพติด อาวุธปืนและวัตถุระเบิด การพนัน และความผิดเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี ในภาพรวมรับแจ้ง 470,096 คดี จับกุมผู้ต้องหาได้ 555,196 คน ทั้งนี้ มีการคาดการณ์ว่าภายหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ประเทศไทยจะต้องเผชิญกับสถานะผู้กระทำผิดซ้ำรายใหม่เพิ่มมากขึ้น ด้วยสาเหตุอันเนื่องมาจากประชาชนได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ดังเช่นที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วที่ประเทศไทยต้องประสบกับวิกฤติต้มยำกุ้งในช่วงปี 2540 (นัทธี จิตสว่าง, 2565)

การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นหนึ่งในมาตรการในการยับยั้งป้องกันการกระทำความผิด แนวคิดการลงโทษผู้กระทำผิดของประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามยุคสมัยตามจารีตประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนสังคม ซึ่งแต่เดิมเป็นมาตรการการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนให้สาสมกับความผิดตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An Eye for an Eye, A Tooth for a Tooth) ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญทางวัฒนธรรม สติปัญญา ตลอดจนสภาพสังคม จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Rehabilitation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดได้แก้ไขปรับปรุงตัว โดยพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคม ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดได้รับผลกระทบทางลบในเรือนจำ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข โดยไม่ก่อปัญหาสังคมในอนาคต (นัทธี จิตสว่าง, 2541)

การคุมประพฤติ หรือการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน เป็นมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยการเลี้ยงโทษจำคุก แต่จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อการควบคุมความประพฤติไว้ให้ผู้กระทำความผิดกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขโดยไม่เป็นอันตรายต่อสังคม การคุมประพฤติจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่เน้นการลงโทษมาเป็นการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมนิสัย และใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุกแทนการลงโทษจำคุก โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ควบคุมดูแลช่วยเหลือ ให้ผู้กระทำผิดสามารถแก้ไขปรับปรุงนิสัยและความประพฤติของตนได้ภายใต้ความช่วยเหลือของชุมชน

ประเทศไทยเริ่มมีการนำระบบคุมประพฤติมาใช้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 โดยมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน ส่วนผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ นั้นแม้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 จะได้บัญญัติถึงวิธีการเกี่ยวกับการคุมประพฤติไว้ แต่เนื่องจากยังขาดหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่จะรับผิดชอบในการดำเนินการศาลจึงยังคงใช้มาตรการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษโดยไม่ใช้วิธีการคุมความประพฤติ กระทั่งรัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 และได้มีการจัดตั้งสำนักงานคุมประพฤติกลาง ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกองสังกัดสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการกระทรวงยุติธรรม โดยดำเนินการในกรุงเทพมหานครก่อน จนปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ จึงได้มีการเปิดดำเนินการสำนักงานคุมประพฤติในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ ในระยะแรกมีเพียงบุคลากรของภาครัฐเท่านั้นที่มีบทบาทในการดำเนินงาน จนกระทั่ง พ.ศ. 2525 กระทรวงยุติธรรมได้สนับสนุนการก่อตั้ง มูลนิธิการแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิด จึงนับได้ว่าเป็นภาคเอกชนองค์กรแรกที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดในชุมชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 กรมคุมประพฤติได้สรรหาประชาชนที่สมัครใจเข้าอบรมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ (Volunteer Probation Officer) ทำหน้าที่ช่วยการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ จากนั้นจึงได้เพิ่มบทบาทในการทำงานเพื่อชุมชนมากยิ่งขึ้นตามลำดับ (กรกช นาควิเชตร และคณะ, 2555)

การดำเนินงานคุมประพฤติในประเทศไทยได้พัฒนาจากการมุ่งเน้นเฉพาะการควบคุมและสอดส่องให้ผู้ถูกคุมความประพฤติให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด ไปสู่แนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน เปิดพื้นที่ให้อาสาสมัครคุมประพฤติ องค์กรภาคประชาสังคมและประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น การพัฒนาการทำงานร่วมกับชุมชนดังกล่าว ดำเนินการไปควบคู่กับภารกิจหลักที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านการสืบเสาะและพินิจเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ถูกสืบเสาะและพินิจเพื่อประมวลข้อเท็จจริงและจัดทำรายงานความเห็นเสนอประกอบการพิจารณาของศาล การควบคุมและสอดส่องเพื่อการคุมความประพฤติผู้ถูกคุมความประพฤติให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด การให้การสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังพ้นจากการคุมประพฤติหรือผู้กระทำผิดหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์ (Aftercare) ซึ่งครอบคลุมไปถึงผู้กระทำผิดที่เป็นเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ที่ได้รับการปล่อยตัวหรือพ้นจากเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนภารกิจในการขับเคลื่อนงานตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันกระทำผิดซ้ำ ในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 กฎหมายฉบับดังกล่าวบัญญัติมาเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐร่วมกันเฝ้าระวังการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษในคดีเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง ตลอดจนสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 23 มกราคม

พ.ศ. 2566 ในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติดังกล่าวพนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่สืบเสาะและพินิจ เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งความรุนแรงของคดี สาเหตุแห่งการกระทำ ความผิด ประวัติการกระทำ ความผิด ภาวะแห่งจิต นิสัยและลักษณะส่วนตัวอื่นของผู้กระทำ ความผิด ความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคม โอกาสในการกระทำผิดซ้ำ และการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิด รายงานต่อศาลเพื่อประกอบดุลพินิจในการออกคำสั่งให้ใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดในระหว่างรับโทษจำคุกเพื่อป้องกันมิให้กระทำความผิดซ้ำ และดำเนินการตาม มาตรการเฝ้าระวังนักโทษเด็ดขาดภายหลังพ้นโทษ ซึ่งในปีงบประมาณ 2566 กรมคุมประพฤติ มีกรอบอัตรากำลังรวมทุกตำแหน่ง จำนวน 4,585 อัตรา แบ่งออกเป็นข้าราชการ 1,450 อัตรา ลูกจ้างประจำ 162 อัตรา พนักงานราชการ 2,002 อัตรา ลูกจ้างชั่วคราว 501 อัตรา และจ้างเหมา บริการ 470 อัตรา จะเห็นได้ว่า ปริมาณงานในความรับผิดชอบของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งมีมากกว่ามาตรฐานอยู่แล้วเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สอดคล้องกับอัตรากำลังที่มีอยู่ ดังปรากฏจากสถิติคดีรับใหม่ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2566 ดังนี้

ตารางที่ 1.1 สถิติคดีรับใหม่ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561-2566

ปีงบประมาณ	บริการสังคม แทนค่าปรับ		สืบเสาะ			สอดส่อง					ประมวลกฎหมาย ยาสเสพติด		JSOC		รวม	รวม สะสม
	ปอ.30/1	เป็นพินัย	ผู้ใหญ่	พัก	ลด	ผู้ใหญ่	พัก	ลด	เด็กหลัง	เด็กก่อน	แสวงหา ข้อเท็จจริง	คุมประพฤติ ป. ยาเสพติด	สืบเสาะ	เฝ้าระวัง		
2561	2,599	0	41,744	13,118	16,505	170,644	4,623	11,505	2,642	1,409	0	0	0	0	264,789	264,789
2562	4,592	0	40,410	30,073	17,699	172,708	7,630	9,899	1,589	1,142	0	0	0	0	285,742	550,531
2563	12,626	0	36,699	46,897	27,227	148,940	15,875	17,816	941	923	0	0	0	0	307,944	858,475
2564	25,777	0	32,446	98,757	16,898	104,479	39,523	6,152	719	552	0	0	0	0	325,303	1,183,778
2565	40,862	0	43,841	38,209	6,142	225,261	13,206	2,875	540	442	337	550	0	0	372,265	1,556,043
2566	32,910	1	42,274	28,837	10,790	208,859	11,875	6,337	340	252	372	600	781	662	344,890	1,900,933
รวม	119,366	1	237,414	255,891	95,261	1,030,891	92,732	54,584	6,771	4,720	709	1,150	781	662	1,900,933	

ที่มา: กรมคุมประพฤติ, 2566

จากตารางสถิติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คดีงานสืบเสาะและพินิจผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ที่เพิ่มขึ้นจากจำนวน 32,471 คดี ในปี พ.ศ. 2564 เป็น 43,841 คดี ในปี พ.ศ. 2565 และคดีควบคุม และสอดส่องผู้ใหญ่ที่เพิ่มขึ้นจากจำนวน 104,479 คดี ในปี พ.ศ. 2564 เป็น 225,261 คดี ในปี พ.ศ. 2565 และนอกจากนี้กรมคุมประพฤดียังมีคดีที่อยู่ระหว่างการคุมประพฤติในปี พ.ศ. 2565 อีกจำนวน 255,593 คดี (กรมคุมประพฤติ, 2565)

ที่ผ่านมากรมคุมประพฤติมีแนวทางแก้ไขปัญหาปริมาณงานไม่สอดคล้องกับอัตรากำลัง แบ่งออกเป็น 4 แนวทางใหญ่ ๆ คือ 1) การปรับลดขั้นตอนการทำงาน 2) การดำเนินงานรูปแบบกลุ่ม เช่น การปฐมนิเทศแบบกลุ่ม การรับรายงานตัวแบบกลุ่ม และการทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม เป็นต้น 3) การปรับมาตรฐานปริมาณคดีต่อพนักงานคุมประพฤติโดยเพิ่มอัตราส่วนปริมาณคดีขึ้น จากเดิม และ 4) การให้อาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice) ที่รัฐดำเนินการให้ประชาชนได้มีโอกาสและมีช่องทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเองในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการและรับผลจากการดำเนินงานร่วมกัน ทั้งยังเป็นการจัดการบริหารราชการแผ่นดิน ตามหลักธรรมาภิบาล Good Governance ซึ่งจะนำไปสู่ระบบราชการ ที่มีความสุจริต โปร่งใส เปิดเผย เที่ยงธรรม และมีการบริหารงานที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางและมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน เป็นสำคัญ (กรกช นาควิเชตร และคณะ, 2555)

แม้ว่ากรมคุมประพฤติจะเปิดให้อาสาสมัครคุมประพฤติเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 อาสาสมัครคุมประพฤติได้รับการคาดหวังให้มีบทบาทหน้าที่ในการช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการออกสอดส่อง เยี่ยมเยียน แก้ไขฟื้นฟู และสงเคราะห์ผู้ที่อยู่ระหว่างการถูกคุมความประพฤติ ติดตามสงเคราะห์ภายหลังปล่อย รวมทั้งช่วยเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ภารกิจของกรมคุมประพฤติ ในปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 19,898 คน (กรมคุมประพฤติ, 2566) แต่ที่ผ่านมามีพบว่ากรมคุมประเวดียังใช้ประโยชน์จากช่องทางมีส่วนร่วมนี้ไม่มากเท่าที่ควร เนื่องจากรูปแบบของการมีส่วนร่วม ยังมีอยู่อย่างจำกัด และทำได้เพียงส่วนน้อยของงานคดี โดยยังขาดการมีส่วนร่วมในหลายขั้นตอนของการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และการประเมินผล (กรกช นาควิเชตร และคณะ, 2555) ดังปรากฏในผลการดำเนินงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของอาสาสมัครคุมประพฤติ มีผลการปฏิบัติงานด้านสืบเสาะข้อเท็จจริง จำนวน 316 คดี การปฏิบัติงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด จำนวน 89,832 คดี และการติดตามผล/ช่วยเหลือผู้พ้นการคุมความประพฤติ จำนวน 6,430 คดี รวมจำนวนทั้งสิ้น 96,578 คดี ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 กรมคุมประพฤติต้องดำเนินการคุมความประพฤติผู้กระทำผิดทั้งสิ้น 483,303 คดี โดยเป็นคดีที่รับมาจากปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จำนวน 255,593 คดี และเป็นคดีรับใหม่ในปี พ.ศ. 2566 จำนวน 227,710 คดี นอกจากนี้ยังมีการกิจการแสวงหาข้อเท็จจริงและการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคมและพฤติการณ์คดีของผู้กระทำผิด จำนวน 81,866 คดี (กรมคุมประพฤติ, 2566) รวมคดีทั้งหมดที่กรมคุมประพฤติจะต้องรับผิดชอบใน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ทั้งสิ้น 565,169 คติ ผลการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ เกิดเป็น ร้อยละ 17.08 เท่านั้น ถึงแม้ว่าที่ผ่านมาอาสาสมัครคุมประพฤติจะมีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ ความรู้และประชาสัมพันธ์ภารกิจของกรมคุมประพฤติ แต่อย่างไรก็ตามกรมคุมประพฤติควรมีการ ดึงศักยภาพของอาสาสมัครคุมประเวติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และใช้ในการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดในชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ด้วยเหตุจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการคืนคนดี สู่อสังคม คือ การขาดการบูรณาการการทำงานในทุกภารกิจไว้ด้วยกันแบบศูนย์รวม จากความสำคัญ ของปัญหาดังกล่าว ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 กรมคุมประพฤติจึงได้จัดตั้งศูนย์คุมประพฤติภาค ประชาชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการบูรณาการการทำงานในทุกภารกิจ แบ่งภารกิจออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ภารกิจด้านการประสานคดี ภารกิจด้านการจัดกิจกรรม และภารกิจด้านการติดตาม โดยมีคณะกรรมการที่มาจากภาคประชาชนจะเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินงานในภารกิจต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ และเพื่อให้ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ ได้มีโอกาสปรับตัวในการอยู่ร่วมกับชุมชน สามารถกลับตนเป็นคนดี ลดการกระทำผิดซ้ำ และเป็นการสะท้อนการกระจายบริการในพื้นที่ ประชาชนได้รับความสะดวก ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายความยุติธรรมแก่ประชาชน ปัจจุบัน กรมคุมประพฤติมีการจัดตั้งศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน จำนวน 254 ศูนย์ทั่วประเทศ มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ร่วมกันขับเคลื่อนภารกิจ จำนวนทั้งสิ้น 3,194 คน ประกอบด้วย อาสาสมัครคุมประพฤติ จำนวน 1,546 คน และภาคประชาชน จำนวน 1,648 คน มีการจัดกิจกรรม ภายใต้งานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การรับรายงานตัวโดย อาสาสมัครคุมประพฤติ การทำงานบริการสังคมแบบกลุ่ม การอบรมกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูการ ป้องกันการเสพยาเสพติดซ้ำ เป็นต้น ในปีงบประมาณ 2566 มีการจัดกิจกรรมภายในศูนย์คุม ประเวติภาคประชาชนทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 3,053 ครั้ง โดยแบ่งเป็นภารกิจการประสานคดี จำนวน 637 ครั้ง ภารกิจการแก้ไขฟื้นฟู 2,296 ครั้ง ภารกิจการติดตาม 18 ครั้ง และภารกิจอื่น ๆ 102 ครั้ง (กรมคุมประพฤติ, 2566) ตัวอย่างที่ผ่านมาของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนที่มีการ ดำเนินงานด้านการบูรณาการงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนให้เห็นผลเป็นที่ประจักษ์ ได้แก่ ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตหนองแขม ที่ร่วมกับโครงการพัฒนาศักยภาพศูนย์การเรียนรู้ กองทุนแม่ ชุมชนกองทุนหนองแขม “ก้าวใหม่ (หนองแขม) โมเดล ก้าวไปด้วยกันเพื่อชุมชน ปลอดภัยและสุขภาพดีแบบยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์เพื่อการเฝ้าระวังปัญหาในชุมชนและการพัฒนา ชุมชนให้เข้มแข็ง ประกอบไปด้วยอาสาสมัครคุมประพฤติเขตหนองแขม สำนักงานเขตหนองแขม

สำนักอนามัย สถานีตำรวจในพื้นที่ สมาคมสตรีคาทอลิก กิจกรรมประกอบไปด้วยการสร้าง การรับรู้สุขภาพการเปิดร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ และการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการขยายความร่วมมือในการนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงและเป็นเขตพื้นที่การปกครองพิเศษของประเทศไทย ในปี 2565 กรุงเทพมหานครประกอบไปด้วยเขตจำนวน 50 เขต มีจำนวนประชากร 5,527,994 คน และมีความหนาแน่นของจำนวนประชากร/คน/ตารางเมตร สูงเป็นอันดับ 1 ของประเทศ (กรุงเทพมหานคร, 2564) แต่หากมองในความเป็นจริงแล้วกรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากร ทั้งสิ้นเกือบ 10 ล้านคน หากรวมเอาประชากรแฝงและนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไปด้วย จากรายงาน ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ได้สรุปผลที่สำคัญประชากรแฝงในประเทศไทยพบว่าในปี 2564 มีการกระจายตัวของประชากรแฝงในกรุงเทพมหานครมากที่สุดของประเทศ แบ่งเป็น ประชากร แฝงในเวลากลางวัน ร้อยละ 49.0 และประชากรแฝงในเวลากลางคืน ร้อยละ 32.7 อันเป็นผล สืบเนื่องมาจากกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงิน การธนาคาร การพาณิชย์การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ การขยายธุรกิจของต่างชาติส่งผล ให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนมาก (สำนักงานสถิติ แห่งชาติ, 2564) ซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดปัญหาหลายด้านตามมา ทั้งในด้านปัญหาการจราจร ปัญหาขยะ และสิ่งแวดล้อม ปัญหาคนไร้บ้าน และปัญหาอาชญากรรม ดังปรากฏได้จากรายงานสถิติคดีอาญา ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิดและรายจังหวัด พ.ศ. 2560 - 2564 ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้

ตารางที่ 1.2 สถิติคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิด

รายจังหวัด พ.ศ. 2560 - 2564

จังหวัด	ประเภทความผิด	2560			2561			2562			2563			2564		
		รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา
กรุงเทพมหานคร	ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ	2,727	2,036	2,503	2,457	2,345	2,484	2,395	2,081	2,548	2,119	1,897	2,314	1,993	1,846	2,459
	ฆ่าผู้อื่น	88	77	106	88	120	125	81	73	131	63	58	76	36	36	66
	ทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย	48	39	57	32	38	38	37	32	43	34	31	39	28	27	52
	พยายามฆ่า	110	82	125	84	85	88	85	74	102	72	63	104	81	70	121
	ทำร้ายร่างกาย	2,102	1,591	1,955	1,942	1,854	1,973	1,875	1,653	2,008	1,172	1,089	1,297	790	764	972
	ข่มขืนกระทำชำเรา	226	140	148	175	132	141	133	101	107	124	102	111	127	105	124
	อื่น ๆ	153	107	112	136	116	119	184	148	157	654	554	687	931	844	1,124

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564

เมื่อพิจารณาจากจำนวนสถิติความผิดปกติเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ที่พระราชอาณาจักร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ในภาพรวมรับแจ้ง 13,745 คดี หากเมื่อพิจารณาร่วมกับตารางดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คดีซึ่งเป็นความผิดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,993 คดี คิดเป็น ร้อยละ 14.50 ของปริมาณคดีที่รับแจ้งที่พระราชอาณาจักร ประกอบกับในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 กรมคุมประพฤติมีปริมาณงานด้านภารกิจงานควบคุมและสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติ คดีรับใหม่จำนวน 151,276 คดี กว่าร้อยละ 68.99 เป็นผู้กระทำผิดผู้ใหญ่ รองลงมา ได้แก่ ผู้กระทำผิดที่ได้รับการพักการลงโทษ ร้อยละ 26.10 ผู้กระทำผิดที่ได้รับการลดวันต้องโทษร้อยละ 4.07 เด็กและเยาวชนร้อยละ 0.84 ตามลำดับ นอกจากนี้พบว่าพื้นที่ที่มีผู้กระทำผิดมากที่สุดตั้งแต่ 3,000 คดีขึ้นไป มี 6 จังหวัด ได้แก่ คดีในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 7,019 คดี รองลงมาคือ จังหวัดอุบลราชธานี 5,510 คดี จังหวัดสมุทรปราการ 4,697 คดี จังหวัดอุดรธานี 3,237 คดี จังหวัดสกลนคร 3,189 คดี และ จังหวัดเชียงใหม่ 3,172 คดี (กรมคุมประพฤติ, 2565)

เขตพื้นที่สายไหม ตั้งอยู่บริเวณทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือฝั่งพระนคร ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ทิศตะวันออกติดต่อกับ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี และเขตคลองสามวา ทิศใต้ติดต่อกับ เขตบางเขน ทิศตะวันตกติดต่อกับ เขตดอนเมือง มีพื้นที่ทั้งหมด 44,615 ตารางกิโลเมตร มีประชาชนอาศัยอยู่ราว ๆ 209,566 คน (สำนักงานเขตสายไหม, 2566) จากรายงานจำนวนประชากรและความหนาแน่นในเขต กรุงเทพมหานคร ปีพ.ศ. 2564 พบว่าเขตสายไหมมีประชาชนพักอาศัยอยู่สูงที่สุดในเขต กรุงเทพมหานคร เขตสายไหมประกอบไปด้วยสถานศึกษา จำนวน 25 แห่ง ชุมชน จำนวน 79 ชุมชน แบ่งเป็น ชุมชนเมือง 68 ชุมชน ชุมชนชานเมือง 6 ชุมชน ชุมชนอาคารสูง 1 ชุมชน และ ชุมชนแออัด 4 ชุมชน (กรุงเทพมหานคร, 2564) ด้วยเหตุที่พื้นที่ดังกล่าวมีประชาชนพักอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น จึงเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเกิดอาชญากรรมขึ้นได้เช่นกัน โดยจะเห็นได้จากสถิติคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2561 - วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ของสถานีตำรวจนครบาลสายไหม ดังนี้

ตารางที่ 1.3 สถิติคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ของสถานีตำรวจนครบาล
สายไหม ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2561 - วันที่ 31 ธันวาคม 2565

ประเภทความผิด	2561			2562			2563			2564			2565		
	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา
ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ	42	31	46	55	52	62	59	54	72	68	65	71	49	41	47
ฆ่าผู้อื่น	3	3	11	3	2	3	2	2	2	0	0	0	1	1	1
ทำร้ายผู้อื่นถึงแก่ความตาย	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	3
พยายามฆ่า	2	2	3	1	1	3	0	0	0	2	2	3	0	0	0
ทำร้ายร่างกาย	34	23	29	42	40	44	39	35	49	33	32	33	45	37	42
ข่มขืนกระทำชำเรา	2	2	2	4	4	4	6	6	6	8	8	8	1	1	1
อื่น ๆ	1	1	1	5	5	8	12	11	15	25	23	27	0	0	0

ที่มา : สถานีตำรวจนครบาลสายไหม, 2566 (ข้อมูลในระบบ CRIME ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2566)

จากตารางดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ในขณะที่สถิติคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ของกรุงเทพมหานครมีแนวโน้มลดลง แต่สถิติคดีความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ของเขตพื้นที่สายไหมกลับมีปริมาณคดีที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผิดฐานทำร้ายร่างกายที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องแม้กระทั่งในช่วงที่มีการระบาดของโรคโควิด 19 อันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าว จากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึง “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม” เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตลอดจน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติต่อไปในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

1.2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

1.3 คำถามการวิจัย

1.3.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง

1.3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม ควรมีแนวทางอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม โดยเนื้อหาในการศึกษามีดังนี้

1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม ว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติต่อไปในอนาคต

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร

1.4.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาในการศึกษาระหว่างวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2566

1.4.4 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

ประชากรในการวิจัยที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการรวบรวมข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นทัศนคติและมุมมอง รวมทั้งสิ้น 14 คน ดังนี้

- 1) ผู้กำหนดนโยบายระดับกรมคุมประพฤติ จำนวน 1 คน
- 2) ผู้บริหารระดับกลางของกรมคุมประพฤติ จำนวน 1 คน
- 3) ผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้างานสำนักงาน จำนวน 2 คน
- 4) ผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการ จำนวน 1 คน
- 5) ประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ จำนวน 1 คน
- 6) ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน จำนวน 1 คน
- 7) ประธานชุมชน จำนวน 1 คน
- 8) เจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน 1 คน
- 9) อาสาสมัครคุมประพฤติ จำนวน 3 คน
- 10) นักวิชาการด้านคุมประพฤติ จำนวน 2 คน

1.5 นิยามศัพท์

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานการแบ่งปันผลประโยชน์จากการดำเนินงาน และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

ภาคประชาชน หมายถึง กลุ่มบุคคลซึ่งประกอบไปด้วยประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ประธานชุมชน และอาสาสมัครคุมประพฤติ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

อาสาสมัครคุมประพฤติ หมายถึง ประชาชนที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตสายไหม ซึ่งสำนักงานคุมประพฤติได้คัดสรรจากผู้ที่ชุมชนให้การยอมรับว่าเป็นผู้มีความประพฤติดี ได้รับความไว้วางใจ ยกย่องในชุมชน ผ่านการอบรมหลักสูตรอาสาสมัครคุมประพฤติของกรมคุมประพฤติ และได้รับการแต่งตั้งเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม ภายใต

ระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองประพฤติกว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนอาสาสมัครคุ้มครองประพฤติ พ.ศ. 2561

ผู้กระทำผิดในชุมชน หมายถึง ผู้กระทำผิดที่อยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนเขตสายไหม ได้แก่ ผู้ถูกคุมความประพฤติกที่เป็นผู้ใหญ่ที่ศาลมีคำสั่งให้รอกการลงโทษ หรือ รอกการกำหนดโทษ และกำหนดเงื่อนไขเพื่อกการคุมความประพฤติกไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ผู้รับการพักการลงโทษ ผู้รับการลดวันต้องโทษที่มีเงื่อนไขเพื่อกการคุมประพฤติก

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่รวมกันเป็นสังคมนขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกันในเขตพื้นที่สายไหม กรุงเทพมหานคร

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน หมายถึง มาตรการเลี้ยงโทษจำคุกซึ่งเป็นหนึ่งในการป้องกันอาชญากรรมอันเกิดจากการกระทำผิดด้วยวิธีการควบคุมสอดส่อง ดูแลแก้ไข และให้ความช่วยเหลือผู้ถูกคุมความประพฤติกที่อยู่ในความดูแลของศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนเขตสายไหม เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นกลับตนเป็นพลเมืองดีไม่กระทำผิดกฎหมายอาญาใด ๆ อีก

ศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนเขตสายไหม หมายถึง สถานที่สำหรับการบูรณาการการทำงานในทุกภารกิจของกรมคุ้มครองประพฤติก โดยให้ประชาชนและชุมชนในเขตสายไหมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานร่วมกันในรูปแบบคณะกรรมการศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1.6.1 ทราบถึงปัญหา อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุ้มครองประพฤติก ในศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนเขตสายไหม

1.6.2 ทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุ้มครองประพฤติก ในศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนเขตสายไหม

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานของกรมคุมประพฤติ
กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม” มีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

2.1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

2.1.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

2.1.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

2.1.5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

2.1.6 ระดับของการมีส่วนร่วม

2.1.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

2.1.8 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

2.2.1 ทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษ

2.2.2 หลักการและความสำคัญของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

2.2.3 รูปแบบของมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

2.2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

2.2.5 บทบาทของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ของกรมคุมประพฤติ

2.3 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.3.1 ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม

2.3.2 ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม

2.4 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

2.4.1 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย

2.4.2 ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์

- 2.4.3 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม
- 2.5 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
  - 2.5.1 ทฤษฎีทางนิเวศน์วิทยา
  - 2.5.2 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม
- 2.6 แนวคิดยุติธรรมชุมชน
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

ชุมชน “Community” มาจาก ภาษาละติน คำว่า “Communis” “Com” หมายถึง “Together” แปลว่า “ด้วยกัน” ส่วน “Munis” หมายถึง “To Have The Charge of” แปลว่า “มีหน้าที่ ความรับผิดชอบ” โดยรวมแล้ว ชุมชน หมายถึง กลุ่มที่เป็นระบบของสิ่งมีชีวิตที่มี ปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อยู่ภายใต้สภาวะแวดล้อมเดียวกัน สำหรับชุมชนมนุษย์จะมีจุดมุ่งหมาย ความเชื่อ วิถีทาง ทรัพยากร ความพึงพอใจ ความต้องการ และความเสถียร และมีจุดร่วมที่เป็นปัจจุบัน ก่อให้เกิดเป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะพิเศษ ของกลุ่มชนผู้มีส่วนร่วมอยู่ในชุมชนและความสามัคคี

กรกช นาควิเชตร และคณะ (2555) กล่าวว่า ชุมชน Community หมายถึง หมู่ชน กลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัย อยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยรวมถึง สถาบัน หน่วยงาน องค์กรที่ให้บริการต่อชุมชนและมีที่ตั้งอยู่ในชุมชนนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ส่วนหนึ่งของ ชุมชนหมายถึง อาสาสมัครคุมประพฤติและสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2544) ได้ให้ความหมายไว้ว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกัน และสมาชิกทุกคนได้ให้ความสนใจในเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกันมีเพียงแต่ให้ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่งเฉพาะแต่ให้ความสนใจโดยทั่วไป ซึ่งมีขอบเขตมากพอที่จะอยู่ร่วมกันในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้แล้ว ชุมชนนี้อาจหมายถึงการอยู่รวมกันอย่างง่าย ๆ เช่น หมู่บ้านหนึ่งชนเผ่าหนึ่ง หรือการอยู่รวมกันขนาดใหญ่ เช่น เมืองหนึ่ง ๆ หรือประเทศหนึ่ง

ทะนงศักดิ์ คุ้มใจน้ำ (2534) ได้ให้ความหมายไว้ว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันในที่ใดที่หนึ่งโดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความรู้สึกนึกคิดและสนใจใน

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสิ่งที่คล้าย ๆ กัน มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรู้สึกที่ว่าแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น

จากความหมายดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่า ชุมชน หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่อยู่รวมกัน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันในด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ ศาสนา จารีต ประเพณี มีปฏิสัมพันธ์และมีความผูกพันซึ่งกันและกัน มีความร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนนั้น ๆ

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนา หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือจะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนไว้ ดังนี้

ประทีป เรืองมาลัย (2541) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและความต้องการ การวางแผนการปฏิบัติงาน และการตัดสินใจเพื่อจะดำเนินกิจกรรม เพื่อจะแก้ไขปัญหาที่ประสบอยู่และร่วมกันดำเนินการให้สำเร็จ ลุล่วง เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยเสริมสร้างความรู้สึก รับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชน อันจะส่งผลให้โครงการต่าง ๆ สามารถไปถึงจุดมุ่งหมายได้

อรทัย ก๊กผล (2548) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสีย มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงกระบวนการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการรับรู้ การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยน โครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายขององค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบและควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายเท่านั้น แต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและเป็นวิธีการ เพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

สุนทร กองทรัพย์ (2548) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่กลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ อันจะเกิดเป็นประโยชน์ต่อบุคคล สังคม และส่วนรวม โดยผ่านกระบวนการที่ประชาชนจะต้องเป็นคนตัดสินใจด้วยตนเอง และร่วมกันรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น

จากความหมายของนักวิชาการที่กล่าวผู้วิจัยจึงสรุปว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การที่ประชาชน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสีย ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานด้านการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วยความสมัครใจตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นจนถึงกระบวนการสิ้นสุด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น อาจเป็นเพียงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือครบทุกขั้นตอนก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา และเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชน ทั้งยังมีส่วนช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชนด้วย

2.1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

กรกช นาวิเชตร และคณะ (2555) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม คือ ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาของตน และมีโอกาสที่จะได้ใช้และพัฒนาความสามารถของตนเอง การมีส่วนร่วมเป็นการระดมทรัพยากรบุคคลมา ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทำให้การพัฒนามีความมั่นคงและต่อเนื่อง ทั้งยังส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีความภาคีอิสระในการตัดสินใจที่สำคัญ คือ ประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบและมีอำนาจในการพัฒนาชุมชนเอง

อภิศักดิ์ ชีระวิสิทธิ์ (2553) กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วม ได้แก่

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่ควรเคารพให้การยอมรับและยกย่อง โดยการให้ประชาชนมีส่วนในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของเขา
- 2) งานพัฒนาเป็นงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก จึงจำเป็นจะต้องให้คนหมู่มากเหล่านี้ได้มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงออก
- 3) กลยุทธ์ทั้งหลายในงานที่ผ่านมา ยังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชนผู้ด้อยโอกาสและยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนผู้ได้เปรียบมีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น
- 4) ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่ามีโครงการจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จโดยอาศัยวิธีให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในรูปแบบของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการเป็นกลุ่ม เป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของตนและในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์แก่ส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น
- 6) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนามากยิ่งขึ้นเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น
- 7) ประชาชนย่อมรู้ดีว่า ตนกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากจะแก้ไข ปัญหาอย่างไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา ย่อมช่วยให้โครงการต่าง ๆ สนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

กิตติศักดิ์ ปลาทอง และวิภาวี กฤษณะภูติ (2556) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญมากสำหรับการทำงานร่วมกันของทุกฝ่าย ทั้งนี้เพราะประการแรก การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานชอบธรรมของทุกคนที่ควรเคารพให้การยอมรับยกย่อง ดังนั้นประชาชนสามารถทำได้โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงวิถีชีวิตของตนเอง และการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกและวางแผนจะทำให้สามารถเข้าใจและรู้ถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาความสำคัญของการมีส่วนร่วมประการต่อมา คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการ

ปฏิบัติการเป็นกลุ่ม อันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้ามาร่วมเพื่อพิทักษ์สิทธิของตนและในขณะเดียวกันก็ได้ประโยชน์ต่อคนส่วนรวมด้วย และความรู้สึกผูกพันของสมาชิกนี้เองที่จะเป็นข้อผูกมัดให้สมาชิกกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้ตกลงกันไว้ และการมีส่วนร่วมในการบริหารนั้นมีผลในเชิงจิตวิทยา กล่าวคือ ทำให้เกิดการต่อต้านน้อยลงและก่อให้เกิดการยอมรับมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการส่งผลดีให้กับผู้บริหาร สำหรับผลดีต่อผู้ร่วมงานก็คือการมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้ใช้ความสามารถและทักษะของตนในการทำงานซึ่งจะทำให้งานนั้นมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ และประการสุดท้าย คือ การมีส่วนร่วมนั้นจะเป็นการเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีและมีน้ำใจต่อกันระหว่างเพื่อนร่วมงานและก่อให้เกิดความผูกพันกับองค์กรอีกด้วย

จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนหรือชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงานของภาครัฐ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดแนวทางในการแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนในการแสดงออกทำให้ภาครัฐสามารถเข้าใจ รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง เป็นการส่งเสริมสิทธิขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชนบนหลักการของความสุจริตและยุติธรรมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย การร่วมกันวางแผนและแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ดึงเอาศักยภาพและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาด้วยตนเอง

2.1.3 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) กล่าวว่า องค์ประกอบที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบาย สนับสนุนกิจกรรมการสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผล

2) องค์ประกอบด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ เป็นฝ่ายตัดสินใจริเริ่มกิจกรรม และรับผลประโยชน์หรือเป็นกลุ่มสมาชิกทางสังคม

3) องค์ประกอบด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้องศึกษาชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา เป็นผู้สนับสนุนในทุก ๆ ด้านมีความจริงใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

4) องค์ประกอบเชิงใจ โดยประชาชนได้รับประโยชน์จากการเข้ามามี ส่วนร่วมใน กิจกรรมการพัฒนา โครงการพัฒนาต้องสนองต่อความต้องการของประชาชน

พัชรี สีโรรส (2546) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องมีการเรียนรู้ ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐองค์กรเอกชนและประชาชนทั่วไปโดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2) เป้าหมายของการมีส่วนร่วม ไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตาม กฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และ เป็นที่ยอมรับของประชาชน

ถวิลวดี บุรีกุล (2552) ได้กล่าวว่าองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชนมีดังนี้

1) ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนการให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรม หนึ่งจะต้องมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็น ไปเพื่ออะไรผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจถูกว่า ควรเข้าร่วมหรือไม่

2) ต้องมีกิจกรรมเป้าหมายการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของ กิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไรเพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3) ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องระบุ กลุ่มเป้าหมายอย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของ การมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน

จากองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการมี ส่วนร่วมคือกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการสื่อสารระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีการกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน มุ่งเน้นให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับของ ประชาชน

2.1.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ไพร์ตัน เตชะรินทร์ (2527) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

- 1) ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมค้นหา สร้างรูปแบบ และวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาของชุมชน
- 4) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีเกิดผลสำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์
- 6) ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
- 8) ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และการร่วมบำรุงรักษากิจกรรมหรือโครงการที่ทำไว้ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

Cohen & Uphoff (1980 อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543, น.139-140) แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
- 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อรทัย ก๊กผล (2548) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมดังนี้

- 1) เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่

2) ร่วมคิดว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร ควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง

3) ร่วมกันวางแผนงานการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร แบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณจากที่ใด และใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา

4) ร่วมดำเนินงานประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจเต็มกำลัง ความรู้ความสามารถของตน

5) ร่วมกันติดตามประเมินผลตลอดระยะเวลาที่ทำงานร่วมกัน มีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรค ตลอดจนร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

6) ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับประโยชน์ร่วมกันซึ่งอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัสดุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้

จากลักษณะการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถแบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ 1) ร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา 2) ร่วมกันหาวิธีการแก้ไขปัญหาโดยการสร้างรูปแบบ นโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม 3) ร่วมปฏิบัติตามแผนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ด้วยความเต็มใจและเต็มกำลังความสามารถ 4) ร่วมกันติดตามประเมินผล เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคอันจะนำไปสู่การร่วมกันหาทางแก้ไขเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายต่อไป

2.1.5 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

บัญญัติ แก้วส่อง (2539) ได้จำแนกรูปแบบหรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ : ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่จะต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน : จะได้มาจากคำถามที่ว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และประสานงาน การให้ความช่วยเหลือด้านแรงงานหรือข้อมูล เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ : ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์นั้น จากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล : การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

สถาบันพระปกเกล้า (2544) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ การเข้าถึงเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม
- 2) การปฏิบัติการและดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องในการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ
- 3) การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น
- 4) การติดตามประเมินผล โดยประชาชนจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินกิจกรรมซึ่งผลของกระบวนการประเมินนี้ จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าไปในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนการวางแผนต่อไป

โกวิท พวงงาม (2545) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวชนบทยังไม่สามารถทราบถึงปัญหา และเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์เพราะชาวชนบทจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญ ของการดำเนินงานเหล่านั้น

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวชนบทรู้จักวิธีการคิดการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลรู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานแม้ชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจนแต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวชนบทสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไปจึงอาจจะประสบความสำเร็จความยากลำบาก

จากขั้นตอนของการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถแบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา 2) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนตลอดจนวิธีการปฏิบัติ 3) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลนั้นหมายความว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานจำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.6 ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ได้กล่าวถึง ระดับของการมีส่วนร่วม ตามหลักการทั่วไป ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน ครอบครัว ชุมชนของตนเอง
- 2) การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนนั้นมีส่วนได้เสียในกิจกรรมนั้น ๆ โดยแบ่งเป็น 3 กรณี คือ
  - 3.1) ตนเองมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
  - 3.2) ตนเองมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
  - 3.3) ตนเองมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ

4) การมีส่วนร่วมในการลงมือทำ คือ การที่ทุกคนหรือประชาชนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำงานทุกขั้นตอน

5) การมีส่วนร่วมสนับสนุน ซึ่งอาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548) ได้กล่าวว่าการแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจแบ่งได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกต คือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมจะมีจำนวนมากและหากยิ่งระดับการมีส่วนร่วมมากขึ้น จำนวนประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ซึ่งเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ดังนี้

1) ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับใด ๆ

2) ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนในเรื่องโครงการต่าง ๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ เป็นต้น

3) ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชน เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการและผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการ โครงการเหมาะสมจะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อน และมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อนุญาโตตุลาการเพื่อแก้ไขปัญหา และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอม เป็นต้น

5) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เป็นขั้นตอนการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

2.1.7 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

Creighton (2005 อ้างถึงใน วิทยา บุญยะเวชชีวิน, 2543, น.7) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1) เพิ่มคุณภาพของการตัดสินใจ กระบวนการศึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยให้เกิดความกระจ่างในวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบายได้เป็นอย่างดี ซึ่งบ่อยครั้งที่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อให้เกิดการพิจารณาถึงทางเลือกใหม่แทนวิธีการที่เคยใช้มาในอดีต ซึ่งเป็นการทำให้การตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2) การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา การมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถเกิดผลในการยอมรับอย่างสูงต่อการตัดสินใจโดยกลุ่มซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจนั้น ๆ ซึ่งก็จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายซึ่งโดยทั่วไปอาจจะแพงกว่าค่าใช้จ่ายในการทำโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3) การสร้างฉันทามติการมีส่วนร่วมของประชาชนสามารถที่จะสร้างข้อตกลงที่มั่นคงและยืนยาวและเป็นที่ยอมรับกันระหว่างกลุ่ม ซึ่งก่อนหน้านี้อาจจะมีความเห็นแย้งกันคนละทางและการมีส่วนร่วมนี้ยังก่อให้เกิดการเข้าใจระหว่างคู่กรณีลดความขัดแย้งทางการเมืองและสร้างให้เกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

4) การเพิ่มความงายต่อการนำไปปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และเมื่อประชาชนร่วมตัดสินใจแล้วย่อมต้องการที่จะเห็นสิ่งนั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติ และเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นในการที่จะช่วยทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

5) การมีส่วนร่วมสามารถลดการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

6) การดำรงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม การมีกระบวนการการตัดสินใจที่โปร่งใสและน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน จะทำให้เกิดการยอมรับและการเข้าร่วมจากประชาชนทั้งยังทำให้โครงการนั้นได้รับความเชื่อถือและดำเนินและการดำเนินการก็จะมี ความชอบธรรมตามไปด้วย

7) การพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของประชาชนประโยชน์อันสำคัญอย่างยิ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือทำให้การศึกษาต่อสาธารณชนที่ดีขึ้น ประชาชนได้เรียนรู้ว่ากระบวนการตัดสินใจของเขาควรจะเป็นอย่างไรและทำไมถึงต้องตัดสินใจดังกล่าวการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นเวทีการฝึกที่มีประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นในอนาคตอีกด้วย

2.1.8 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

Cohen & Uphoff (1980) กล่าวว่าปัจจัยหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความร่วมมือ ได้แก่

- 1) เพศ
- 2) อายุ
- 3) สถานภาพสมรส
- 4) ระดับการศึกษา
- 5) อาชีพ
- 6) รายได้
- 7) ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น
- 8) สถานภาพการทำงาน

ยุพิน ระพิพันธุ์ (2544) เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมความร่วมมือของประชาชน ได้แก่

1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจจากสภาพความเป็นจริงชาวบ้านที่จะเข้าร่วมกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งทั้งในแง่การร่วมแรง ร่วมทรัพยากร หรืออื่น ๆ นั้น มีเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ

1.1) การมองเห็นว่าตนจะได้ประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป ซึ่งถือเป็นเรื่องการกระตุ้นให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

1.2) การได้รับคำบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนบ้านให้เข้าร่วม โดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องของการก่อให้เกิดมีสิ่งจูงใจ

2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าชาวชนบทเป็นจำนวนมาก จะเห็นประโยชน์ของการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาแต่ก็ไม่อาจเข้าร่วมกิจกรรมได้ เนื่องจากไม่เห็นช่องทางของการมีส่วนร่วม หรือเข้าร่วมแล้วก็ไม่ได้รับดังที่คาดคิดเอาไว้ เนื่องจาก การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีได้จากรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ ลักษณะการทำงาน กฎระเบียบ แบบแผน เป็นต้น ดังนั้นปัจจัยพื้นฐานทางด้านโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามี ส่วนร่วมจึงควรมีลักษณะ

2.1) เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนารูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยมีตัวแทนก็ได้

2.2) ควรมีกำหนดเวลาที่แน่ชัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้

2.3) กำหนดลักษณะกิจกรรมที่แน่นอน

3) ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม โดยปกติที่ผ่านมาในกิจกรรมหนึ่ง ๆ แม้ว่าประชาชนจะเห็นด้วยและมีโอกาสเข้าร่วม แต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการ หรือ ผลประโยชน์ของกิจกรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กระทำ

กรกช นาควิเชตร และคณะ (2555) แบ่งปัจจัยของการมีส่วนร่วมได้ 3 ประการ คือ ความสนใจ และความห่วงกังวลร่วมกันจนกลายเป็นความห่วงกังวลของส่วนรวม ประการต่อมา คือความเดือดร้อน และความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์บางอย่างที่นำไปสู่การรวมกลุ่ม วางแผน และกระทำการร่วมกัน ประการสุดท้ายคือ การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลง

จากปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่เป็นลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น สถานภาพการทำงาน โอกาส ความเชื่อ ทศนคติ ปัจจัยที่เป็นสิ่งจูงใจ เช่น ค่าตอบแทนของข้าราชการ ปัจจัยจากบุคคลภายนอก ความเกรงใจต่อผู้นำหรือบุคคลที่ตนเคารพนับถือ รวมทั้งปัจจัยจากภายนอก เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งสิ้น

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

การที่มนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมากจนกลายเป็นสังคมหรือชุมชนนั้น จึงต้องมีกฎระเบียบหรือกฎหมายเพื่อใช้ควบคุมสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งบัญญัติไว้เป็นความผิดก็จะต้องมีการลงโทษ โดยรัฐจะเป็นผู้ใช้อำนาจบังคับแก่บุคคลที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายนั้น แต่การลงโทษผู้กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้ จำต้องหามาตรการอื่นมาใช้เป็นทางเลือกเพื่อช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ให้กลับคืนสู่สังคมอย่างเป็นปกติสุขด้วย (สรนันท์ สรนาคมน์, 2553) ซึ่งนักอาชญวิทยาได้เสนอ ทฤษฎีทางอาชญวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา ไว้ดังนี้

2.2.1 ทฤษฎีทางอาชญวิทยาเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา

การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นสิ่งที่มีความหมายนับแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ส่วนการปฏิบัติ ต่อผู้กระทำผิดจะเป็นไปในแนวทางใดนั้นย่อมแล้วแต่ นโยบายของรัฐบาลและเหตุการณ์ สภาพแวดล้อมข้อจำกัดในแต่ละยุคสมัย การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะ การปกครองและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณถือหลักปฏิบัติ ตอบแทนผู้กระทำผิดโดยการแก้แค้นจึงได้มีการลงโทษกระทำทารุณกรรมแก่ผู้กระทำผิด นานาประการ อาทิ การเขียน การตัดอวัยวะ การลงโทษประจาน การนั่งเก้าอี้ทรมาน การใส่ข้อคา การเนรเทศ และจนถึงขั้นประหารชีวิต เป็นต้น ส่วนนโยบายการลงโทษผู้กระทำความผิดในระบบ ก้าวหน้าโดยเน้นย้ำการแก้ไขพฤติกรรมยิ่งกว่าการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งยังได้มีการเสนอแนะ มีให้กระทำทารุณกรรมหรือทรมานแก่ผู้กระทำผิดไม่ว่าในรูปแบบหรือกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 18 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดไว้ 5 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน โดยเรียงลำดับตามความหนักเบาของฐานความผิด ซึ่งทฤษฎีทางอาชญวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษประกอบไปด้วย ทฤษฎี จำนวน 4 ทฤษฎีได้แก่ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ ยับยั้ง ทฤษฎีการลงโทษ เพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งมนสิชา บุณนาค (2556) ได้กล่าวถึงรายละเอียดของแต่ละทฤษฎีไว้ ดังนี้

2.2.1.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนั้นมีพื้นฐานความคิดมาจากสำนัก อาชญวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ที่เชื่อว่าบุคคลจะกระทำการใดย่อมเป็นผลมาจาก เจตจำนงอิสระ (Free Will) บุคคลสามารถเลือกการกระทำของตนเองได้ภายใต้เหตุและผลของตนเอง ฉะนั้น โทษที่จะลงกับผู้กระทำความผิดนั้นต้องเหมาะสมกับความรุนแรงของสิ่งที่ผู้กระทำ ความผิดได้ก่อขึ้น เช่นนี้จึงจะเกิดความยุติธรรมกับผู้ที่ได้รับ ความเสียหายตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เพื่อชดเชยความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำที่รุนแรง เพื่อให้เกิดความ

เจ็ดหลาย เป็นเหยื่ออย่างแก่ผู้อื่นในสังคม และป้องปรามผู้อื่นในสังคมไม่ให้กล้าที่จะกระทำการใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายอีก

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการลงโทษตามทฤษฎีนี้มีหลักการว่าผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษเพราะเขาได้กระทำความผิดและต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง โทษที่ได้รับต้องมีความเหมาะสมกับความผิด ซึ่งความผิดมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับผลร้ายของการกระทำ เจตนา ไม่เจตนา หรือประมาท แรงจูงใจในการกระทำความผิด พฤติกรรมแวดล้อม เหตุเพิ่มโทษ ลดโทษ และเหตุบรรเทาโทษ กฎหมายอาญาจึงบัญญัติโทษขั้นสูงขั้นต่ำ ซึ่งทำให้กฎหมายมีความยืดหยุ่น และศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสมหรือตามสมควร ซึ่งศาลอาจมีคำสั่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ให้พนักงานคุมประพฤติดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังทางสังคมของจำเลย สภาพความผิดและเหตุอื่นอันควรปรานีแล้วนำมาวิเคราะห์ ประเมินและทำรายงานพร้อมทั้งความเห็นเสนอต่อศาล เพื่อให้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษาคดีว่าจะใช้มาตรการใดจึงจะเหมาะสมกับจำเลยเป็นรายบุคคลในการสืบเสาะประวัติภูมิหลังทางสังคมของจำเลยนั้น กรมคุมประพฤติได้ให้บทบาทกับอาสาสมัครคุมประพฤติเข้ามามีบทบาทในส่วนของการตรวจสอบบ้านและสภาพแวดล้อมของผู้ถูกสืบเสาะและพินิจที่เป็นจำเลย รวมทั้งสอบถามข้อมูลของนักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาพักการลงโทษ และลดวันต้องโทษจำคุกโดยดำเนินการบันทึกถ้อยคำหรือรวบรวมหลักฐานผู้อุปการะผู้เสียหาย เพื่อนบ้าน หรือผู้นำชุมชน มาประกอบการประเมินและทำรายงานเสนอต่อศาลด้วย

2.2.1.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นมีแนวคิดที่ว่าผู้กระทำความผิดได้ลงมือกระทำความผิดโดยเจตนาและผู้กระทำความผิดได้พิจารณาบททวนถึงผลดีและผลเสียของการกระทำแล้วก่อนที่จะตัดสินใจลงมือกระทำ ฉะนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงควรออกกฎหมายกำหนดฐานความผิดและโทษที่จะต้องได้รับการกระทำความผิดไว้ให้ชัดเจน และเปิดเผยต่อสาธารณชน บทลงโทษควรมีผลเป็นการข่มขู่ยับยั้ง บทลงโทษจะต้องก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้กระทำความผิดมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับการกระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหวาดกลัว ไม่กล้าที่จะกระทำความผิดซ้ำอีก การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องกระทำด้วยความรวดเร็ว แน่นอน และเสมอภาค มีความรุนแรงเหมาะสมกับการกระทำความผิดซึ่งการลงโทษดังกล่าวมีประโยชน์ต่อสังคมในด้านการลดการเกิดอาชญากรรม เพราะบุคคลในสังคมจะเกิดความหวาดกลัวต่อการกระทำความผิด

โดยมีหลักเกณฑ์ที่ว่าจะต้องลงโทษเพื่อปกป้องสังคมและจำนวน โทษต้องมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะป้องกันสังคมได้ แต่ทั้งนี้ ปริมาณโทษจะต้องไม่มากเกินไปจนเกินกว่าความจำเป็นในการบรรลุผลสำหรับการป้องกันด้วย

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีนี้มีแนวคิดที่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิดนั้นไม่สามารถเยียวยาได้ การลงโทษจึงเป็นไปเพื่อป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่สังคมในอนาคต โดยลงโทษเพื่อข่มขู่ให้ผู้กระทำความผิดและบุคคลทั่วไปในสังคมเกิดความเกรงกลัวหรือสร้างนิสัยหรือสอนศีลธรรมแก่ประชาชน ผู้กระทำความผิดจากอารมณ์ชั่ววูบซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวแม้จะไม่กระทำความผิดอีกแต่ก็จำต้องลงโทษเพื่อมิให้คนในสังคมเอาเป็นเยี่ยงอย่าง การลงโทษตามวัตถุประสงค์ข้อนี้จึงมุ่งเน้นที่การป้องกัน โดยคำนึงถึงผลที่จะตามมา มากกว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้น โทษจึงมีความหลากหลาย ซึ่งการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณะประโยชน์ เป็นหนึ่งในทางเลือกที่ศาลอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดไปทำงานบริการแก่สังคม ชุมชน หรือองค์กรสาธารณกุศล โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนหรือค่าจ้างภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด เพื่อทดแทนการลงโทษจำคุกระยะสั้นหรือการลงโทษปรับก็ได้

2.2.1.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคม (Protection of Society Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคมมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยอาศัยวิธีแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดขึ้นอีก ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคมมีหลักการสำคัญคือการมองวิธีการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นการปกป้องคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิด การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องศึกษาถึงพฤติกรรมผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลและสถานการณ์ แล้วนำมาประกอบการพิจารณาร่วมกัน เพื่อให้ทำให้การลงโทษเหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อปกป้องคุ้มครองสังคมเป็นมาตรการเสริมที่สำคัญอันจะนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดที่กลับตัวเป็นคนดี มาตรการเสริมดังกล่าวอาจนำมาใช้ในกรณีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษไว้น้อยไปไม่เพียงพอต่อการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำผิดบางประเภท จึงต้องนำมาตราเสริมมาผนวกใช้ด้วย เช่น การนำวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำความผิดซ้ำ เป็นต้น (มนสิชา บุนนาค, 2556)

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การดำเนินการกับผู้กระทำความผิดควรมีวิธีการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยมุ่งเน้นคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล และการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่อาจใช้หลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวได้จำเป็นจะต้องศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลและสถานการณ์ของอาชญากรรมเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาาร่วมกันด้วย

2.2.1.4 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitative Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ที่มองว่าผู้กระทำความผิดประกอบอาชญากรรมไปเพราะถูกกำหนดโดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ หรือสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นการลงโทษผู้กระทำความผิดจึงควรมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้สามารถปรับตนเป็นคนดีและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจึงต้องค้นหาสาเหตุของการกระทำความผิดก่อนและเมื่อพบสาเหตุแล้วจึงแก้ไขที่สาเหตุนั้น โดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นรายกลุ่ม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งอาจจะกระทำได้ทั้งภายในสถานที่ควบคุมหรือในชุมชน โดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องมีความรู้และความชำนาญตามสาขาวิชาที่ได้ศึกษามา เช่น นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดการลงโทษที่มีมาแต่เดิมกับหลักการป้องกันสังคมตามหลักปรัชญาวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล มีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หากปราศจากความร่วมมือของภาคประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาวางแผนการดำเนินโครงการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการและส่งเสริมสนับสนุนตามศักยภาพ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ ป้องกันสังคมจากปัญหาอาชญากรรมและเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป (รพีพร หิมะคุณ ศรีสมบัติตระกูล, นันทร์พัช ไซยอักษรพงศ์ และทรงเกียรติ จันทพรหม, 2555)

2.2.2 หลักการและความสำคัญของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนเป็นคำศัพท์ที่แปลมาจากภาษาอังกฤษโดยมาจากคำว่า Community Based Collection หรือ Community Collection หมายความว่า กระบวนการปฏิบัติหรือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ภายใต้สภาพแวดล้อมของชุมชนที่ผู้กระทำผิดอาศัยอยู่ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจำคุกผู้กระทำผิดในเรือนจำอาจไม่เหมาะสมสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภท เช่น ผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรกในคดีความผิดเล็กน้อย ไม่ใช่ผู้กระทำผิดติดนิสัย การลงโทษต่อผู้กระทำผิดเหล่านี้โดยใช้มาตรการอื่นแทนการจำคุกจะก่อให้เกิดผลดีต่อการป้องกันสังคมและมีความปลอดภัยในระยะยาวมากกว่า

การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนนั้นต้องอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เข้ามามีส่วนช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทั้งในรูปแบบของอาสาสมัครคุมประพฤติ ครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา หรือองค์กรเอกชน โดยการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอาจมีขึ้นได้ทั้งก่อนที่ผู้กระทำผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำ เช่น การปล่อยอย่างมีเงื่อนไขในชั้นตำรวจ อัยการ และศาล หรืออาจจะมีขึ้นภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้ถูกจำคุกในเรือนจำแล้วก็ได้ เช่น ได้รับการพักการลงโทษ หรือลดวันต้องโทษจำคุก เป็นต้น มาตรการต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะคือ 1) การบำบัดทางจิตใจและพฤติกรรม 2) การให้ความรู้พื้นฐานในการครองตนในสังคม และ 3) การฝึกทักษะวิชาชีพ โดยตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายสำคัญคือเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก (กฤต จิรภาสพงศา, 2552)

2.2.2.1 ความเป็นมาของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน

จากอดีตที่การลงโทษผู้กระทำความผิดมีลักษณะโหดร้ายทารุณเพื่อแก้แค้นทดแทนการกระทำความผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น ต่อมาเมื่อสังคมมีความเจริญก้าวหน้าและมีการพัฒนาความมีเหตุมีผลของมนุษย์ การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงได้มีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากที่เป็นการลงโทษแบบทารุณไปสู่การนำเอาระบบเรือนจำมาใช้เป็นมาตรการในการลงโทษต่อผู้กระทำความผิด แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปกลับพบว่า ผู้กระทำผิดที่ถูกปล่อยออกมาจากเรือนจำไม่อาจกลับตนเป็นคนดีแต่กลับมีพฤติกรรมกระทำผิดกฎหมายยิ่งขึ้น อีกทั้งเรือนจำต้องประสบปัญหาหนักโทษสั้นเรือนจำ ส่งผลให้ความนิยมในการใช้เรือนจำในประเทศตะวันตกลด

น้อยลง ปรากฏการณ์เช่นนี้จึงได้เกิดเป็นแรงกระตุ้นหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้กระทำความผิด โดยลดความเชื่อในเรื่องของการลงโทษจำคุกและตระหนักถึงผลเสียของการจำคุก นักอาชญาวิทยา จึงได้เริ่มนำเอาวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้ทดแทนโทษจำคุก แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดหรือวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชน (Community Based Collection) จึงได้ เกิดขึ้นอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1960 ในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีการเสนอแนวความคิดที่ว่าหาก สังคมไม่พยายามปรับเปลี่ยนผู้กระทำความผิดให้กลายเป็นผู้ไม่กระทำความผิดหรือพลเมืองดี สังคมเองก็จะ กลายเป็นผู้ผลิตประชากรผู้กระทำความผิดให้ทวีจำนวนมากยิ่งขึ้นโดยอัตโนมัติ จากนั้นจึงได้มีการปฏิรูประบบงานราชทัณฑ์เพื่อถ่ายโอนผู้กระทำความผิดบางส่วนออกมาบำบัดรักษาอาการทางจิตหรือ อาการติดยาเสพติด รวมไปถึงการหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยไม่ต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำเช่นแต่ก่อน

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบ ที่ 1 การบำบัดภายในหน่วยงานของรัฐ (Institutional Treatment) เป็นการบำบัดภายในหน่วยงาน ของรัฐจะมีรูปแบบการดำเนินการในสถานที่กักขังหรือเรือนจำ สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็น ผู้ใหญ่จะอยู่ภายใต้การดูแลของกรมราชทัณฑ์ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะอยู่ภายใต้ การดูแลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ส่วนรูปแบบที่ 2 คือการบำบัดภายในชุมชน (Community Base Treatment) จะดูแลโดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการคุมความประพฤติ ซึ่งก็คือ กรมคุมประพฤตินั้นเอง (กฤษฎีการาชทัณฑ์, 2552)

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม จึงเป็นหน่วยงานหลักเพียงหน่วยงานเดียวในประเทศไทย (กรกช นาควิเชตร และคณะ, 2555 อ้างถึงใน ชาริณี แสงสว่าง, 2557) ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการ คุมความประพฤติในชั้นการชะลอการฟ้อง กรณีมาตรการชะลอการฟ้องชั้นก่อนพิจารณาคดีของศาล การคุมความประพฤติชั้นพิจารณาคดีและหลังพิจารณาคดีของศาล ทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและ ผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ การคุมความประพฤติผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ และ การสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดภายหลังจากการคุมความประพฤติหรือผู้กระทำความผิดหลังปล่อยจาก กรมราชทัณฑ์ (After Care) รวมถึงภารกิจการเฝ้าระวังนักโทษเด็ดขาดภายหลังพ้นโทษ ตามพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันผู้กระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความ รุนแรง พ.ศ. 2565

กรมคุมประพฤติ เป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงยุติธรรม มีการพัฒนาการดำเนินงานมาจากสำนักงานคุมประพฤติกลาง ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกอง เริ่มเปิดดำเนินการตามพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 โดยดำเนินการในกรุงเทพมหานครก่อนและได้มีการขยายสู่ภูมิภาคตามลำดับ ต่อมาสำนักงานคุมประพฤติกลางมีขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น จึงได้รับการยกฐานะเป็น “กรมคุมประพฤติ” เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2535 ปัจจุบันกรมคุมประพฤติมีสำนักงานคุมประพฤติกระจายอยู่ทั่วประเทศจำนวน 109 แห่ง และศูนย์พัฒนาพฤตินิสัย จำนวน 2 แห่ง มีภารกิจหลักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ประกอบด้วยภารกิจสำคัญคือการแสวงหาข้อเท็จจริงทางสังคมเกี่ยวกับผู้กระทำผิด การควบคุมและสอดส่องผู้ถูกคุมความประพฤติทุกวัยทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ การบำบัดฟื้นฟู การติดตามสงเคราะห์ และการทำงานบริการสังคม ดังนั้น กระบวนการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) จึงถือเป็นหัวใจสำคัญของงานคุมประพฤติ แนวคิดการทำงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมาจากหลักความเชื่อที่ว่า การกระทำของผู้กระทำผิดเป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่าง ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาพและปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งแตกต่างกันไปแต่ละบุคคล ฉะนั้นการดำเนินการเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดต้องพิจารณาจากสาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระทำผิด และการแก้ไขที่สาเหตุของการกระทำผิดนั้น ๆ โดยมุ่งเน้นที่การศึกษาผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล หรือใช้การจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุของการกระทำผิด เพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขและการค้นหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำผิด โดยพิจารณาทั้งด้านพฤติกรรม (Behavior) อารมณ์ความรู้สึก (Emotion) ความคิด ความเชื่อ (Cognitive) เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จำแนกตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ถูกคุมความประพฤติ ว่าผู้ถูกคุมความประพฤตินี้มีสภาพปัญหาและความต้องการในด้านใด เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟู ตลอดจนเพื่อการติดตามสอดส่อง ควบคุมดูแล เยียวยาแก้ไขและให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละรายต่อไป

นัทธี จิตสว่าง (2541) ได้ให้เหตุผลในการสนับสนุนการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ ทั้งทางทฤษฎีและทั้งทางปฏิบัติ ไว้ดังนี้

1) เป็นการลดผลกระทบในทางลบของระบบเรือนจำต่อผู้ถูกจองจำ เพราะเหตุว่าการได้รับโทษจำคุกจะก่อให้เกิดมลทินแก่ตัวผู้ต้องโทษซึ่งอาจจะถูกสังคมตราหน้าว่าเป็นคนจี้คุก จีตารางก่อให้เกิดความรู้สึกในทางลบต่อตัวผู้ต้องโทษจำคุก ส่งผลให้การกลับเข้าสู่สังคมเป็นไปได้ยากขึ้นจนอาจจะไปสู่การกระทำความผิดซ้ำอีก ประกอบกับสภาพแวดล้อมในเรือนจำอาจส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของผู้ต้องโทษ โดยเฉพาะผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรกซึ่งอาจจะ

ได้รับความกระทบกระเทือนจนทำให้พฤติกรรมหรือทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปในทางลบได้นอกจากนี้ เรือนจำประกอบไปด้วยผู้กระทำผิดหลากหลายประเภท ดังนั้นจึงมีโอกาสที่จะมีการถ่ายทอดเทคนิคการประกอบอาชญากรรม ตลอดจนทัศนคติ ค่านิยม หรือแบบแผนที่ไม่ถูกต้องระหว่างกัน ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่กระทำผิดเพราะพลาดพลังหรือไม่มีสถานเป็นผู้อยู่ได้

2) การนำมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้ เป็นการลดความแออัดในเรือนจำได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการบริหารงานของระบบเรือนจำ ทั้งในด้านการควบคุมและการอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง

3) เป็นการประหยัดงบประมาณของภาครัฐ เนื่องจากมาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยไม่ใช้เรือนจำจะช่วยประหยัดงบประมาณ ทั้งในการก่อสร้างเรือนจำ เงินเดือนของเจ้าหน้าที่รัฐ ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขัง ประกอบกับในระหว่างที่ผู้กระทำผิดต้องโทษในเรือนจำครอบครัวก็จะขาดรายได้และได้รับผลกระทบตามไปด้วย

4) เป็นการปรับเปลี่ยนปรัชญาในการจัดการผู้กระทำผิดจากการบำบัดในสถานที่กักขังซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมแบบปิดไปสู่การใช้ชุมชนบำบัด สภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมจึงเป็นอีกทางเลือกเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้สามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

5) เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการปรับพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำผิด เพราะเป้าหมายของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดคือการให้ผู้กระทำผิดสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นการแยกผู้กระทำผิดออกจากชุมชนและสังคมจะทำให้การปรับพฤติกรรมนิสัยเป็นไปได้ยากขึ้น ฉะนั้นแล้วการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนย่อมเป็นทางเลือกที่เหมาะสมกว่า

6) เป็นการป้องกันและลดจำนวนไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ เพราะการคุมขังผู้กระทำผิดไว้โดยไม่มีการอบรมแก้ไขฟื้นฟูไม่อาจช่วยให้ผู้กระทำผิดเกิดความสำนึกในผิดชอบชั่วดีได้ ดังนั้นการกักขังแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจึงมีความสำคัญและจำเป็นในการช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่สังคมและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2.2.3 รูปแบบของมาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน

ในหลาย ๆ ประเทศได้มีการนำเอามาตรการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกแทนการลงโทษจำคุก ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยลดปัญหาความแออัดในเรือนจำและช่วยประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายของรัฐ อีกทั้งสังคมและผู้เสียหายยังได้รับการชดเชยโดยผลของ

การทำงานของผู้กระทำความผิด ในมลรัฐจอร์เจีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ถือเป็นต้นแบบของการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน ซึ่งมีลำดับขั้นของการใช้มาตรการโดยเพิ่มระดับความเข้มข้นของการควบคุมดูแลขึ้นตามลำดับ ดังนี้ (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, 2551, อ้างถึงใน กฤศ จิรภาสพงศา, 2552)

2.2.3.1 การรอลงโทษโดยการคุมประพฤติแบบปกติ (Basic Probation)

ระบบคุมประพฤติ Probation System เป็นมาตรการในการเล็งโทษจำคุกโดยการหันมาปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน โดยหลักการสำคัญของการคุมประพฤติคือเมื่อศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจริงแต่ยังไม่สมควรที่จะถูกลงโทษโดยการจำคุกก็ให้มีการรอลงอาญาหรือภาคทัณฑ์ไว้ก่อน โดยให้อยู่ภายใต้การคุมประพฤติของพนักงานคุมประพฤติภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากกระทำความผิดเงื่อนไขหรือกระทำความผิดในคดีอื่น ๆ ก็จะถูกลงโทษตามที่รอลงอาญาไว้ ซึ่งหลักการสำคัญของการคุมประพฤตินี้มีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ

1) การจัดทำรายงานก่อนศาลพิพากษาคดี เมื่อศาลพบว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามฟ้องประกอบกับการกระทำความผิดในคดีไม่ร้ายแรงและจำเลยยินดีรับการคุมประพฤติ ศาลจะสั่งให้พนักงานคุมประพฤติประเมินข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของจำเลย และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ พร้อมจัดทำรายงานให้ศาลทราบภายในระยะเวลาพอสมควรก่อนศาลจะมีคำพิพากษา พนักงาน คุมประพฤติจะดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย เช่น อายุ การศึกษา การทำงาน การรับราชการทหาร สถานภาพการสมรส สถานะทางเศรษฐกิจ ประวัติครอบครัว ประวัติการกระทำความผิด เพื่อนสนิท ลักษณะของความผิดในปัจจุบัน และพฤติการณ์ในการกระทำความผิด เป็นต้น จากการสอบปากคำจำเลย ผู้เสียหาย พยานใกล้ชิด และตรวจสอบจากเอกสารหลักฐาน จากนั้นจึงจะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์อย่างละเอียดถี่ถ้วน และจัดทำเป็นรายงานพร้อมข้อเสนอแนะทำรายงานว่าจำเลยในคดีควรจะใช้มาตรการชนิดใด เช่น การจำคุก การคุมความประพฤติ หรือมาตรการแก้ไขบำบัดในชุมชนอย่างอื่น เป็นต้น ส่วนศาลจะพิจารณาข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติหรือไม่อย่างไรนั้นอยู่ในดุลพินิจของศาล

2) การควบคุมสอดส่องผู้ถูกคุมประพฤติ การควบคุมสอดส่องเป็นกระบวนการติดตามควบคุมดูแล ให้คำแนะนำ และช่วยเหลือผู้กระทำความผิดในชุมชนที่ถูกกำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติ โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ควบคุมดูแล แนะนำ ช่วยเหลือ หรือตักเตือนในเรื่องความประพฤติ การศึกษา การประกอบอาชีพ หรือเรื่องอื่น ๆ ด้วยวิธีการแก้ไขฟื้นฟู

เป็นรายบุคคลตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติ ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ และสามารถปรับตัวอยู่กับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

2.2.3.2 การทำงานบริการสังคม (Community Service)

การทำงานบริการสังคมเป็นวิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎี การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งโดยทั่วไปการทำงานบริการสังคมจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์ตามที่ได้รับมอบหมายให้กับสังคม เช่น การทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ การตัดต้นไม้ใหญ่ในสวน การซ่อมแซมสนามเด็กเล่น เป็นต้น โดยที่บางกรณีงานสาธารณประโยชน์ที่กำหนดให้ทำก็อาจจะเกี่ยวข้องกับฐานความผิดที่ได้กระทำลงไปด้วย ทั้งนี้ การทำงานบริการสังคมมักจะถูกนำมากำหนดเพิ่มเข้าไปในเงื่อนไขของการคุมความประพฤติแบบปกติเพื่อเพิ่มความเข้มข้นของการลงโทษด้วยอีกทางหนึ่ง

2.2.3.3 การกักขังที่บ้าน (House Arrest, Home Confinement, Home Detention) และการควบคุมด้วยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring - EM หรือ Electronic Surveillance)

การกักขังที่บ้านมักจะถูกนำมาใช้เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการคุมความประพฤติแบบเข้มงวดโดยจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในบ้านของตนเองทุกวันในช่วงเวลาที่กำหนด และสามารถออกจากบ้านได้เฉพาะกรณีไปทำงาน ไปเรียน หรือไปรับคำปรึกษาเท่านั้น มาตรการดังกล่าวนี้สามารถนำมาใช้ได้กับทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งการตรวจสอบสามารถกระทำได้โดยผ่านทางเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring - EM หรือ Electronic Surveillance) หรือการออกไปสอดส่องที่บ้าน

2.2.3.4 การคุมประพฤติแบบเข้มงวด (Intensive Protection Supervision - IPS)

การคุมความประพฤติแบบเข้มงวดเป็นหนึ่งในวิธีการของมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในกลุ่มการลงโทษที่ไม่ใช่การควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดให้ สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในขั้นตอนก่อนและหลังการจำคุก โดยจะเพิ่มระดับความเข้มงวดในการติดตามตรวจตราและควบคุมเพิ่มมากขึ้นกว่าการคุมประพฤติแบบปกติ โดยที่ประสิทธิภาพของการคุมความประพฤติ

แบบเข้มงวดนั้นจะขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ในการควบคุมดูแลระหว่างพนักงานคุมประพฤติและผู้กระทำความผิด

2.2.3.5 การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุก (Probation Diversion Centre)

การใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกหรือที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ ประเทศก็คือบ้านกึ่งวิถี (Half-Way House) ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน มีลักษณะเป็นบ้านพักหรือศูนย์พักพิงที่ตั้งอยู่ในชุมชนของผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษหรือพ้นโทษแล้ว โดยผู้ที่พักอาศัยสามารถออกไปทำงานในช่วงเวลากลางวันและกลับเข้ามาภายในระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อเป็นการให้ผู้กระทำความผิดได้ค่อย ๆ ปรับตัวเข้ากับสังคมภายใต้การชี้แนะช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐอันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำความผิดต่อไป

2.2.3.6 การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะสั้น ๆ (Periodic Detention or Weekend Imprisonment)

การควบคุมในวันหยุดหรือควบคุมเป็นระยะสั้น ๆ เป็นมาตรการกึ่งควบคุมใช้สำหรับปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ไม่เหมาะสมจะใช้วิธีการคุมความประพฤติหรือโทษจำคุก โดยการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดวิธีนี้ผู้กระทำความผิดจะถูกควบคุมตัวไว้ในสถานที่ควบคุมเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวนั้นจะต้องทำงานทั้งภายในและภายนอกสถานที่ควบคุม ซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ การตัดหญ้า ซ่อมแซมตามโรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น และรวมไปถึงการฝึกวิชาชีพในสถานที่ควบคุมด้วย สำหรับผู้กระทำความผิดที่ใช้วิธีนี้ในประเทศนิวซีแลนด์กำหนดให้ใช้เฉพาะผู้ต้องโทษอายุระหว่าง 15 - 20 ปี และที่สำคัญคือต้องเป็นผู้ต้องโทษในคดีไม่ร้ายแรงด้วย

2.2.3.7 ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Detention Center)

ศูนย์กักขังผู้ถูกคุมประพฤตินี้มีลักษณะคล้ายกับที่กักกันตัวชั่วคราวที่มีความเป็นอยู่สะดวกสบายอยู่พอสมควร ใช้ระบบการรักษาความปลอดภัยขั้นต่ำแบบเรือนจำ (Minimum Security) เป็นโปรแกรมสำหรับผู้ถูกคุมประพฤติที่มีระดับการควบคุมตัวหนาแน่นกว่าการใช้ศูนย์เลี้ยงโทษจำคุกและในระหว่างที่ผู้ถูกคุมความประพฤติเข้ารับการฟื้นฟูนั้นจะต้องทำงานบริการ

สังคมและอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ประมาณ 60 - 120 วัน ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้อาจจะถูกนำมาใช้กับผู้คุมความประพฤติที่กระทำผิดเงื่อนไขของศาลก็ได้

2.2.3.8 การคุมประพฤติแบบค่ายฝึกทหาร (Boot Camp Program)

เป็นมาตรการที่ใช้กับผู้กระทำความผิดกลุ่มอุกฉกรรจ์ที่มีอายุไม่มากนักและไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน เป็นมาตรการแทนการลงโทษในระยะยาวที่มุ่งเน้นการสร้างการเรียนรู้และการฝึกระเบียบวินัยผ่านวิธีการฝึกฝนแบบทหาร รวมถึงการอบรมความรู้ การศึกษา และอาชีพต่าง ๆ เป็นระยะเวลาประมาณ 3-6 เดือน ซึ่งภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดออกจากโปรแกรมแล้วจะถูกคุมความประพฤติต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง

2.2.3.9 การพักการลงโทษ (Parole)

การพักการลงโทษเป็นการให้รางวัลแก่นักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดี มีความก้าวหน้าในการศึกษา หรือทำงานเกิดผลดีแก่เรือนจำ โดยจะปล่อยออกจากเรือนจำก่อนครบกำหนดระยะเวลาการลงโทษตามคำพิพากษาของศาล ภายใต้งื่อนไขการคุมความประพฤติและใช้มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนแทนการลงโทษจำคุกส่วนที่เหลือ ซึ่งจะอยู่ภายใต้การดูแลและสอดส่องของพนักงานคุมประพฤตินครบกำหนดระยะเวลาเงื่อนไขการลงโทษ และหากผู้กระทำความผิดไม่กระทำผิดเงื่อนไขหรือกระทำผิดในคดีอาญาอื่น ๆ อีกก็จะได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสระอย่างแท้จริง

2.2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า การคุมขังผู้กระทำความผิดไว้โดยไม่มีการอบรมแก้ไขฟื้นฟู ไม่อาจช่วยให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสำนึกในผิดชอบชั่วดีได้ ดังนั้น ภารกิจการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงมีความสำคัญและจำเป็นในการช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคมและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก โดยทฤษฎีที่มุ่งต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดประกอบไปด้วยทฤษฎี ดังนี้ (สุพจน์ สุโรจน์, 2552)

2.2.4.1 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยเจ้าพนักงาน (Rehabilitation by The Official Theory)

ตามหลักทฤษฎีดังกล่าวเป็นการปฏิรูปการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมาเป็นการลงโทษแบบมีมนุษยธรรม และให้ใช้การลงโทษจำคุกแทนการลงโทษเนรเทศ ประหารชีวิต หรือการทรมานร่างกาย อันเป็นแนวคิดและทฤษฎีของสำนักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาสำนักคลาสสิก ต่อมาในสมัยสำนักนีโอ-คลาสสิก มีการคำนึงถึงเหตุยกเว้นความผิด เหตุยกเว้นโทษ และเหตุลดหย่อนโทษ จึงได้มีการพัฒนาระบบคุมประพฤติและระบบพักการลงโทษมาใช้กับผู้กระทำ ความผิด อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ก็ไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะอาชญากรรมไม่ลดลง ต่อมาจึงมีการปฏิรูป ครั้งที่ 2 ซึ่งมีแนวความคิดมาจากทฤษฎีจิตวิทยาของ ซิกมันด์ ฟรอยด์ และสังคมศาสตร์แขนงต่างๆ โดยทฤษฎีของฟรอยด์เสนอว่า อาชญากรรมไม่ใช่การกระทำโดยเจตนาฝ่าฝืนบรรทัดฐานของสังคมเสมอไป แต่อาจเป็นปฏิกิริยาสนองตอบโดยไร้สำนึกต่อปัญหาส่วนบุคคล ผู้กระทำความผิดอาจเป็นคนเจ็บป่วยมากกว่าจะเป็นคนชั่วร้าย ดังนั้น การฝ่าฝืนกฎหมายน่าจะเป็นการเจ็บป่วยมากกว่าเจตนากระทำความผิด และในขณะเดียวกันสังคมศาสตร์สาขาต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นถึงอิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้ อิทธิพลของวัฒนธรรมย่อยและสภาพของชนชั้นตลอดจนเชื้อชาติ ว่าเป็นที่มาของการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายมากกว่าจงใจกระทำความผิด ผลก็คือมีแนวโน้มที่จะมองผู้กระทำความผิดว่าเป็นผู้ถูกเอาเปรียบในสังคมหรือทางสติปัญญา ซึ่งมีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางกายและจิตใจ

แนวความคิดดังกล่าวนี้เชื่อว่าอาชญากรรมมิใช่เป็นการกระทำโดยเจตนา การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดจึงควรเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและต้องการผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพเฉพาะทางมาแก้ไขปัญหาดังกล่าว การที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง 2 ประการ คือ ศาลมีคำพิพากษาไม่แน่นอนตายตัว (Indeterminate Sentence) และการแบ่งความรับผิดชอบระหว่างบุคคลต่าง ๆ ที่จะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด กฎหมายยอมให้ศาลรอกำหนดโทษได้จนกว่าจะมีการทำรายงานประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยพร้อมทั้งความเห็นและข้อเสนอแนะต่อศาล พนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ และคนอื่น ๆ กลายมาเป็นที่ปรึกษาของศาล ความรับผิดชอบในการตัดสินใจจึงแบ่งแยกออกไปไม่เฉพาะระหว่างบุคคลที่ทำงานใกล้ชิดกับศาลเท่านั้นแต่ยังแบ่งไปให้บุคลากรของหน่วยงานราชการทุกระดับด้วย คำพิพากษากำหนดโทษที่ไม่ตายตัวแน่นอน ได้ถูกนำมาใช้เพื่อให้หน่วยงานราชการทัณฑ์เป็นแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดผ่านกระบวนการจำเนกและแก้ไขฟื้นฟู ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องใช้การให้

คำปรึกษา แนะนำ ให้การเยียวยาทางจิต การสอนวิชาการ ตลอดจนการฝึกอบรมวิชาชีพแก่ผู้กระทำความผิดด้วย (ลาวัลย์ หอนพรัตน์, ม.ป.ป.)

จากทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะหลายสาขาวิชาชีพ เนื่องจากผู้กระทำผิดแต่ละราย ต่างมีสาเหตุแห่งการกระทำผิดที่แตกต่างกัน ดังนั้น เจ้าหน้าที่เพียงคนเดียวจึงไม่สามารถแก้ไขเยียวยาสาเหตุแห่งการกระทำความผิดที่มาจากหลาย ๆ ปัจจัยได้ ซึ่งจะเห็นได้จากเมื่อกฎหมายยอมให้ศาลใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดจนกว่าจะมีการรายงานประมวลผลข้อเท็จจริงแห่งการกระทำความผิดเกี่ยวกับจำเลยและความเห็นพร้อมข้อเสนอแนะต่อศาลจากทีมสหวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นพนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยาคลินิก หรือนักสังคมสงเคราะห์ ที่ร่วมกันพิจารณาสาเหตุแห่งการกระทำผิด เพื่อนำไปสู่มาตรการแก้ไขฟื้นฟูที่ตรงจุดสำหรับเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ เจ้าหน้าที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือเจ้าหน้าที่กรมคุมประพฤติ ผ่านโครงการแก้ไขฟื้นฟูต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่ออบรมให้ความรู้ ให้คำปรึกษาแนะนำ เยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจ ฝึกทักษะอาชีพให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละรายตามประเภทความผิดต่าง ๆ ต่อไป

2.2.4.2 ทฤษฎีแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยประชาชนและชุมชนร่วมกับเจ้าพนักงาน (Reintegration Theory)

ตามหลักทฤษฎีนี้มองว่าชุมชนมีส่วนสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดสืบเนื่องมาจากกระบวนการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัวและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การเปิดใจยอมรับและให้โอกาสแก่ผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม ด้วยการช่วยประคับประคองผู้พ้นโทษให้ดำเนินชีวิตในช่วงหลังพ้นโทษไปได้ด้วยดีและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งชุมชนและประชาชนต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้มีงานทำ เพื่อที่จะสามารถยืนหยัดและพึ่งพาตนเองได้ เปิดใจยอมรับและให้โอกาสคนเหล่านี้ได้แก้ไขตนเอง ให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้พ้นโทษได้รับรู้ถึงโมติจริตจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จึงจะทำให้บรรลุเป้าหมายของการบำบัดฟื้นฟูคือการไม่กระทำความผิดซ้ำ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

จากทฤษฎีดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเป็นระบบงานเกี่ยวกับชุมชน จึงต้องทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่น ๆ ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด อีกแนวคิดหนึ่ง คือ ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ประชาชนและชุมชนที่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษไปแล้วจะกลับไปอยู่ด้วย จะต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดดังกล่าวให้มีงานทำให้อยู่ในสังคมได้ เป็นต้น

2.2.5 บทบาทของชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

ในสังคมประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมถือเป็นหลักการสำคัญอย่างหนึ่ง โดยหมายถึงการที่ประชาชนมีส่วนในการกำหนดนโยบายกับการตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ของรัฐบาลตามวิถีทางประชาธิปไตยได้หลายลักษณะ ทั้งในแง่ของการส่งเสริมและสนับสนุน เช่น การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมโดยการรวมกลุ่มกันเป็นอาสาสมัคร การให้ข้อมูล การให้การเป็นพยาน นอกจากนี้ชุมชนและประชาสังคมยังอาจเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกระบวนการยุติธรรมโดยตรงในหลายลักษณะ เช่น โครงการระงับข้อพิพาท การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เป็นต้น (กุลปราณี ศรีโย, 2561) ในกระบวนการที่กล่าวมานี้ประชาชนต่างเข้าไปมีส่วนร่วมทั้งที่เป็นทางการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายและทางที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดจากการสร้างแบบแผนด้านบริหารของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมนั้น ๆ ที่มุ่งหมายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการบริหารในกิจกรรมของตน

เนื่องจากการคุมประพฤติเป็นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และหลักมนุษยธรรม โดยให้ออกาสผู้กระทำผิดที่อยู่ในวิสัยจะแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมในชุมชนได้ไม่ต้องตกไปอยู่ในวงจรของการกระทำผิดซ้ำ อันมีผลส่วนหนึ่งมาจากการรับโทษในเรือนจำ จึงเป็นเหตุผลให้หลักการวิธีการคุมประพฤติที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและถูกนำไปใช้ในหลายประเทศทั่วโลก โดยประเทศในภูมิภาคเอเชียที่ประสบความสำเร็จในการนำระบบคุมประพฤติมาใช้จากการริเริ่มของประชาชนคือประเทศญี่ปุ่น ซึ่งนำวิธีการมาใช้กับเด็กและเยาวชนเมื่อ ค.ศ. 1922 และนำมาใช้กับนักโทษเด็ดขาดเมื่อ ค.ศ. 1936 และเริ่มระบบคุมประพฤติยุคใหม่เมื่อ ค.ศ. 1949 โดยประเทศญี่ปุ่น เป็นต้น กำเนิดอย่างเป็นระบบของอาสาสมัครคุมประพฤติ (Volunteer Promotion Officer) และเป็นต้นแบบของการนำระบบอาสาสมัครคุมประพฤติมาใช้ในประเทศไทย ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับการ โดยทั่วไปว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้กระทำผิดใน

ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนประสบความสำเร็จในหลายประเทศ เช่น สหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น ต่างได้นำชุมชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมและดูแลแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนด้วย และองค์การสหประชาชาติ ได้บัญญัติเกี่ยวกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือการคุมประพฤติไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยมาตรการไม่ใช่โทษจำคุก United Nations Standard Minimum Rules Non-custodial Measures หรือที่เรียกว่า The Tokyo Rules เมื่อ ค.ศ. 1990 ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางในการพัฒนางานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละสังคม

ปัญหาอาชญากรรมเป็นภัยต่อสังคมส่วนรวมและเป็นปรากฏการณ์ของสังคม ดังนั้น แม้ว่าการให้ความคุ้มครองปกป้องประชาชนจากภัยอาชญากรรมจะเป็นภาระของรัฐที่จะต้องกระทำ แต่หากคำนึงถึงสังคมโดยส่วนรวมแล้วจะเห็นว่า อาชญากรรมเป็นสิ่งที่มีความกระทบต่อสังคมโดยรวมจึงเป็นภาระหน้าที่ของประชาชนในสังคมที่จะต้องช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วยปัจจุบันพบว่าประเทศต่าง ๆ พยายามส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรม จึงจะขอก้าวถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ดังนี้ (สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, 2546)

2.2.5.1 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากระบบศักดินา อันก่อให้เกิดระบบควบคุมชุมชนจากเบื้องบน มีการตอบแทนซึ่งกันและกันระหว่างนายและบ่าว อันมีผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยแต่ก็ไม่สร้างปัญหาอะไรมากนักเพราะพื้นฐานของสังคมเช่นนี้ก่อให้เกิดความสามัคคีทำอะไรรู้ทำตามต่อ ๆ มา ทั้งนี้ เพราะมีประ โยชน์เกี่ยวคู่ซึ่งกันและกัน การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมอาชญากรรมของญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัย 2 ประการ ประการแรกคือประเพณีการพึ่งพากัน สังคมญี่ปุ่นยึดถือประเพณีการพึ่งพากัน ปกครองกันเอง สร้างกฎเกณฑ์เอง ผู้นำมีบทบาทในการสร้างความสามัคคีและตัดสินใจปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ประการที่สอง คือ ตั้งแต่สมัยเมจิเป็นต้นมา ประเทศญี่ปุ่นเริ่มลอกเลียนแบบตะวันตกมากขึ้น องค์การอาสาสมัครแรกที่ตั้งขึ้นเพื่อการนี้ คือ สมาคมพวกที่ช่วยเหลือพวกที่พ้นโทษ ซึ่งตั้งขึ้นในปี ค.ศ.

1880 และต่อมาก็มีสถาบันต่าง ๆ เกิดขึ้นในญี่ปุ่นอันมีลักษณะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาอาชญากรรมมากขึ้น

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศญี่ปุ่นได้พัฒนากิจการด้านตำรวจและการป้องกันอาชญากรรมจนมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจการของตำรวจอย่างเต็มที่ทั้งในด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างประชาชนกับตำรวจมีมากขึ้นโดยลำดับ และก่อให้เกิดผลดีต่อการควบคุมอาชญากรรมในประเทศญี่ปุ่นอย่างกว้างขวางและประสบความสำเร็จอย่างมาก ประชาชนในญี่ปุ่นมีส่วนช่วยในด้านการป้องกันอาชญากรรมและรักษาความปลอดภัยของชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งงานเกือบทั้งหมดเป็นงานอาสาสมัครที่ปราศจากค่าจ้าง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแรกเป็นอาสาสมัครอย่างเป็นทางการ มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ปฏิบัติหน้าที่เสมือนเป็นเจ้าของหน้าที่ของรัฐ ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งไม่ได้เป็นอาสาสมัครแต่เข้ามาช่วยงานสังคมเป็นครั้งคราว การดำเนินกิจกรรมของประชาชนทั้ง 2 รูปแบบ มีทั้งเกิดจากการริเริ่มของประชาชนเองและเกิดจากคำแนะนำของรัฐบาล ตัวอย่างของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันปัญหาและควบคุมอาชญากรรมในประเทศญี่ปุ่นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานด้านตำรวจ

เมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าและทันสมัยขึ้น ความร่วมมือของประชาชนอันพึงมีต่อตำรวจย่อมจะค่อย ๆ ลดลงไป ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนจากเมืองใหญ่เพราะในสังคมในเมืองใหญ่ พฤติกรรมการอยู่อาศัยของประชาชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่และยังเป็นสังคมที่มีความคล่องตัวสูง แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการปรับปรุงกิจการตำรวจในประเทศญี่ปุ่น ทำให้ชาวญี่ปุ่นมีความใกล้ชิดกับตำรวจมากขึ้น ตำรวจสามารถจับคนร้ายในคดีที่มีความยุ่งยากได้เพราะความร่วมมืออย่างใกล้ชิดของประชาชนและมวลชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานด้านตำรวจ เช่น

1.1) ประชาชนจัดตั้งองค์การขึ้นดำเนินการเองในรูปแบบองค์การต่าง ๆ เช่น

(1) สมาคมป้องกันอาชญากรรม เป็นสมาคมที่มีเครือข่ายดำเนินงานทั่วประเทศตั้งแต่ระดับเมืองถึงระดับหมู่บ้าน สมาชิกของสมาคมเป็นประชาชนธรรมดา

สมาชิกมีหน้าที่ร่วมกิจกรรมของตำรวจด้วยการปฏิบัติงาน การให้กำลังใจ และการให้ความร่วมมือ เช่น การรายงานเหตุการณ์อาชญากรรมไปยังตำรวจ เป็นต้น

(2) สมาคมเพื่อความปลอดภัยด้านจราจร เป็นองค์การอาสาสมัครป้องกันอุบัติเหตุที่เกิดจากการจราจร มีการดำเนินงานอย่างกว้างขวางทั้งในระดับตำบล อำเภอ ถึงระดับชาติ มีสมาชิกประกอบด้วยผู้ขับขี่ เจ้าของรถ ผู้บริหารธุรกิจขนส่ง และประชาชนอาสาสมัคร สมาชิกมีหน้าที่รณรงค์ด้านความปลอดภัยจราจร โดยให้ความรู้ด้านความปลอดภัยจราจรฟื้นฟูความรู้ให้กับผู้ขับขี่และอื่น ๆ

1.2) ตำรวจเป็นฝ่ายจัดตั้งกลุ่มประชาชนขึ้น ในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันอาชญากรรมและชักนำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรณรงค์ตามที่ตำรวจกำหนด เช่น การป้องกันการฉายภาพยนตร์ และเครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นอันตรายต่อเยาวชน เป็นต้น

1.3) การช่วยตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิดและให้ความร่วมมือกับตำรวจช่วยชีวิตผู้อื่น ทางการตำรวจของประเทศญี่ปุ่นให้ความสนใจการมีส่วนร่วมของประชาชนในลักษณะนี้มาก โดยมีการชดใช้ความเสียหายที่ได้รับจากการเข้าช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือกับตำรวจด้วย

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางศาล

2.1) คณะบุคคลซึ่งเลือกจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของคำวินิจฉัยของพนักงานอัยการก่อนที่พนักงานอัยการจะฟ้องคดี ข้อเสนอแนะของบุคคลคณะนี้อาจมีผลให้มีการสอบสวนใหม่ ระบบการฟ้องคดีในลักษณะนี้เป็น การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาขั้นต้นของการฟ้องคดี

2.2) การไปเป็นพยาน ในชั้นสอบสวนและฟ้องคดีอาญา การสอบสวนและการฟ้องคดีอาญาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากพยาน แต่ก็มีพยานที่กลัวผู้ต้องหาหรือจำเลยตามมาล้างแค้น ประเทศญี่ปุ่นจึงได้ปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อป้องกันไม่ให้พยานถูกกดดันจากความรู้สึกดังกล่าว โดยมีบทบัญญัติลงโทษผู้ที่พยายามข่มขู่พยานและกีดกันไม่ให้ประกันตัว นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการชดใช้ความเสียหายให้แก่พยานที่ได้รับความเสียหายจากการไปเป็นพยานด้วย

2.3) การเป็นที่ปรึกษาคดีโดยการอนุญาตของศาล ประชาชนธรรมดาที่มีคุณสมบัติเป็นทนายความเข้าทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาคดีอาญาในศาล โดยจำเลยมีสิทธิ

เลือกบุคคลดังกล่าวคนหนึ่งหรือหลายคนแล้วขออนุญาตต่อศาลให้บุคคลดังกล่าวเป็นที่ปรึกษาคดีของตน

2.4) การเข้าเป็นคณะกรรมการประนอมข้อพิพาท คณะกรรมการประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คนและบุคคลธรรมดา 2 คนทำหน้าที่อนุญาตจากบุคคลที่อยู่ในวงกรเดียวกัน

2.5) การเข้าเป็นที่ปรึกษาในการพิจารณาคดีของศาลครอบครัวในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางครอบครัวซึ่งต้องขึ้นศาลทั้งครอบครัวนั้น ประชาชนธรรมดาเข้าไปมีส่วนร่วมในการพิจารณาได้ในฐานะที่ปรึกษา

2.6) การเข้าทำหน้าที่เสมือนอัยการการฟ้องคดีอาญา ในประเทศญี่ปุ่นเป็นอำนาจของอัยการแต่ในกรณีที่มีการร้องทุกข์กล่าวหาว่ามีการใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดผู้ร้องทุกข์ซึ่งไม่พอใจที่อัยการไม่ฟ้องคดีของตน มีสิทธินำคดีสู่ศาลได้โดยตรง ในกรณีนี้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาสีทหน้าคดีสู่ศาลได้โดยตรงในกรณีศาลมีอำนาจพิจารณาคดีจะสร้างทนายความให้ทำหน้าที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางศาลในกรณีพิเศษนอกเหนือจากการเป็นหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม

2.7) สถานะอาสาสมัครให้คำปรึกษาแนะนำเยาวชนที่กระทำ ความผิด เป็นสถานะอาสาสมัครที่ช่วยการดำเนินงานของศาลครอบครัว โดยผู้บริหารทำหน้าที่เฝ้าสังเกตพฤติกรรมของเยาวชนผู้กระทำความผิดตามระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้พักอยู่ในสถานะนั้น ให้คำปรึกษาแนะนำแก่เยาวชนดังกล่าวและเสนอรายงานความก้าวหน้าไปยังศาลครอบครัวก่อนที่จะตัดสินคดี

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

การมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนับเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่ประชาชนในญี่ปุ่นเข้ามามีส่วนร่วมโดยมีตัวอย่างของรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่อยู่ในเรือนจำ และสถานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีรูปแบบและวิธีดำเนินงานดังต่อไปนี้

3.1.1) อาสาสมัครเยี่ยมเยียนผู้กระทำผิด เป็นอาสาสมัครจัดตั้งซึ่งประกอบด้วยผู้ที่อยู่ในชุมชนทั้งชายหญิงที่สนใจทำหน้าที่ไปเยี่ยมเยียนนักโทษในเรือนจำ และผู้ที่อยู่ตาม โรงเรียนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพหลังพ้น

โทษ หรือหลังจากออกจากโรงเรียนแล้วให้คำแนะนำปัญหาด้านกฎหมาย ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว รวมทั้งคำแนะนำเกี่ยวกับงานอดิเรกและกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ ด้วย

3.1.2) อาสาสมัครที่เป็นนักบวช เป็นอาสาสมัครจัดตั้งอีกรูปแบบหนึ่ง ส่วนใหญ่เป็นพระในพระพุทธศาสนา รองลงไปได้แก่คริสต์ ชินโต และอื่น ๆ ตามลำดับ

3.1.3) นักเรียนและชาวบ้านอาสาสมัคร เป็นอาสาสมัครจัดตั้งที่ทำหน้าที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมใหม่ ๆ หรือเล่นกีฬาร่วมกับผู้กระทำความผิดที่อยู่ตามโรงเรียนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

3.2) การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการรับรู้ผู้กระทำความผิดออกไปทำงานร่วมกันนอกเรือนจำ เป็นอาสาสมัครในรูปแบบของผู้ประกอบการภาคเอกชนที่มีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนการใช้แรงงานนักโทษให้เป็นประโยชน์ด้านอุตสาหกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มีบริษัทอุตสาหกรรมต่อเรือรับนักโทษ ไปทำงานโดยให้อยู่ร่วมกับลูกจ้างธรรมดา ซึ่งปรากฏว่าลูกจ้างเหล่านั้นก็มีไม่ตรีจิตอันดีต่อนักโทษที่มาร่วมงาน เป็นต้น

3.3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานด้านคุมประพฤติ การใช้อาสาสมัครซึ่งเป็นคนในชุมชนเป็นพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งของการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม ในส่วนของงานด้านคุมประพฤตินั้น ลักษณะเฉพาะของงานมีขอบข่ายที่อาสาสมัครดังกล่าวสามารถทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่คุมประพฤติของรัฐได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะทำงานตามลำพังหรือทำงานเป็นกลุ่ม สำหรับประเทศญี่ปุ่นอาสาสมัครทั้ง 2 ลักษณะนี้เป็นอาสาสมัครจัดตั้งมีรูปแบบและวิธีการดำเนินงาน ดังนี้

3.3.1) พนักงานอาสาสมัครคุมประพฤติ เป็นอาสาสมัครที่ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอำนาจหน้าที่ พนักงานเหล่านี้เลือกมาจากบุคคลที่คนทั่วไปในชุมชนที่ได้รับความเคารพนับถือเป็นผู้ที่มีความตั้งใจจริงและสนใจจะทำงานด้านนี้ สามารถอุทิศเวลาให้กับงานที่ได้รับมอบหมายได้มีสุขภาพดีและมีฐานะทางการเงินมั่นคง พนักงานอาสาสมัครคุมประพฤตินี้มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 2 ปีแต่อาจได้รับแต่งตั้งอีกได้

3.3.2) องค์การช่วยอบรมผู้กระทำความผิด เป็นองค์การคุมประพฤติสำหรับผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวแล้ว ตั้งขึ้นโดยได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยการดูแลผู้กระทำความผิดหลังปล่อยตัว องค์การดังกล่าวบางแห่งก็ดำเนินงานตามลำพังในการประสานงานการพัฒนากิจกรรมการอบรม แต่ส่วนใหญ่มีสถานอบรมผู้ถูกคุมความประพฤติและได้รับมอบหมายจากสำนักงานกำกับดูแลการคุมประพฤติให้ดำเนินการอบรม เพราะรัฐบาลขาดแคลนสถานที่ในขณะที่มีผู้กระทำความผิดจำนวนมากต้องการคำแนะนำสำหรับ

การกลับสู่การดำรงชีวิตตามปกติ สถานอบรมในลักษณะนี้มีมานานกว่า 100 ปีแล้ว มีลักษณะเป็นสถานที่อบรมที่เชื่อมโยงระหว่างเรือนจำ สถานพินิจ กับสถานที่ซึ่งผู้กระทำผิดจะไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนธรรมดาทั่วไปในสังคม และการดำเนินงานเป็นเรื่องของประชาชนอาสาสมัครตลอดมา โดยรัฐบาลไม่ได้ดำเนินการมาก่อนเลย

3.3.3) สมาคมพี่ชายหญิง เป็นอาสาสมัครจัดตั้งมีหน้าที่ช่วยดำเนินการกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมและช่วยควบคุมความประพฤติผู้กระทำผิด โดยดำเนินงานในชุมชนสมาชิกของสมาคม ประกอบด้วยนักศึกษาและคนทำงานวัยหนุ่มสาวอายุระหว่าง 20 - 30 ปี สถานภาพต่างกับพนักงานคุมประพฤติเพราะเป็นกลุ่มอาสาสมัครอย่างแท้จริง กล่าวคือมีความเป็นอิสระจากระเบียบข้อบังคับที่ออกตามกฎหมายและเป็นอิสระจากครอบครัวคนอื่น ๆ การดำเนินงานใช้วิธีผูกมิตรกับผู้กระทำผิดหรือผู้มีพฤติกรรมจะเป็นผู้กระทำผิด เพื่อช่วยให้เขาแก้ไขความประพฤติด้วยตัวของเขาเองจากการรณรงค์ให้ความรู้แก่ชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมและช่วยกันปรับปรุงแก้ไขตนเอง สมาคมเหล่านี้ปฏิบัติงานในลักษณะสนับสนุนงานของพนักงานอาสาสมัครคุมประพฤติ โดยดำเนินการต่อเยาวชนที่ถูกคุมความประพฤติที่ศาลครอบครัวตำรวจหรือโรงเรียนต่าง ๆ มอบหมาย

3.3.4) สมาคมสตรีเพื่อช่วยอบรมผู้กระทำผิด มีสมาชิกประกอบด้วยแม่บ้านตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศญี่ปุ่นดำเนินงานโดยมีพนักงานอาสาสมัครคุมประพฤติที่เป็นหญิงเป็นหลักของสมาคม มีวัตถุประสงค์ช่วยอบรมบ่มนิสัยอาชญากรและผู้กระทำผิด โดยใช้คุณลักษณะของความเป็นแม่เป็นหลักดำเนินการในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ให้การศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและการอบรมผู้กระทำผิด เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่อยู่ระหว่างการพักการลงโทษเป็นความร่วมมือของนายจ้างผู้สนใจในการอบรมเยาวชนผู้กระทำผิดและมีความตั้งใจจะสร้างไว้ทำงานต่อไป

ประเทศญี่ปุ่นเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำเอาประชาชนเข้ามามีส่วนรับผิดชอบต่อปัญหาอาชญากรรมและประสบความสำเร็จมากพอสมควร แต่การที่ประเทศญี่ปุ่นประสบความสำเร็จได้ดังกล่าวนี้อาจเป็นเพราะประเทศญี่ปุ่นมีสถาบันครอบครัวที่เป็นปีกแผ่นความสามัคคีที่แน่นหนาอันเนื่องมาจากลัทธิขงจื้อ และตลอดจนความรู้สึกของคนญี่ปุ่นที่มีทัศนคติในหน้าที่ของตนว่าต้องการจะสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคมโดยส่วนรวมเพื่อแสดงถึงความรักใน

ประเทศชาติและรักในชาตินิยมด้วยกัน ฉะนั้นแนวทางของประเทศญี่ปุ่นในการนำเอาประชาชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือด้านการควบคุมอาชญากรรมนั้นอาจเป็นตัวอย่างที่ดีของการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมแนวทางต่าง ๆ ที่ใช้จำเป็นต้องให้ความเหมาะสมกับประเพณีความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในแต่ละภูมิภาค ตลอดจนพื้นฐานของสังคมด้วย เพราะแม้ว่าอาชญากรรมจะเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมแต่การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมจำเป็นต้องมีความแตกต่างกันไปตามสังคมแต่ละสังคม เพราะพื้นฐานและโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน

2.2.5.2 การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา

นับตั้งแต่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับเอกราชจากอังกฤษเป็นต้นมา ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองตามปรัชญาทางการเมืองของสหรัฐอเมริกา รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสาธารณประโยชน์อื่น ๆ ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย สำหรับการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมอย่างเป็นทางการนั้น เป็นเพราะหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมต่างตระหนักดีว่า งานเหล่านี้จะประสบความสำเร็จไม่ได้หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะอาชญากรรมเป็นเรื่องของสังคมลำพังหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมไม่สามารถจะควบคุมอาชญากรรมได้หากปราศจากความช่วยเหลือจากประชาชน ดังนั้น บทบาทของประชาชนในการควบคุมอาชญากรรมจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อผลในด้านลดอาชญากรรม ฉะนั้น ประชาชนจึงควรได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการป้องกันอาชญากรรมและการให้ความร่วมมือในการควบคุมอาชญากรรมด้วย โดยประการแรกประชาชนจะต้องได้รับการอบรมการป้องกันตัวเองจากอาชญากรรม โดยจะต้องอบรมทุกระดับตั้งแต่โรงเรียนชั้นอนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย รวมทั้งองค์กรของรัฐและเอกชนอื่น ๆ และประการที่ 2 เจ้าหน้าที่ตำรวจจำเป็นต้องร่วมมือกับบริษัทห้างร้านธุรกิจเอกชนเพื่อวางมาตรการป้องกันอาชญากรรมทางการค้า เช่น การลักทรัพย์ เป็นต้น โครงการเหล่านี้ต้องทำควบคู่กันไปจึงจะได้ผลเพราะเท่ากับเป็นการดึงมวลชนเข้ามามีบทบาทในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นตัวอย่างที่ดีของการดึงมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคม จะเห็นได้จากประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในกระบวนการยุติธรรมมาเป็นเวลาช้านาน เพราะสหรัฐอเมริกา

เป็นประเทศอุตสาหกรรมที่มีความเจริญทางวัตถุ สังคมมีความซับซ้อนและโดยที่ปัญหาอาชญากรรมมักก่อตัวขึ้นในชุมชนที่เจริญแล้วสหรัฐอเมริกาจึงประสบปัญหาด้านอาชญากรรมก่อนและมากกว่าประเทศอื่น ๆ ที่กำลังพัฒนา การคิดค้นและหาวิธีการที่จะแก้ปัญหาอาชญากรรมจึงเริ่มขึ้นในสหรัฐอเมริกาสถาบันต่าง ๆ ในด้านอาชญาวิทยาหรือในด้านสาธารณสุขประโยชน์จึงมีจำนวนมากในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นของเอกชนก็มาก รวมทั้งประชาชนของสหรัฐอเมริกาได้แสดงให้เห็นโดยตลอดมาว่าหน้าที่อันสำคัญของประชาชนก็คือ การมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาของประเทศทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม หลักการดังกล่าวเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับผู้ปกครองและผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้น การพัฒนาแนวความคิดดังกล่าวเพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่มีปัญหายุ่งยากเท่าใดนักตรงข้ามกับประเทศที่พื้นฐานทางสังคมการเมืองและเศรษฐกิจแตกต่างกันที่จุดเริ่มของการสร้างสรรค์และเปลี่ยนแปลงจะอยู่ที่ผู้ปกครอง ดังนั้น ในสภาพสังคมลักษณะนี้จะก่อให้เกิดอุปสรรคมากในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ปัญหาอาชญากรรม เพราะประชาชนจะมีสำนึกในเรื่องนี้ว่าเป็นเรื่องของรัฐที่จะต้องกระทำและเรียกร้องให้กระทำมากขึ้น โดยไม่มีที่สิ้นสุด แต่ไม่ค่อยได้รับการขอร้องหรือกระตุ้นจากรัฐให้รับผิดชอบต่อปัญหาสังคมร่วมกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าวการนำเอามวลชนมาช่วยในด้านกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาโดยรอบคอบและคำนึงถึงสภาพของสังคมด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศสหรัฐอเมริกาในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทั้ง เพื่อแก้ไขความประพฤติหรือการทำให้ผู้กระทำผิดปรับตัวให้เหมาะสมกับการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นคนทั่วไปโดยไม่กระทำผิดกฎหมายอีก มีตัวอย่างของการดำเนินการ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในเรือนจำนั้น มีการเปิดโอกาสให้นักโทษศึกษาหาความรู้ตามหลักสูตรต่าง ๆ ได้จึงมีเรือนจำในบางแห่งจัดนักศึกษาอาสาสมัครไปช่วยทบทวนวิชาต่าง ๆ เพื่อให้นักโทษเหล่านั้นสามารถติดตามวิชาที่ศึกษาได้

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานคุมประพฤติผู้พิพากษาไคท์ ลีนฮุทส์ (Keith Leenhouts) แห่งมลรัฐมิชิแกน เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการโครงการอาสาสมัครคุมประพฤติเมื่อปี พ.ศ. 2502 โดยใช้อาสาสมัคร 1 คนต่อผู้ถูกคุมความประพฤติ 1 คนให้คบหากันเป็นเพื่อนตามแนวคิดของจอห์น ออกัสตัส (John Augustus) ผู้ริเริ่มงานคุมประพฤติ โครงการนี้ใช้วิธีการให้อาสาสมัครคุมประพฤติปฏิบัติงานภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้กันกว้างขวางที่สุด เนื่องจากพนักงานคุมประพฤตินี้มีงานมากไม่สามารถดำเนินการคุมความประพฤติ

เป็นรายบุคคลได้ แต่อาสาสมัครช่วยดำเนินการได้ด้วยการทำงานเป็นเพื่อนกับผู้กระทำความผิด ให้คำแนะนำและค้นหาความต้องการของผู้กระทำความผิดเพื่อหาทางช่วยเหลือ

3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่อยู่ระหว่างการลงโทษ มีตัวอย่างในรัฐอิลลินอยส์ มลรัฐนี้มีโครงการทนายความอาสาสมัครช่วยเหลือผู้กระทำความผิดที่อยู่ระหว่างพักการลงโทษ โดยอาสาสมัครจะใช้เวลาอยู่กับผู้กระทำความผิดอย่างน้อยเดือนละ 6 ชั่วโมง แนวคิดของโครงการนี้คือการใช้ภูมิธรรมของทนายความช่วยให้ผู้ถูกพักการลงโทษเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อสังคมในภาพรวม โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากเนติบัณฑิตยสภาอเมริกา

4) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่พ้นโทษ ในสหรัฐอเมริกา มีประชาชนจัดตั้งกลุ่มขึ้นเองหลายกลุ่มเพื่อพิจารณาความต้องการของนักโทษที่ได้รับการปลดปล่อยเนื่องจากพ้นโทษแล้ว โดยให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทาง อาหารเสื้อผ้า เครื่องใช้ เครื่องประดับในบ้านเรือน มิตรภาพ และการเกื้อหนุน ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เขามีความเข้มแข็งในการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ เป็นต้น

Marc (2006) ได้ทำการศึกษาเรื่องระบบงานคุมประพฤติรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา และพบว่างานคุมประพฤติของรัฐเท็กซัสเป็นมาตรการเชิงรุก เพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้กระทำความผิดต้องปรับเปลี่ยนตัวเองและผู้เสียหายต้องได้รับการชดเชย โครงสร้างของงานคุมประพฤติประกอบด้วยหน่วยงานคุมประพฤติตามเขตอำนาจของศาลมีจำนวนทั้งสิ้น 121 เขตศาล มีสำนักงานดำเนินการภายใต้ชื่อสำนักงานแก้ไขผู้กระทำผิดและควบคุมสอดส่อง ในชุมชน (Community Supervision and Collection Department - CSCDs) สำนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่ควบคุมอาชญากรรมในระบบคุมประพฤติกอบคลุม 254 เขตปกครอง (Country) โดยเมืองขนาดใหญ่ก็จะมีสำนักงานคุมประพฤติประจำเมือง ในขณะที่เมืองขนาดเล็ก เช่น เมืองที่อยู่ห่างไกลก็จะใช้สำนักงานคุมประพฤติร่วมกัน สำนักงานคุมประพฤติที่ได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งจากมลรัฐเท็กซัส สำหรับผู้ถูกคุมความประพฤติในความผิดร้ายแรงและบางส่วนได้จากการจัดเก็บค่าธรรมเนียมการคุมประพฤติ (Probation Fee) และการสนับสนุนของรัฐบาลท้องถิ่น (Country Government) บางส่วนได้รับจากงบประมาณของมลรัฐ (State Government) ส่วนผู้ถูกคุมความประพฤติที่ไม่ร้ายแรง และเมื่อผู้ถูกคุมความประพฤติในความผิดที่ไม่ร้ายแรงกระทำผิดเงื่อนไข ก็จะถูกส่งเข้าเรือนจำดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่น หากผู้ที่กระทำผิดเงื่อนไขเป็นผู้กระทำผิดร้ายแรงก็จะถูกส่งเข้าเรือนจำของมลรัฐ การเพิกถอนเงื่อนไขการคุมประพฤติทำให้รัฐต้องแบกรับภาระงบประมาณเพิ่มขึ้น นักนิติบัญญัติของรัฐจึงหันมาสนใจในการปฏิรูประบบการคุมความประพฤติ แต่ผลจาก

งานวิจัยพบว่ากรมคุมประพฤติมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างแรงผลักดันให้กระบวนการยุติธรรมชุมชน กลายเป็นส่วนสำคัญของชุมชนและชุมชนต่างให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐมากยิ่งขึ้นและสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน การดำเนินงานยุติธรรมชุมชนจึงเป็นมาตรการเชิงรุกหรือยุทธวิธีในการลดและป้องกันอาชญากรรมและให้โอกาสชุมชนเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาทางปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลในการป้องกันควบคุมและเยียวยาความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอาชญากรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างและรักษาความปลอดภัยความเข้มแข็งมีชีวิตชีวาและความยุติธรรมของชุมชนรวมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชุมชน

การที่นำตัวอย่างของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในประเทศญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาเพื่อชี้ให้เห็นว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในการนำภาคประชาชนเข้ามาแก้ไขปัญหาของสังคม โดยเฉพาะปัญหาอาชญากรรมนั้นมิใช่ว่าประเทศใดก็ตามที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและการเมืองจะกระทำสำเร็จอย่างดีเสมอไป จำเป็นต้องพิจารณาโครงสร้างของสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณี และสังคมความเชื่อของประชาชนประกอบด้วยจึงจะสามารถหาคำตอบในเรื่องนี้ได้ ซึ่งปัจจุบันทุกประเทศในโลกต่างก็พยายามให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมด้วยกันทั้งสิ้น แต่เหตุใดทุกประเทศจึงไม่ประสบความสำเร็จอย่างเท่าเทียม นี่เป็นปัญหาที่ต้องหาคำตอบและจะตอบคำถามเหล่านี้ได้ก็จำเป็นจะต้องเข้าใจโครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจและการเมืองของแต่ละประเทศเสียก่อนเมื่อสิ่งเหล่านี้มีความแตกต่างกันวิธีการที่ใช้และผลของความสำเร็จจึงต้องแตกต่างกันไป

เงื่อนไขความสำเร็จในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบข้อหนึ่งที่สำคัญมากในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยในการประชุมผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดระหว่างประเทศภาคพื้นเอเชียแปซิฟิกเมื่อ ค.ศ. 2000 กล่าวถึงความจำเป็นที่จะต้องดึงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไว้ 3 ข้อดังนี้

ประการที่ 1 ในที่สุดแล้วผู้กระทำผิดต้องได้รับการปล่อยตัวคืนสู่ชุมชนและการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้นจึงจะทำให้โอกาสการคืนสู่ชุมชนสำหรับผู้กระทำผิดนั้นประสบความสำเร็จ

ประการที่ 2 ความสัมพันธ์อย่างเปิดเผยระหว่างชุมชนกับกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูมีความสำคัญมากต่อการเพิ่มความตระหนักของสาธารณะต่อภาระการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของประเทศ

ประการที่ 3 อาสาสมัครและองค์กรที่ไม่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหากำไรสามารถดึงเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการให้บริการที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดทั้งในเรือนจำและชุมชน

สำหรับประเทศไทยการคุมประพฤติเริ่มดำเนินการโดยภาครัฐเมื่อปี พ.ศ. 2522 โดยการดูแลแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนเป็นภารกิจหลักของกรมคุมประพฤติ ในระยะแรกมีเพียงบุคลากรภาครัฐเท่านั้นที่มีบทบาทในการดำเนินงานจนกระทั่ง พ.ศ. 2525 กระทรวงยุติธรรมได้สนับสนุนการก่อตั้ง “มูลนิธิแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิด” ขึ้นเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานคุมประพฤติมูลนิธิแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดจึงนับเป็นภาคเอกชนองค์กรแรกที่เข้ามามีส่วนร่วมในงานคุมประพฤติผู้กระทำผิดในชุมชน แต่บทบาทส่วนใหญ่ของมูลนิธิเป็นการสนับสนุนด้านงบประมาณเท่านั้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2529 กรมคุมประพฤติได้สรรหาประชาชนที่สมัครใจเข้าอบรมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ ทำหน้าที่ช่วยปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ จากนั้นหน่วยงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ได้เพิ่มบทบาทในการทำงานเพื่อชุมชนโดยชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยดำเนิน โครงการส่งเสริมบทบาทและความร่วมมือของชุมชนในงานคุมประพฤติผู้ใหญ่ พ.ศ. 2530 ภายใต้แผนพัฒนาสังคมและกระทรวงยุติธรรมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2530 - 2534 โดยให้ผู้ถูกคุมความประพฤติทำงานบริการสังคมหรืองานสาธารณประโยชน์ให้ชุมชนโดยไม่มีค่าตอบแทน เพื่อให้ผู้กระทำผิดตระหนักถึงผลแห่งการกระทำผิดและมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคมมากยิ่งขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 กระทรวงยุติธรรมได้ประกาศนโยบายสร้างความร่วมมือและกระจายบทบาทงานยุติธรรมสู่ประชาชนและกำหนดยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” (Justice for All, All for Justice) ทั้งยังมอบหมายให้กรมคุมประพฤติดำเนินการอบรมเครือข่ายยุติธรรมชุมชนและสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายยุติธรรมชุมชนทั่วประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับชุมชนในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขในสังคมร่วมกัน เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐที่ต้องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นปรากฏตามพรบกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการเปิดโอกาสให้อาสาสมัครคุมประพฤติเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2529 แต่ที่ผ่านมายังมีการใช้ประโยชน์จากช่องทางความร่วมมือนี้ไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมยังมีอยู่อย่างจำกัด คือ ยังเป็นรูปแบบของการส่งต่องานทางเอกสารไปกลับ โดยขาดการพบปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ทั้งที่เป็นรายบุคคลและ

เป็นกลุ่ม อีกทั้งการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติยังทำเพียงส่วนน้อยของงานคดี คือไปเยี่ยมบ้านผู้ถูกคุมความประพฤติ และส่งเอกสารรายงานกับมายังพนักงานคุมประพฤติเท่านั้น โดยขาดการมีส่วนร่วมในหลายขั้นตอนการปฏิบัติงาน เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผนการตัดสินใจ และการประเมินผล เป็นต้น ทำให้ขาดการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่อาสาสมัครและชุมชนที่จะบูรณาการเป็นกระบวนการเดียวกัน ที่ผ่านมามีงานวิจัยเชิงทดลอง เรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการนำเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมาใช้ในการคุมประพฤติแบบเข้มข้นในประเทศไทย พ.ศ. 2522 ซึ่งนำผลจากการศึกษา เรื่อง Intensive Protection Super Vision Cabarrus Country: Success and Failure (2548) มาปรับใช้โดยใน Cabarrus Country คุมประพฤติผู้กระทำผิด โดยทีมเจ้าหน้าที่ ประกอบด้วยพนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ที่ติดตามสอดส่อง และเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ แต่ในการนำรูปแบบการทำงานเป็นทีมมาใช้ในการคุมประพฤติแบบเข้มข้นในประเทศไทย เนื่องจากมีปัญหาด้านอัตราค่าจ้างจึงมีการปรับจากการใช้ทีมที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทั้งหมด มาเป็นทีมที่ประกอบด้วยพนักงานคุมประพฤติ อาสาสมัครคุมประพฤติ และสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เป็นทีมคุมประพฤติแบบเข้มข้นสำหรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลุ่มที่ได้รับการประเมินแล้วว่ามีความเสี่ยงสูง ซึ่งปรากฏผลสัมฤทธิ์ด้วยดี โดยผลจากการศึกษาพบว่าผู้กระทำผิดที่ผ่านโครงการทดลองผิดเงื่อนไขคุมความประพฤติน้อยกว่าผู้กระทำผิดในระบบคุมประพฤติปกติ ร้อยละ 7 นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้กระทำผิดในโครงการทดลองมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ร้อยละ 93 ในขณะที่ผู้ถูกคุมความประพฤติกลุ่มเปรียบเทียบในระบบปกติมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นร้อยละ 19 พฤติกรรมไม่เปลี่ยนแปลงร้อยละ 71 ซึ่งความท้าทายและความเสี่ยงในการขยายหรือยกระดับปฏิบัติการการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ได้แก่ ความพร้อมของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานคุมประพฤติในการตอบรับความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของบุคลากรให้เท่าทันกับแนวโน้มการพัฒนาของงานคุมประพฤติสากลและแนวคดียุติธรรมชุมชน การเพิ่มปริมาณของอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ การยกระดับความรู้และการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงานคุมประพฤติและงานยุติธรรมชุมชน การจัดสรรงบประมาณที่ทั่วถึงต่อเนื่องเพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายของอาสาสมัครคุมประพฤติ และภาคประชาชนอันเนื่องจากการช่วยปฏิบัติงานคุมประพฤติ (กรมคุมประพฤติ, 2554) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมากรมคุมประพฤติได้เพิ่มบทบาทของประชาชนและชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมากยิ่งขึ้นตามลำดับ ดังนี้

1) โครงการอาสาสมัครคุมประพฤติ

โครงการอาสาสมัครคุมประพฤติเกิดขึ้นจากเหตุที่ว่าสังคมควรมีระบบและกลไกในการป้องกันตนเองจากปัญหาอาชญากรรมและการกระทำผิดซ้ำ นอกเหนือไปจากระบบงานยุติธรรมทางอาญาที่มีอยู่ซึ่งพบว่าวิธีป้องกันและแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่ได้ผลดียิ่งในปัจจุบันคือการให้ความรู้แก่ประชาชนในการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมและการสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในทุกระดับ เพื่อส่งเสริมให้แนวคิดดังกล่าวมีความเป็นรูปธรรม โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของผู้กระทำความผิดในท้องถิ่นของตน เพื่อการป้องกันการกระทำผิดซ้ำเมื่อประชาชนผ่านการอบรมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติจะมีบทบาทในการสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งให้คำแนะนำชี้แจงปัญหาต่าง ๆ แก่ประชาชนหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนหรือผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ที่กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดหรือปัญหาอื่นในเบื้องต้น รวมทั้งคอยสอดส่องดูแลความประพฤติของบุคคลที่ศาลกำหนดเงื่อนไขให้คุมความประพฤติ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และรายงานผลการติดตามความประพฤติของผู้ถูกคุมความประพฤติเป็นระยะ จึงนับได้ว่าอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญยิ่งในการเชื่อมโยงผู้กระทำผิด เพื่อให้กลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้งอันจะช่วยลดช่องว่างและความรู้สึกแปลกแยกลงได้อย่างมาก

กรมคุมประพฤติได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานอาสาสมัครคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นภาคประชาชนที่เข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลืองานของกรมคุมประพฤติและกระทรวงยุติธรรมไว้ 4 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) การสรรหาประชาชนที่มีความรู้ความสามารถและมีจิตสาธารณะเข้ามารับการอบรม 2) การพัฒนาด้วยการส่งเสริมให้มีความรู้ความสามารถในบทบาทภารกิจที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด 3) รักษาไว้ด้วยการให้ค่าตอบแทนยกย่องเชิดชูเกียรติรวมทั้งการส่งเสริมให้ร่วมตัวเป็นองค์กรเครือข่ายและ 4) มอบหมายบทบาทหน้าที่ให้ปฏิบัติ ซึ่งรายละเอียดการได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการทำงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560 และระเบียบคณะกรรมการคุมประพฤติว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2561 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

2) คุณสมบัติของอาสาสมัครคุมประพฤติ

ระเบียบคณะกรรมการคุมประพฤติว่าด้วยการแต่งตั้งและถอดถอนอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2561 หมวด 1 ได้กำหนดคุณสมบัติของอาสาสมัครคุมประพฤติไว้ ดังนี้

1) มีอายุตั้งแต่ 21 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป เนื่องจากอาสาสมัครต้องมีอายุหรือวุฒิสูงพอสมควรเพราะวุฒิจะเป็นส่วนสนับสนุนให้อาสาสมัครสามารถแสดงบทบาทของตนตามสถานภาพทางสังคมและตำแหน่งหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

2) สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือเป็นผู้มีความรู้หรือประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 2 ปี ในด้านการแก้ไขฟื้นฟู ด้านการสงเคราะห์ ด้านการพัฒนาสังคมหรือชุมชน ด้านการพัฒนาพฤตินิสัย หรือด้านกระบวนการยุติธรรม หรือเป็นที่ยอมรับจากประชาชน ชุมชน หรือสังคม เนื่องจากภารกิจของอาสาสมัครคุมประพฤตินี้มีหลายด้านจึงจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์

3) ประกอบอาชีพโดยสุจริตหรือดำรงชีพโดยสุจริต

4) มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน

5) มีความประพฤติดี ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมและมีความเสียสละเป็นอย่างสูง พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานคุมประพฤติด้วยความเต็มใจ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดผู้ที่มีหน้าที่ดังกล่าวจะต้องมีความอดทนอดกลั้นสูงอาสาสมัครจะไม่สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จหากปราศจากความเต็มใจความกระตือรือร้นที่จะทำงานเช่นนั้น

6) สุขภาพร่างกายหรือจิตใจไม่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน อาสาสมัครควรจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพที่ดีแข็งแรงในระดับที่สามารถทำงานช่วยเหลือสังคมได้อย่างน้อยที่สุด ต้องสามารถเดินทางไปสอดส่องเยี่ยมเยียนผู้ถูกคุมความประพฤติที่บ้านได้และที่ต้องประกอบการคือการแสดงบทบาทของผู้ช่วยเหลือผู้อื่นจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดีมีบุคลิกภาพทัศนคติที่ดี ซื่อสัตย์ยอมรับกฎกติกาของสังคมเป็นที่ไว้วางใจของผู้ถูกคุมความประพฤติได้และสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

7) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ คนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

อาสาสมัครคุมประพฤตินี้มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี และอาจได้รับการแต่งตั้งอีกได้ โดยจะมีการประเมินทุก 2 ปี ผู้ผ่านการประเมินจะต้องเป็นผู้มีความประพฤติดี มีความประสงค์ที่จะปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครคุมประพฤติและปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายทั้งนี้

อาสาสมัครคุมประพฤติอาจถูกถอดถอนได้หากมีเหตุตามที่กฎหมายกำหนด เช่น ไม่ผ่านการประเมินหรือมีความประพฤติที่ไม่เหมาะสมส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของอาสาสมัครคุมประพฤติและกรมคุมประพฤติ

สำหรับผู้สนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติสามารถสมัครได้ที่เว็บไซต์ของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (<http://www.probation.go.th>) หรือสายด่วน 1111 ต่อ 78 หรือที่สำนักงานคุมประพฤติทั่วประเทศ ซึ่งเมื่อยื่นใบสมัครแล้วกรมคุมประพฤติจะดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติเพื่อคัดเลือกเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ พร้อมทั้งจัดทำรายชื่อผู้ผ่านการคัดเลือกเสนออธิบดีกรมคุมประพฤติแต่งตั้งเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติต่อไป

3) บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติ

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2544 พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาโอนกิจการบริหารและอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้กรมคุมประพฤติเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานคุมประพฤติตั้งแต่ชั้นชะลอฟ้องของพนักงานอัยการการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนและผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ในชั้นศาลการคุมประพฤติผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุกในชั้นราชทัณฑ์และการสงเคราะห์ภายหลังผลการคุมประพฤติหรือภายหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์ After Care ซึ่งทำให้บทบาทภารกิจในการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบทบาทภารกิจของกรมคุมประพฤติด้วยซึ่งบทบาทภารกิจของอาสาสมัครคุมประพฤติได้กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยบทบาทและวิธีการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติและบทบาทของภาคประชาชน พ.ศ. 2560 สรุปแยกตามภารกิจของกรมคุมประพฤติได้ ดังนี้

1) บทบาทภารกิจของอาสาสมัครคุมประพฤติในงานแสวงหาข้อเท็จจริง

1.1) ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงในขั้นตอนการสืบเสาะและพินิจจำเลยที่ศาลมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤตีสืบเสาะข้อเท็จจริงก่อนพิพากษา

1.2) สอบผู้อุปการะ คุณภาพบ้านและสภาพแวดล้อมของนักโทษที่ คณะกรรมการวินิจฉัยพักการลงโทษและลดวันต้องโทษจำคุกตามที่สำนักงานคุมประพฤติ มอบหมาย

2) บทบาทภารกิจของอาสาสมัครคุมประพฤติในขั้นตอนการควบคุมและสอดส่อง

2.1) การคุมประพฤติเด็กและเยาวชนและผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่

ช่วยเหลือพนักงานคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลให้กลับตนเป็นพลเมืองดีด้วยการให้คำแนะนำ ตักเตือน และดูแลให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนดได้แก่

2.1.1) ส่องเยี่ยมเขียนผู้ถูกคุมความประพฤติ ณ สถานที่อยู่อาศัย สถานที่ทำงานหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอ และรายงานผลโดยทำเป็น หนังสือส่งมายังพนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวน และเมื่อสิ้นสุดการคุมความประพฤติในแต่ละคดีให้ประเมินผลการคุมความประพฤติแล้วรายงานให้พนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนทราบ ในกรณีที่ผู้ถูกคุมความประพฤติผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนดหรือมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่จะเป็นภัยต่อสังคมให้อาสาสมัครคุมประเวศรายงานให้พนักงานกลุ่มพฤติจเจ้าของสำนวนทราบต่อไป

2.1.2) ช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้ถูกคุมความประพฤติตามความเหมาะสมและสมควรในกรณีที่ต้องใช้ทุนทรัพย์ในการสงเคราะห์ อาสาสมัครคุมประเวศ อาจขอความสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนหรือขอความสนับสนุนจากกรม คุมประเวศ โดยรายงานผ่านช่องทางสำนักงานคุมประเวศ

2.2) บทบาทภารกิจของอาสาสมัครคุมประเวศในขั้นตอนการคุมประเวศผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุกของกรมราชทัณฑ์

อาสาสมัครคุมประเวศมีบทบาทในการช่วยเหลือพนักงานคุมประเวศ ในการสืบเสาะข้อเท็จจริงของนักโทษเด็ดขาดก่อนปล่อยคุมประเวศ และแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความ ประเวศที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลให้กลับตนเป็นพลเมืองดีด้วยการให้คำแนะนำ ตักเตือน และดูแล ให้ผู้ถูกคุมความประเวศปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการพักการลงโทษหรือคณะกรรมการลด วันต้องโทษจำคุกกำหนด ได้แก่

2.2.1) สืบเสาะข้อเท็จจริงของนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการ พิจารณาให้ปล่อยตัวโดยการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก ภายใต้เงื่อนไขการคุมความ

ประพจน์โดยการเยี่ยมเยียนบ้านและบันทึกถ้อยคำผู้อุปการะผู้ต้องขัง ณ สถานที่อยู่อาศัยว่ามีสภาพแวดล้อมเหมาะสมที่จะออกไปพักอาศัยอยู่หรือไม่หากมีการปล่อยตัวคุมประพจน์เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการพักการลงโทษหรือคณะกรรมการลดวันต้องโทษจำคุก

2.2.2) ติดตามสอดส่องผู้ถูกคุมความประพจน์ ณ สถานที่อยู่อาศัยหรือสถานที่อื่นที่เหมาะสมเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอและรายงานผลโดยทำเป็นหนังสือส่งมายังพนักงานคุมประพจน์เจ้าของสำนวน และเมื่อสิ้นสุดการคุมความประพจน์ในแต่ละคดีให้ประเมินผลการคุมความประพจน์และรายงานให้พนักงานคุมประพจน์เจ้าของสำนวนทราบ ในกรณีที่ผู้ถูกคุมความประพจน์ผิดเงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปในทางที่จะเป็นภัยต่อสังคมให้อาสาสมัครคุมประพจน์รายงานให้พนักงานคุมประพจน์เจ้าของสำนวนทราบต่อไป

2.2.3) ช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้ถูกคุมความประพจน์ตามความเหมาะสมและสมควรในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ทุนทรัพย์ในการสงเคราะห์อาสาสมัครคุมประพจน์อาจขอความสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือขอความสนับสนุนจากกรมคุมประพจน์โดยรายงานผ่านทางสำนักงานคุมประพจน์

2.3) บทบาทภารกิจของอาสาสมัครคุมประพจน์ในขั้นตอนการสงเคราะห์ผู้กระทำผิดภายหลังการพ้นคุมความประพจน์หรือภายหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์ (After Care)

อาสาสมัครคุมประพจน์มีบทบาทในการช่วยเหลือพนักงานคุมประพจน์ในการติดตามดูแลช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้พ้นการคุมความประพจน์หรือภายหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์ ด้วยการให้คำปรึกษาดูแลหรือให้คำแนะนำหรือติดตามผลในการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์ตามความเหมาะสมและสมควร ได้แก่

2.3.1) เยี่ยมเยียนผู้ที่พ้นจากการคุมความประพจน์หรือภายหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์เพื่อหาข้อมูลประกอบการพิจารณาช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ตามความเหมาะสมและสมควรในกรณีที่จำเป็นต้องใช้ทุนทรัพย์ในการสงเคราะห์ อาสาสมัครคุมประพจน์อาจขอความสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนหรือขอความสนับสนุนจากกรมคุมประพจน์โดยรายงานผ่านทางสำนักงานคุมประพจน์ได้

2.3.2) เยี่ยมเยียนให้คำแนะนำปรึกษาและติดตามผลการให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์แก่ผู้ที่พ้นการคุมประพจน์หรือภายหลังปล่อยจากกรมราชทัณฑ์

2.3.3) ติดตามผลผู้พ้นการคุมความประพจน์ โดยได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิด

3) บทบาทภารกิจของอาสาสมัครคุมประพฤติในชั้นตอนอื่น ๆ

3.1) การเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานตามภารกิจของกรมคุมประพฤติ ได้แก่ การสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายในการแก้ไขฟื้นฟูสงเคราะห์ผู้กระทำความผิดและผู้กระทำความผิดภายหลังปล่อย และการมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ภารกิจกรมคุมประพฤติและกระทรวงยุติธรรม และช่วยเหลืองานอื่น ๆ ตามที่กรมคุมประพฤติหรือกระทรวงยุติธรรมมอบหมาย

3.2) การเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ได้แก่ การสอดส่องดูแล เฝ้าระวัง แจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎหมายภายในชุมชน การให้ความรู้หรือจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการป้องกันตนเอง และรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน การมีส่วนร่วมในการคิดและวางแผนกับบุคคลชุมชนหรือหน่วยงานอื่นในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันอาชญากรรมในชุมชน และการบำเพ็ญประโยชน์และประพฤติตนเป็นตัวอย่างให้แก่สังคม

4) ค่าตอบแทน สิทธิประโยชน์ และสวัสดิการ

4.1) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2561 ข้อ 3 กำหนดให้อาสาสมัครคุมประพฤติได้รับค่าตอบแทนกรณีปฏิบัติงานคดี ๆ ละไม่เกิน 3 ครั้ง ในอัตราครั้งละไม่เกิน 300 บาท กรณีปฏิบัติงานอื่นตามที่กรมคุมประพฤติกำหนดนอกเหนือจากงานคดีให้ได้รับค่าตอบแทนในอัตราคนละไม่เกิน 300 บาทต่อวันเมื่อได้ปฏิบัติงานตั้งแต่ 3 ชั่วโมงขึ้นไป โดยไม่รวมเวลาพัก ซึ่งในการปฏิบัติงานทั้งหมดนั้น อาสาสมัครคุมประพฤตินิติสิทธิ์ได้รับค่าตอบแทนรวมกันแล้วต้องไม่เกินคนละ 5,000 บาทต่อเดือน

4.2) ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยสิทธิประโยชน์ของอาสาสมัครคุมประพฤติ พ.ศ. 2561 ข้อที่ 5 กำหนดให้อาสาสมัครคุมประพฤติที่ปฏิบัติงานต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 25 ปี มีสิทธิได้รับเข็มและประกาศเกียรติคุณจากกรมคุมประพฤติในวาระที่ปฏิบัติงานครบ 25 ปี

4.3) อาสาสมัครคุมประพฤติที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่นมีสิทธิได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นอาสาสมัครคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรมดีเด่นระดับภาค และระดับกรม ซึ่งผู้ได้รับการคัดเลือกจะได้รับโล่และประกาศเกียรติคุณจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

4.4) อาสาสมัครคุมประพฤติดีเด่นประจำปี และมีผลการปฏิบัติงานดีเด่นอย่างต่อเนื่อง จะได้รับการพิจารณาเสนอชื่อเพื่อขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ตามหลักเกณฑ์การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์

4.5) สวัสดิการคำรักษาพยาบาล โดยระเบียบกระทรวงสาธารณสุขว่าด้วยการช่วยเหลือในการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2543 ให้อาสาสมัครคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือในการรักษาพยาบาลประเภท ข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.5.1) ต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลในสถานพยาบาลของรัฐที่สังกัดกระทรวงสาธารณสุข

4.5.2) เป็นสิทธิเฉพาะตัวของอาสาสมัครคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรมเท่านั้น ไม่รวมถึงบุคคลในครอบครัว

4.5.3) สถานบริการสาธารณสุขจะเรียกเก็บค่ารักษาพยาบาลเพียงร้อยละ 50 ของอัตราที่กำหนดไว้ แต่ถ้าจะอยู่ห้องพิเศษจะเรียกเก็บค่าห้องพิเศษและค่าอาหารพิเศษเพียงร้อยละ 50 ของอัตราที่กำหนดไว้เช่นกัน

5) ได้รับการยกเว้น ไม่ต้องจ่ายเงินเป็นค่าบริการให้แก่หน่วยบริการในการรับบริการสาธารณสุขแต่ละครั้ง ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง บุคคลที่ไม่ต้องจ่ายค่าบริการ พ.ศ. 2555

6) กรณีเป็นผู้ประสบภัยตามพระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติงานตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2543 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1) การขอรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ประสบภัยตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการการปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2544

6.2) กรณีพิการทุพพลภาพ ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขและอัตราในการจ่ายเงินสงเคราะห์ กำหนดลักษณะของความพิการทุพพลภาพขนาดหนักจนเป็นอุปสรรคสำคัญยิ่งในการประกอบอาชีพหรือในการดำรงชีพ พ.ศ. 2544

6.3) กรณีถึงแก่กรรม ตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินช่วยเหลือค่าจัดการศพผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2544

6.4) การขอรับเงินการพิจารณาและการขยายระยะเวลา ตามระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการขอรับเงินการพิจารณาและการขยายระยะเวลาในการขอรับเงินสงเคราะห์ เนื่องจากการช่วยเหลือราชการปฏิบัติงานของชาติ หรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2544 (กรมคุมประพฤติ, 2555)

7) ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

กรมคุมประพฤติได้มีการจัดทำแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ 5 ปีกรมคุมประพฤติ (พ.ศ. 2545 – 2549) เพื่อรองรับแผนแม่บทกระทรวงยุติธรรมฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2549) ซึ่งมีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นการรวมหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่กระจายอยู่ตามกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เข้ามาร่วมกัน เพื่อความมีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านนโยบายกระบวนการยุติธรรมของชาติ ประกอบกับภารกิจของกรมคุมประพฤติมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มมากขึ้นตามมติคณะรัฐมนตรี 10 กรกฎาคม 2544 จึงทำให้บทบาทและภารกิจของอาสาสมัครคุมประพฤติในการช่วยเหลืองานคุมประพฤติต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับภารกิจของกรม ดังนั้นจึงได้มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมขึ้น เพื่อให้อาสาสมัครคุมประพฤติสามารถปฏิบัติงานและช่วยเหลือสนับสนุนงานคุมประพฤติ ตลอดจนงานในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและสนองตอบความต้องการของชุมชนและประชาชนได้อย่างแท้จริง

ศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งของการพัฒนาองค์กรอาสาสมัครคุมประพฤติให้เข้มแข็งและมีพลังในการช่วยการสร้างสรรค์ความสามัคคีและให้การประสานงานระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมมีเอกภาพและมีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลประหยัดเวลา ประหยัดทรัพยากร และให้การประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่กับอาสาสมัครคุมประพฤติตลอดจนชุมชนและประชาชนในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งการตั้งศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติประจำอำเภอต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เป็นสถานที่เพื่อการบริหารงานในชุมชน และประสานงานของคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ
- 2) เป็นศูนย์กลางในการบริหารงานคดี และการจัดกิจกรรมของสำนักงานคุมประพฤติและกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติระดับอำเภอ
- 3) อำนวยความสะดวกแก่จำเลยผู้ถูกคุมความประพฤติภายนอกคดีที่เกี่ยวข้องในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน
- 4) ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติ องค์กรเอกชน ประชาชนและหน่วยงานราชการ ในพื้นที่อำเภอที่มีความใกล้ชิดและสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงาน และเป็นการกระจายงานออกสู่พื้นที่ก่อให้เกิดความมีส่วนร่วมที่ดีต่อชุมชน

8) โครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชน

กระทรวงยุติธรรมได้มอบหมายให้กรมคุมประพฤติ ดำเนินการตามโครงการเครือข่ายยุติธรรมชุมชนภายใต้ยุทธศาสตร์ “ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม” (Justice for All, All for Justice) เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกระทรวงยุติธรรม ในฐานะเป็นหุ้นส่วนและเป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชน โดยมีบทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ เช่น การป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด การระงับข้อพิพาทในชุมชน เป็นต้น มีการอบรมให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิเสรีภาพมาตรฐานการ และกลไกการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสมานฉันท์ในชุมชนภายใต้วัฒนธรรมและวิถีชุมชนที่หลากหลาย ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดเกิดการรวมตัวกันในบรรดาสมาชิก จัดตั้ง “ศูนย์ยุติธรรมชุมชน” ของตนเองขึ้น เพื่อเป็นกลไกในการร่วมกันสรรหาแนวทางที่จะให้ภาครัฐและภาคประชาชนร่วมสร้าง “สังคมที่ยุติธรรม” ในปัจจุบันกรมคุมประพฤติมีสมาชิกเครือข่ายยุติธรรมชุมชนจำนวน 39,811 ราย และศูนย์ยุติธรรมชุมชนจำนวน 559 ศูนย์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ดังนี้

- 1) เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจและจิตสำนึกที่ดีด้านความยุติธรรมแก่ประชาชน
- 2) เพื่อเป็นช่องทางการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมทั้งระหว่างประชาชนกับองค์กรภาครัฐ และประชาชนกับภาคประชาชนด้วยกันเอง

3) เพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจ ความคุ้นเคย และปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาคประชาชนและบุคลากรของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม

4) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในฐานะหุ้นส่วนที่เท่าเทียม เพื่อป้องกันอาชญากรรม ลดความขัดแย้ง อำนวยความยุติธรรม ฟันฟูช่วยเหลือผู้กระทำผิด ค้ำครองสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งดำเนินการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชน

5) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนให้มีศักยภาพที่สามารถพึ่งพาตนเองในการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างยั่งยืน โดยการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ

9) ศูนย์คุ้มครองพสกนิภาคประชาชน กรมคุ้มครองพสกนิภาค

กรมคุ้มครองพสกนิภาค ในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู ติดตาม ดูแลช่วยเหลือ และสงเคราะห์ผู้กระทำผิดทั้งในระบบคุ้มครองพสกนิภาค และผู้กระทำผิดภายหลังปล่อย โดยการบูรณาการการทำงานร่วมกับชุมชน ภายใต้กลไกในการดำเนินงานที่สำคัญเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดได้กลับตนเป็นคนดีสู่สังคม ได้แก่ การคุ้มครองพสกนิภาค การแก้ไขฟื้นฟู การทำงานบริการสังคม การให้การสงเคราะห์ รวมถึงการจัดตั้งสถานที่เพื่อให้การสงเคราะห์ (บ้านกึ่งวิถี) ศูนย์ประสานอาสาสมัครคุ้มครองพสกนิภาค หน่วยงานภาคีต่าง ๆ เพื่อรองรับการคุ้มครองพสกนิภาคแก่ผู้กระทำผิด และสร้างหลักประกันความเชื่อมั่นแก่สังคม แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า ปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการคืนคนดีสู่สังคม คือ การขาดการบูรณาการการทำงานในทุกภารกิจไว้ด้วยกันแบบศูนย์รวม จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองพสกนิภาคประชาชน เพื่อเป็นสถานที่สำหรับบูรณาการการทำงานในทุกภารกิจของกรมคุ้มครองพสกนิภาค โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการดูแลแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ศูนย์คุ้มครองพสกนิภาคประชาชนดำเนินการโดยคณะกรรมการศูนย์คุ้มครองพสกนิภาคประชาชน ประกอบไปด้วย ผู้แทนจากเจ้าของสถานที่ที่ตั้งศูนย์ ผู้แทนจากชุมชนสถานที่ที่ตั้งศูนย์ เช่น อาสาสมัครคุ้มครองพสกนิภาค ผู้นำชุมชนปราชญ์ชาวบ้าน และผู้แทนจากสำนักงานคุ้มครองพสกนิภาค ซึ่งตอบสนองนโยบายการดำเนินงานคุ้มครองพสกนิภาคสู่ชุมชน โดยให้ศูนย์คุ้มครองพสกนิภาคประชาชนเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนภารกิจในการคุ้มครองพสกนิภาคในพื้นที่ มุ่งเน้นการทำงานร่วมกันกับชุมชน อาสาสมัครคุ้มครองพสกนิภาค และหน่วยงานภาคีในพื้นที่ ตามแนวคิดที่ว่าสังคมควรมีส่วนร่วมในระบบกลไกการป้องกันตนเองจากอาชญากรรม (চারিณี แสงสว่าง, 2557)

9.1) วัตถุประสงค์ของศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน

9.1.1) เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนให้กลับตนเป็นคนดีผู้สำนึกผิด ลดการกระทำผิดซ้ำ

9.1.2) เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน และผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน ได้มีโอกาสปรับตัวในการอยู่ร่วมกับชุมชน

9.1.3) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานการปฏิบัติงานตามภารกิจของสำนักงานคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน

9.1.4) เพื่อเป็นการสะท้อนการกระจายบริการในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และกระจายความยุติธรรม

9.1.5) ชุมชนมีความพร้อม ยอมรับในการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน พร้อมทั้งให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมภายในศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนเพื่อจัดกิจกรรม ตามภารกิจงานกรมคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน

9.1.6) ดำเนินการอื่นใดตามที่กรมคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชนมอบหมาย

10) ภารกิจการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน

รูปที่ 2.1 โครงสร้างภารกิจของศูนย์คุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน

ที่มา: กรมคุ้มครองประพฤติกภาคประชาชน, 2565

10.1) ด้านการประสานคดี ประกอบด้วย การแสวงหาข้อเท็จจริง และการรับรายงานตัวแก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ

10.2) ด้านการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟู ประกอบด้วย การฝึกอาชีพ การอบรม การทำงานบริการสังคม แก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ

10.3) ด้านการติดตาม ประกอบด้วย การติดตามระหว่างการคุมความประพฤติ และหลังพ้นการคุมความประพฤติ แก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ

10.4) การเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนในการพัฒนาพฤตินิสัยแก่ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติในภารกิจของสำนักงานคุมประพฤติ

11) ประโยชน์ของการจัดตั้งศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน

11.1) ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเป็นเสมือนจุดเชื่อมระหว่างผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติและชุมชน

11.2) ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติสามารถเข้าถึงบริการและได้รับบริการจากภาครัฐอย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

11.3) ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง รวมถึงระยะเวลาในการเดินทางเพื่อรายงานตัว หรือเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมตามเงื่อนไขที่กำหนด

11.4) อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากภาคประชาชน ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

11.5) ภาคประชาชน ชุมชน ภาวศึเครือข่ายภายในชุมชนได้ร่วมมือพัฒนาชุมชนตนเองและคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน

11.6) ประชาชนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีขึ้นต่อผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ ได้รับการยอมรับจากชุมชน และนำไปสู่การเข้าถึงโอกาสที่มากขึ้นในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

11.7) ชุมชนเข้าใจบทบาทภารกิจกรมคุมประพฤติเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ที่อยู่ในความดูแล

กล่าวโดยสรุป แนวความคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยใช้หลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นหลักการที่สำคัญของการคุมประพฤติเนื่องจากการคุมประพฤติตั้งอยู่บนความเชื่อ

ที่ว่าผู้กระทำผิดสามารถถูกแก้ไขฟื้นฟูได้โดยใช้กระบวนการต่าง ๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้กับตนเป็นพลเมืองดี ดังนั้น ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ไขฟื้นฟู คือ ความร่วมมือของผู้ถูกคุมความประพฤติ ครอบครัว บุคคลใกล้ชิด และชุมชน ซึ่งสามารถสนับสนุนช่วยเหลือให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปรับตัวและปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมเสียให้เป็นพลเมืองดี มีการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

2.3 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญาวิทยาและการมีส่วนร่วมของชุมชน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ได้แก่ ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับสังคม การที่บุคคลไม่มีความผูกพันต่อสังคมหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ หรือมีความผูกพันทางสังคมน้อยจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น และทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม ที่กล่าวถึงความสำคัญของการสนับสนุนช่วยเหลือผู้กระทำความผิด โดยผ่านการใช้นักงานสถาบันการสังคมหรือทรัพยากรทางสังคมต่าง อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสียของผู้กระทำความผิดให้กับตนเป็นพลเมืองดี และลดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำได้ในอนาคต สรุปได้ดังนี้

2.3.1 ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bonds Theory)

ทราวิส เฮอร์ชี่ (Hirschi, 1969 อ้างถึงใน นิพนธ์ จำเริญพันธุ์, 2551) เป็นผู้คิดค้นและพัฒนาทฤษฎีความผูกพันทางสังคมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 โดยเชื่อว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดมาเป็นทุนเดิมอยู่แล้วเพียงแต่ควบคุมเอาไว้เท่านั้น โดยเฮอร์ชี่ได้เสนอทฤษฎีควบคุมมีใจความสำคัญว่าสาเหตุที่มนุษย์สามารถควบคุมพฤติกรรมเอาไว้ได้และไม่กระทำความผิด เนื่องจากกลัวว่าจะเสียความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลรอบตัว บุคคลที่มีความผูกพันกับสังคมซึ่งได้แก่ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม จากศึกษาสาเหตุการกระทำผิดของเยาวชนพบว่า การคบหาสมาคมกับกลุ่มเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจะไม่ทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยตรงหากเยาวชนมีความผูกพันทางสังคมที่ดี การรวมกลุ่มของเยาวชนกระทำผิดที่ขาดความผูกพันเหมือนๆ กันเป็นเพราะความผูกพันทางสังคมที่ล้มเหลว สรุปคือคนที่มีความผิดเบี่ยงเบน เนื่องจากไม่มีความผูกพันทางสังคมส่วนคนที่สามารถมีความผูกพันทางสังคมอย่างแนบแน่นจะไม่ประกอบอาชญากรรม

นอกจากนั้น ทราวิส เฮอร์ชี่ (Hirschi, 1969) ยังได้กล่าวถึง องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำความผิดตามทฤษฎีนี้ มีอยู่ 4 ปัจจัยด้วยกัน ดังนี้

1) Attachment to Parents, Peers, or School หมายถึง ความผูกพันทางอารมณ์หรือความรักระหว่างบุคคล ความรักความผูกพันต่อสถาบัน ได้แก่ ผูกพันต่อครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สถาบันศาสนา ความผูกพันต่อชุมชนที่อาศัยอยู่และผูกพันต่อสังคมโดยรวม เป็นต้น การสนใจต่อความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่ทำให้บุคคลมีพัฒนาการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ทำให้เกิดสามัญสำนึกที่จะควบคุมตนเองให้ ปฏิบัติตามมาตรฐานสังคมโดยประพฤตินเป็นคนดี

2) Commitment to Conventional Lines of Action หมายถึง พันธะหรือข้อผูกมัด การที่บุคคลถูกผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามที่สังคมให้การยอมรับตามกฎเกณฑ์ค่านิยมของสังคม เช่น การศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้ประกอบอาชีพสุจริต เพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งทำให้บุคคลไม่ทำผิดกฎหมายเนื่องจากการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต

3) Involvement in Conventional Activities หมายถึง การที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เช่น การเรียน การทำงาน การร่วมกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น เป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชญากรรม เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้น การเข้าร่วมจึงเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

4) Belief in a Common Value หมายถึง ความเชื่อที่บุคคลมีต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ความรู้สึกรัก และผูกพันกับบุคคลอื่น ๆ และสังคม (Social Bonds) ของแต่ละบุคคล เป็นสิ่งที่ยึดโยงควบคุมบุคคล บุคคลส่วนใหญ่มีความผูกพันต่อสังคมอย่างเข้มแข็งจะไม่กระทำฝ่าฝืนเงื่อนไขในชุมชนที่บุคคลมีความผูกพันกับสังคมน้อยอาชญากรรมจะเกิดมาก ตามทฤษฎีนี้บุคคลประกอบอาชญากรรมเพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ดังนี้คือ

4.1) บุคคลไม่ผูกพันต่อครอบครัว โดยครอบครัวอยู่แบบตัวใครตัวมัน

4.2) บุคคลไม่ผูกพันต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ เช่น ชุมชนที่มีความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่มีกิจกรรมในชุมชนร่วมกัน วัดไม่สามารถเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชนได้

4.3) บุคคลไม่ผูกพันต่อสังคมโดยรวม เช่น การอพยพย้ายถิ่นฐาน ทำให้ไม่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่อาศัยอยู่สังคม ชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของบุคคลในขณะเดียวกันสังคม ชุมชนก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำของบุคคลไม่ว่าจะเป็นไปในทางดีหรือร้าย ดังนั้น จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขผู้กระทำผิดด้วยเช่นกัน

จากทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สังคมและชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของตัวบุคคล การที่บุคคลไม่มีความผูกพันต่อสังคมหรือชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ หรือมีความผูกพันทางสังคมน้อยจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันชุมชนก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำของบุคคลไม่ว่าจะเป็นไปในทางที่ดีหรือร้าย ด้วยสาเหตุดังกล่าวนี้ชุมชนจึงควรต้องเข้ามามีส่วนในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ จนเกิดเป็นความผูกพันที่มีต่อสังคมอันจะเป็นส่วนช่วยยับยั้งไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับไปกระทำความผิดซ้ำในอนาคต

2.3.2 ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Social Support Theory)

ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในกลุ่มทฤษฎีอาชญากรรมแบบบูรณาการ (Integrated Theories of Crime) ผู้นำในทฤษฎีกลุ่มนี้ได้แก่ Elliott, Thornberry, Tittle, และ Cullen ทฤษฎีกลุ่มนี้เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบของทฤษฎีอื่น ๆ เข้าด้วยกัน ส่วนใหญ่เป็นทฤษฎีความกดดัน (Strain Theory – พฤติกรรมเบี่ยงเบน เกิดจากความกดดันในการดำเนินชีวิต ไปสู่เป้าหมายในชีวิตที่สังคมกำหนดค่านิยมไว้ - Merton's Strain Theory) ทฤษฎีการควบคุม (Control Theory) และ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) แล้วสร้างขึ้นเป็นทฤษฎีใหม่ที่อธิบายเกี่ยวกับอาชญากรรม ทฤษฎีการสนับสนุนทางสังคม (Cullen & Agnew, 2003) ซึ่งอยู่ในกลุ่มนี้กล่าวว่า ระดับของอาชญากรรม (Levels of Criminal Activity) จะถูกประนีประนอมโดยระดับการสนับสนุนของสถาบัน (Level of Institutional Support) ซึ่งพบได้ในชุมชน โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า การให้ความสนับสนุนทางสังคมจะช่วยลดอาชญากรรมที่เกิดขึ้น โดยผลของความกดดันที่มาจากเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิจัยระดับชาติ ปี ค.ศ. 1960 ถึงปี ค.ศ. 2003 ที่ศึกษาถึงผลของการให้การสนับสนุนทางสังคมจากสถาบันต่าง ๆ ที่มีต่อการเกิดอาชญากรรม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาจากประชากรทั่วประเทศ ที่มีความหลากหลายในสังคมและใช้ข้อมูลสำคัญด้านอาชญากรรมจาก The Correlates of Crime Archive ประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลผลจากการวิจัยต่าง ๆ ในเรื่องเดียวกันนี้ที่ส่วนใหญ่ที่กระทำในรูปแบบการวิจัยแบบตัดขวาง (Cross-sectional Designs) ซึ่งให้เห็นว่า ปัจจัยการให้ความสนับสนุนทางสังคมมีความสำคัญต่อความเข้าใจอาชญากรรม

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การใช้กระบวนการสนับสนุนทางสังคมในการสนับสนุนช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้สามารถปรับปรุงแก้ไขนิสัยความประพฤติหรือการกระทำที่ไม่เหมาะสมโดยผ่านการใช้นักงานสถาบันการสังคมหรือทรัพยากรทางสังคมต่าง ๆ ตลอดจน

การสนับสนุนทางสังคมในระดับเครือข่าย หรือการให้การสนับสนุนช่วยเหลือผู้กระทำความผิด โดยอาศัยการทำงานร่วมกันของพนักงานคุมประพฤติกับเครือข่ายทางสังคมต่าง ๆ นั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าตนยังได้รับความเอาใจใส่ ความรัก และความหวังดีจากสังคม ทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าคุณค่า เป็นที่ยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม อันจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้กระทำความผิดให้กับตนเป็นพลเมืองดี และลดโอกาสในการกระทำความผิดซ้ำได้ในอนาคต ทั้งนี้ การจะให้การสนับสนุนทางสังคมเพื่อสนับสนุนช่วยเหลือผู้กระทำความผิดแต่ละรายในปัญหาและความต้องการใดนั้นขึ้นอยู่กับรายละเอียดและความสลับซับซ้อนของสภาพปัญหาและความต้องการของผู้กระทำความผิดแต่ละรายที่ได้จากการจำแนกผู้กระทำผิดและดำเนินเป็นสำคัญ

2.4 แนวคิดทฤษฎีทางอาชญวิทยาเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม

แนวคิดทฤษฎีทางอาชญวิทยาที่เกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมที่ใช้ปฏิบัติกันมาและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลำดับ ได้แก่ แนวคิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach Theory) แนวคิดทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations Approach) และแนวคิดทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Control Though Environmental Design - CED) โดยทั้ง 3 ทฤษฎีนี้ ชูสวัสดิ์ จันทรโรจน์กิจ (2541) ได้รวบรวมและสรุปพอสังเขปได้ ดังนี้

2.4.1 ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach Theory)

ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach Theory) มีหลักการที่ว่า การปรากฏตัวของตำรวจและการกระจายกำลังตำรวจให้ครอบคลุมทั่วทั้งชุมชนมีผลในการยับยั้งผู้ที่มีแนวโน้มจะประกอบอาชญากรรม เพราะเกรงกลัวการถูกจับกุม ดังนั้นสายตรวจจึงต้องแต่งเครื่องแบบและรวิทสุสายตรวจ จึงควรมีลักษณะเด่นชัดเห็นได้ง่าย เพื่อข่มขวัญยับยั้งอาชญากรรม ตรวจท้องที่อย่างสม่ำเสมอ ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกที่ตำรวจอยู่ทั่วไป เป็นการลดช่องโอกาส สำหรับผู้ตั้งใจละเมิดกฎหมาย ซึ่งเซอร์โรเบิร์ต พีล (Sir Robert Peel) บิดาของการตำรวจยุคใหม่เน้นว่าการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม เป็นเป้าหมายหลักของงานตำรวจ ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าการสืบสวนสอบสวน การจับกุม และการลงโทษผู้กระทำผิด

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของยุทธวิธีตรวจท้องที่ที่มีต่อการป้องกันอาชญากรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ได้แก่ Kansas City Preventive Patrol Experiment ในสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ สายตรวจจำนวน 15 เขตของเมือง Kansas City ได้ถูกกำหนดเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการทดลอง ใช้เทคนิคการจัดสายตรวจ ดังนี้

เทคนิคที่ 1 จัดเป็นกลุ่มควบคุมมีการจัดรถวิเทศสายตรวจ 1 คันต่อ 1 เขตพื้นที่

เทคนิคที่ 2 จัดเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 จัดรถวิเทศสายตรวจแบบรุกโดยเพิ่มจำนวนรถ และกำลังเจ้าหน้าที่เป็น 3 เท่าของกลุ่มควบคุม

เทคนิคที่ 3 จัดเป็นกลุ่มทดลองที่ 2 มีการจัดรถวิเทศแบบรับโดยรถจะออกจากศูนย์บัญชาการเมื่อได้รับแจ้งเหตุร้ายเท่านั้น และจะกลับเข้าสู่ศูนย์เมื่อเสร็จสิ้นภารกิจ

แต่ละเทคนิคได้รับการกำหนดใช้ใน 5 เขตตรวจเท่ากันเป็นเวลา 1 ปีผลการวิจัยพบว่าไม่ปรากฏความแตกต่างในสถิติอาชญากรรม และสถิติการตำรวจเหยื่ออาชญากรรมในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติและผลการทดลองสรุปได้ว่ายุทธวิธีการตรวจท้องที่ โดยรถวิเทศสายตรวจในทัศนะของประชาชนก็ไม่ได้ทำให้ประชาชนรู้สึกปลอดภัยจากอาชญากรรมแต่อย่างใด และต่อมาได้มีการศึกษาวิจัยสายตรวจเดินเท้าต่อผลกระทบกับอาชญากรรม ได้แก่ โครงการ Operation 25 โครงการ และโครงการ Beat Patrol Experiment โดยมีหลักการ คือเพิ่มความเข้มในสายตรวจเดินเท้า ผลการทดลองได้ผลสอดคล้องกัน คือ แนวโน้มของคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินบนถนนและพื้นที่สาธารณะลดลง แต่ในที่รโหฐานหรือเคหสถานยังไม่ปรากฏแน่ชัดและไม่สามารถสรุปได้ว่าการลดอาชญากรรมนั้นจะเป็นไปได้ในช่วงเวลานานเท่าใด อีกทั้งประเทศไทยเองก็มีข้อจำกัดในการใช้ตำรวจสายตรวจ ทั้งในด้านงบประมาณค่าใช้จ่าย และจำนวนเจ้าหน้าที่ต่อสัดส่วนจำนวนประชากร

2.4.2 ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations Approach)

ในขณะที่ความนิยมในมาตรการและทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายเสื่อมคลายลงการป้องกันอาชญากรรมอีกลักษณะหนึ่งกลับได้รับความสนใจสูงขึ้นคือ ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ซึ่งมีรากฐานจากแนวความคิด และผลการวิจัยของนักอาชญาวิทยากลุ่มชิคาโก หรือสำนักนิเวศวิทยา อาชญาวิทยา (The Ecological School of Criminology) ในช่วงศตวรรษที่ 1920 สำนักนี้อยู่ภายใต้การนำของ โรเบิร์ต อีพาร์ค (Robert E. Park) ซึ่งได้รับอิทธิพลแนวความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของชุมชน 3 แนวทาง คือแนวความคิดของ Darwin ซึ่งเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัย ระหว่างสัตว์และพืชแนวที่สองจากข้อเขียนของ Simmel ว่าด้วยคุณลักษณะด้านเวลาและสถานที่ของความสัมพันธ์ทางสังคม และ

แนวทางที่สาม ทฤษฎีของเดอคาร์ม (Durkheim) ที่กล่าวถึงความหนาแน่นของประชากรที่เป็นปัจจัยกระทบต่อการความแก่งแย่งทางสังคม และการแบ่งงาน

Burgess (1968) นักอาชญาวิทยาของกลุ่มชิคาโกได้เสนอทฤษฎีวงรอบ (Concentric Circles Theory) โดยได้ศึกษา มหานครชิคาโกแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ จากการลากเส้นครึ่งวงกลมที่มีช่วงห่างกันเส้นละ 2 ไมล์ เริ่มจากศูนย์กลางของมหานครดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า อาชญากรรมมักมีสถิติสูงมากกับบริเวณ ใจกลางนครชิคาโก ซึ่งเป็นย่านธุรกิจและย่านที่อยู่อาศัย สถิติอาชญากรรมรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนลดลงทุกขณะ เมื่อถอยห่างจากใจกลางใจเมืองออกไป

จากการศึกษาของนักอาชญาวิทยา พบสรุปได้ว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ถาวรตามลักษณะพื้นที่บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมบ่อยครั้ง มักจะเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก เพราะพื้นที่ที่มีสถิติอาชญากรรมสูงมีความแตกต่างจากพื้นที่ที่มีอาชญากรรมต่ำทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม กล่าวคือการขาดระเบียบทางสังคม (Social Disorganization) สภาวะแตกสลายของกลไกทางสังคมที่มีหน้าที่ค้ำจุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและขวัญกำลังใจของสมาชิกในสังคม อันสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ในยุคก่อนการเจริญทางอุตสาหกรรมเข้าสู่ชุมชนในยุคอุตสาหกรรมจะนำมาซึ่งปัญหาและอาชญากรรมและปัญหาสังคมอื่น ๆ ดังนั้น การขาดระเบียบของสังคมจึงเป็นสาเหตุของอาชญากรรมตามทฤษฎีนี้ การที่สภาวะของสังคมที่แตกสลาย ทำให้กลไกสังคมไม่อาจทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวความผูกพันของคนและสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างร่วมมือมีความเป็นเอกภาพในชุมชน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือกลไกในการควบคุมทางสังคม (Social Control) ที่เป็นแบบไม่เป็นทางการ (Informal Social Control) พังทลายไม่สามารถควบคุมสนับสนุนส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมนั่นเอง

แนวคิดทฤษฎีของกลุ่มชิคาโกเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวความคิดต่อเนื่องในเวลาต่อมา กล่าวคือ เฮอริเบิร์ต แกนส์ (Gans, 1962) มีแนวความคิดที่เรียกว่า “หมู่บ้านในเมือง (Urban Village)” (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2545) ที่ให้ความสำคัญกับสังคมหน่วยย่อยคือระดับชุมชน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการรักษาความปลอดภัย ก่อให้เกิดการสมัครสมานกลมเกลียว ร่วมมือร่วมใจในการป้องกันอาชญากรรม แต่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดสภาพพื้นที่ในชุมชนให้อื้ออำนวยต่อการพบปะสังสรรค์ รวมทั้งจัดให้มีสถานที่สำหรับสมาชิกในชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน กล่าวได้ว่าแนวคิดของแกนส์ (Gans) เกี่ยวกับหมู่บ้าน ในเมืองจึงเป็นการ

สร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของชุมชน จะเป็นส่วนช่วยในการป้องกัน
อาชญากรรมของชุมชนนั้น ๆ

Jacobs (1965 อ้างถึงใน คณิตธ์ เนียรวิฑูรย์, 2554) ได้แสดงความคิดต่อเนื่องจาก Grain
เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางกายภาพกับปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่
สาธารณะที่มีผู้คนสัญจรไปมา โดยการเพิ่มดวงตาที่คอยสอดส่องดูแลในพื้นที่ส่วนรวม เช่น การเพิ่ม
กิจกรรมที่หลากหลายตลอด 24 ชั่วโมง ในพื้นที่สาธารณะ อันจะเป็นการเพิ่มสายตาที่คอยเฝ้าระวัง
การเคลื่อนไหวของกันและกัน เป็นการตัดช่องโอกาสการเกิดอาชญากรรมให้ลดน้อยลงได้
ต่อมา Gardiner (1978) ได้แสดงความคิดต่อเนื่องจาก Jacob การสังเกตสอดส่องเพียงอย่างเดียว
ไม่สามารถยับยั้งการเกิดอาชญากรรมได้ แต่ต้องทำหน้าที่พลเมืองที่ค้ำอย่างเพียงพอ เช่น การแจ้ง
ความต่อเจ้าหน้าที่เมื่อพบเห็นอาชญากรรมด้วย (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2545)

Newman (1972 อ้างถึงใน คณิตธ์ เนียรวิฑูรย์, 2554) ได้เสนอแนวความคิดการออกแบบ
ชุมชนและบริเวณเคหสถานให้มีลักษณะที่ง่ายต่อการสังเกต ตรวจสอบ ควบคุมไปกับพฤติกรรม
ตอบสนองของผู้เฝ้าสังเกตในกรณีที่พบเห็นเหตุการณ์ที่น่าสงสัย ในแง่ของความเป็นเจ้าของพื้นที่
ซึ่งบุคคลต้องมีความรู้สึกถึงสิทธิในการครอบครองพื้นที่ซึ่งอยู่บริเวณที่อยู่อาศัยที่ตนเองครอบครอง
เมื่อมีบุคคลภายนอกเข้ามายังบริเวณพื้นที่ที่จัดให้อยู่ในความรับผิดชอบดูแลของผู้ค้าอาศัยแต่ละราย
จะต้องมีเหตุผลเพียงพอ ซึ่งเรียกว่าพื้นที่ป้องกันตัวเอง หรือพื้นที่ที่สามารถป้องกันตนเอง หรือ
เตรียมตัวได้ทันก่อนที่คนร้ายจะเข้ามาประชิดตัว โดยแบ่งสภาพแวดล้อมออกตามลักษณะการ
ครอบครองความเป็นเจ้าของพื้นที่ 4 ประเภท คือ

1) อาณาเขตส่วนตัว (Private Space) หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งครอบครองและใช้
ประโยชน์โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจำนวนจำกัด สามารถรับรู้ความเป็นเจ้าของและควบคุมพื้นที่
ดังกล่าวได้อย่างชัดเจนถาวร เช่น ห้องพักส่วนตัว บ้านพักอาศัย เป็นต้น

2) อาณาเขตกึ่งส่วนตัว (Semi Private Space) หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลหรือ
กลุ่มบุคคลครอบครองใช้ประโยชน์หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ในจำนวนจำกัดจำนวนหนึ่ง
โดยสามารถแสดงสิทธิในพื้นที่กับบุคคลแปลกหน้าได้ เช่น สวนภายในรั้วบ้าน สระว่ายน้ำภายใน
หอพัก เป็นต้น

3) อาณาเขตกึ่งสาธารณะ (Semi Public Space) หมายถึง อาณาบริเวณซึ่งบุคคลหรือ
กลุ่มบุคคลครอบครองสามารถแสดงสิทธิ์ รวมทั้งควบคุมสิทธิ์การใช้ประโยชน์กับบุคคลแปลกหน้า
ในพื้นที่ได้ในระดับหนึ่ง เช่น ตรอก ซอย ถนนในชุมชนที่พักอาศัย ทางเดินหน้าอาคาร เป็นต้น

4) อาณาเขตสาธารณะ (Public Space) หมายถึง อาณาบริเวณที่บุคคลโดยทั่วไปมีอิสระในการใช้พื้นที่ เป็นสถานที่ที่เปิดสำหรับทุกคนซึ่งมีฐานะเป็นประชาชนเจ้าของพื้นที่นั้น ๆ ภายใต้อขอบเขตของระเบียบกฎหมายของสังคมที่วางไว้ เช่น ทางหลวงสวนสาธารณะ สถานีขนส่ง เป็นต้น

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์มุ่งให้ความสำคัญไปที่ชุมชนและการอยู่ร่วมกัน โดยดึงประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมอาชญากรรมจัดสภาพทั่วไปในระดับเมืองชุมชน ละแวกบ้าน ในลักษณะเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิตร่างกาย ทรัพย์สินของตนเองและบุคคลอื่นให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมเป้าหมายของทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของชุมชนโดยจัดทำเป็น โครงการต่าง ๆ

2.4.3 ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Control Though Environmental Design - CED) หรือที่เรียกว่าทฤษฎี ค.อ.ส.

โดยทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดทฤษฎีบังคับใช้กฎหมายและทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ซึ่งประชาชนและชุมชนต้องให้ความสำคัญและร่วมมือกันในการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมด้วยวิธีการออกแบบสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ ที่จะสามารถลดอัตราการเกิดอาชญากรรม ลดความหวาดกลัวภัยของผู้ที่อยู่อาศัยลงได้ ซึ่งส่งผลต่อการปรับปรุงมาตรฐานชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองวิจัยและพัฒนา, 2550) โดยอาศัยแนวคิดจากความสัมพันธ์ของวงจรอาชญากรรม มีหลักการสำคัญก็คือ อาชญากรรมเกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ อาชญากรที่จะกระทำผิด โอกาสที่เหมาะสม และเหยื่อที่เหมาะสม อันเนื่องจากการขาดความสามารถในการปกป้องทรัพย์สินหรือร่างกาย ซึ่งเมื่อมีองค์ประกอบครบทั้ง 3 ประการ อาชญากรรมก็จะสามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory) (วิสูตร นัทรชัยเดช, 2554)

รูปที่ 2.2 ทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม (Crime Triangle Theory)

ที่มา: วิสูตร นัทรชัยเดช, 2554

ซึ่งอธิบายสาเหตุหรือองค์ประกอบของการเกิดอาชญากรรมประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ของสามเหลี่ยม 3 ด้านคือ

- 1) ผู้กระทำความผิด (Offender) หรือคนร้าย หมายถึง ผู้ที่มีความต้องการ (Desire) จะก่อเหตุหรือลงมือกระทำความผิด
- 2) เหยื่อ (Victim) หรือเป้า (Target) หมายถึง บุคคล สถานที่ หรือวัตถุสิ่งของที่ผู้กระทำความผิดหรือคนร้ายมุ่งหมายจะทำต่อ หรือเป็นเป้าหมายที่ต้องการ
- 3) โอกาส (Opportunity) หมายถึง ช่วงเวลา (Time) และสถานที่ (Place) ที่เหมาะสมที่ผู้กระทำความผิดหรือคนร้ายมีความสามารถจะลงมือกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรม

เมื่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ครบองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านดังกล่าวข้างต้น จะทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น ทฤษฎีดังกล่าวได้เสนอแนวคิดในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมหรือการป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรม โดยต้องพยายามทำอย่างไรก็ตามที่ทำให้องค์ประกอบของสามเหลี่ยมอาชญากรรมด้านใดด้านหนึ่งหายไป ก็จะทำให้อาชญากรรมไม่เกิดขึ้น (วิสูตร นัทรชัยเดช, 2554)

โดยทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2545) มีข้อกำหนดเบื้องต้น ดังนี้

- 1) มุ่งลดช่องโอกาสสำหรับการประกอบอาชญากรรมในสภาพแวดล้อม แต่มิได้ละเลยความสำคัญของตัวบุคคลซึ่งมีแนวโน้มหรือสำนึกที่จะละเมิดหรือไม่ละเมิดกฎหมาย
- 2) มีความพอเพียงในการควบคุมอาชญากรรม ประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมหรือยอมรับได้
- 3) มีคุณค่าทางปฏิบัติอยู่ในระดับสูง รวมทั้งส่งเสริมหลักศีลธรรมและมนุษยธรรม
- 4) มุ่งสนับสนุนการรวมตัวและความสัมพันธ์ภาพระหว่างสุจริตชนในสังคม เพื่อให้เกิดแรงต้านสุจริตชนซึ่งเป็นกลุ่มน้อยโดยอาศัยวิธีการที่มีอยู่ภายในกรอบของกฎหมาย
- 5) ตามหลักทฤษฎี กฎหมาย หมายถึง กฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นส่วนรวม

แนวทางการป้องกันอาชญากรรมโดยการจัดสภาพแวดล้อม ได้เสนอมาตรการที่จะนำไปสู่การควบคุมอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมรูปธรรมและสภาพแวดล้อมนามธรรม (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2545 อ้างถึงใน คณิศร์ เนียรวิฑูรย์, 2554) ประกอบได้ด้วย 2 มิติ คือ

- 1) สภาพแวดล้อมรูปธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมมีตัวตนสัมผัสได้และห้อมล้อมรอบบุคคล โดยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรมได้มาตรการของสภาพแวดล้อมแยกออกเป็น 2 ระดับ คือ
  - 1.1) มาตรการระดับชุมชน เช่น การวางผังเมืองและการออกแบบชุมชน การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างตามท้องถนน การออกแบบอาคารและสาธารณสถาน เป็นต้น
  - 1.2) มาตรการระดับบ้านเรือน เช่น ความมั่นคงแข็งแรงของประตูหน้าต่าง การใช้สัญญาณเตือนภัย การใช้อุปกรณ์เปิดปิดเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น
- 2) สภาพแวดล้อมนามธรรม หมายถึง สภาพแวดล้อมที่ไม่มีรูปร่างตัวตนแต่สามารถรับรู้ได้โดยบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม สามารถนำไปใช้ในการลดช่องโอกาสของการประกอบอาชญากรรมตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์อันดีของสมาชิกในชุมชน ความรับผิดชอบร่วมกันของประชาชน และบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเองของชุมชน เป็นต้น มาตรการของสภาพแวดล้อมนามธรรม ได้แก่
  - 2.1) มาตรการเพื่อนบ้านเตือนภัย มุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในย่านที่พักอาศัยเดียวกัน โดยร่วมมือการสังเกตสอดส่องพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่น่า

สงสัยภายในย่านที่พักอาศัย รวมทั้งการตัดคืนใจแจ้งพฤติกรรมที่น่าสงสัย รวมทั้งเหตุควุ่นเหตูร้าย ต่อเจ้าหน้าที่และตอบเพื่อนบ้านที่รับผิดชอบร่วมกัน

2.2) มาตรการสายตรวจประชาชน มุ่งส่งเสริมความสัมพันธ์และความ รับผิดชอบระหว่างสมาชิกในย่านที่พักอาศัยเดียวกัน โดยการจัดสายตรวจผลัดเปลี่ยนสอดส่องตรวจ ตราพื้นที่บริเวณที่พักอาศัยในแต่ละละแวกบ้านหรือชุมชน เพื่อรักษาความปลอดภัยรวมทั้งการ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันสำหรับสมาชิกซึ่งอยู่อาศัยในบริเวณเดียวกันภายใต้ขอบเขตที่เหมาะสม

2.3) มาตรการตรวจตราบ้านเรือน มุ่งให้การช่วยเหลือเป็นหูเป็นตาแทนกัน ระหว่างเพื่อนบ้านใกล้เคียงเดินทางไปธุระ โดยเฉพาะเมื่อไม่มีคนดูแลบ้าน ซึ่งนอกจากเพื่อนบ้านจะ เป็นหลักในการช่วยเหลือดูแลเหตุระสาดแล้วยังสามารถร้องขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจช่วยตรวจ ตราเพื่อนบ้านเสริมการดูแลของเพื่อนบ้าน ได้ด้วย

ทุกมาตรการต่างมีลักษณะที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันรวมทั้งการกำหนดบทบาทของหน้าที่ ของรัฐกับประชาชน โดยชัดเจน มีเป้าหมายในการป้องกันอาชญากรรมเพื่อลดช่องโอกาสในการเกิด อาชญากรรมภายใต้ทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อมสามารถปฏิบัติได้ตามลักษณะ กระบวนการดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดนโยบายโดยคำนึงถึงประชาชนส่วนรวมและวางผังเมืองให้มี การใช้พื้นที่อย่างเป็นสัดส่วนไม่ปะปนกัน เพื่อลดการแก่งแย่งการใช้บริการสาธารณะโดยการเพิ่ม สมรรถภาพในการสอดส่องตรวจตราและการควบคุมพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 เสริมสร้างการใช้ประโยชน์พื้นที่แต่ละประเภทให้สอดคล้องกับ นโยบายที่กำหนดไว้ เช่น ในพื้นที่สาธารณะควรมีการสนับสนุนให้มีการใช้บริการสาธารณะและ บริการต่างๆสำหรับประชาชนจำนวนมากที่สุด เพื่อเพิ่มดวงตาในการเฝ้ามองพื้นที่สาธารณะในการ จัดสัดส่วนของพื้นที่ให้เป็นกลุ่มหรือหมู่เดียวกัน เช่น ย่านการค้าจะมีการแข่งขันและประชาชนที่มุ่ง ไปยังย่านนั้นจะมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันและมีทางเลือกมากยิ่งขึ้น ย่านธุรกิจ ย่านที่อยู่อาศัยก็จะ มีการจำกัดการใช้พื้นที่สาธารณะ การจัดบริการสาธารณะสำหรับประชาชนที่อยู่อาศัย สนามเด็กเล่น ถนนริ้วไฟฟ้า ประปา จึงต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและเพิ่มประสิทธิภาพในการสอดส่องดูแล ตรวจตราลดจุดอับสายตา ตำรวจท้องที่ควรจะได้รับเชิญเข้าร่วมวางผังชุมชนในฐานะที่ปรึกษา ด้านการป้องกันอาชญากรรม เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การฝึกอบรมให้ประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหา อาชญากรรมในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โดยการสร้างความผูกพันซึ่งกันและกันเหมือนเป็นพี่เป็น

นอ้กกันการรับผิชอบร่วมนกันต่อการป้องกันอาชญากรรมและสามารถที่จะปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเมื่อเกิดเหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่น่าสงสัยขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การควบคุมการใช้พื้นที่แต่ละประเภท โดยกลุ่มผู้รับผิชอบหลัก สาธารณะไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำรวจจะเป็นผู้รับผิชอบปรับปรุงงานด้านสายตรวจทุกประเภท การตั้งจุดตรวจ และสนับสนุนให้เหมาะสมกับนโยบายที่กำหนดไว้ ทั้งด้านการวางแผนและข้อมูลเกี่ยวกับแนวพฤติกรรมของคนร้าย ตลอดจนแนะนำการรักษาความปลอดภัยในเคหสถานบ้านเรือนการควบคุมพื้นที่ส่วนประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะผู้ใช้พื้นที่ สาธารณะในการประกอบอาชีพควรเป็นฝ่ายสนับสนุนเป็นหูเป็นตาให้สังคม นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นฝ่ายสนับสนุนการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม เน้นความสำคัญของการลดช่วงโอกาสในสภาพแวดล้อมให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ เนื่องจากผลความสลับซับซ้อนของสังคม และสิทธิเสรีภาพของบุคคล (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2545, อ้างถึงใน คณิตช์ เนียรวิฑูรย์, 2554)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นว่า ทฤษฎีทั้งสามมีลักษณะร่วมกันคือกำหนดแนวทางป้องกันการกระทำผิด โดยการตัดช่วงโอกาสสำหรับอาชญากร รวมทั้งต่างเป็นแกนหลัก สำหรับวางมาตรการในการควบคุมอาชญากรรมก่อนจะเกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตามข้อแตกต่างในทฤษฎีที่สามได้แก่ แนวทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมายมุ่งกำหนดในการป้องกันอาชญากรรมเป็นงานหลัก ซึ่งดำเนินการโดยกลไกของรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว ส่วนแนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์มุ่งสู่การควบคุมชุมชน โดยกำหนดให้ประชาชนเห็นหลักในการป้องกันอาชญากรรม โดยมีกลไกของรัฐทำหน้าที่วางแผนสนับสนุนและแจกจ่ายข้อมูลข่าวสารข้อมูลอาชญากรรม ส่วนทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (ค.อ.ส.) มุ่งผสมผสานมาตรการของทั้งสองทฤษฎีเข้าด้วยกันทฤษฎีสนับสนุนให้มีเจ้าหน้าที่ของรัฐในจำนวนจำกัด แต่มีคุณภาพสูง รวมทั้งมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีพร้อมกับการทำงานร่วมกับประชาชน

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทความร่วมมือกับเครือข่ายทางสังคม

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายทางสังคมที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมไว้ ได้แก่ ทฤษฎีทางนิเวศวิทยา ที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในสังคมกับพฤติกรรมการกระทำ ความผิด และทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม ที่อธิบายถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ในสังคม จนก่อเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งนับว่ามีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของสังคม เพื่อประโยชน์ด้านความปลอดภัยจากอาชญากรรม สรุปได้ดังนี้

2.5.1 ทฤษฎีทางนิเวศวิทยา (Social Ecology Theories of Crime)

ทฤษฎีทางนิเวศวิทยา เชื่อว่าวิถีทางในการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยรอบ การศึกษาปัญหาอาชญากรรมตามแนวคิดเชิงนิเวศน์มุ่งที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพื้นที่ที่มีความเป็นไปทางสังคม ในแง่สถานที่หรือแหล่งอาชญากรรมที่อยู่อาศัยของอาชญากร หรือ อิทธิพลของพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการกระทำผิด ในทำนองเดียวกัน พื้นที่ที่มีอิทธิพลสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมและการแก้ไขพื้นที่ ผู้กระทำผิดโดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไข ปัญหาชุมชน สร้างคุณภาพชีวิตที่มั่นคงปลอดภัยในชุมชน ประชาชนควรได้รับการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญ และผลกระทบของปัญหาความมั่นคงปลอดภัยชีวิตและทรัพย์สินต่อตนเองและบุคคลในชุมชน โดยยึดหลักว่าการแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยชุมชนจะสามารถลดปัจจัย และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหา ทำให้สามารถหยุดยั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ซึ่ง สุธพงษ์ พิสุทธิวงส์ (2539, น.32-33) กล่าวถึงการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการ ตามแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน 5 ด้าน คือ Community Awareness การตระหนักรู้ของชุมชนต่อปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในชุมชน Community Commitment การสร้างพันธะให้ชุมชนดำรงเจตนารมณ์แน่วแน่ที่จะแก้ปัญหาอาชญากรรมในชุมชน Community Participation การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน Community Organization การใช้หลักการจัดองค์กรชุมชน Inter-community Network การจัดรูปแบบเครือข่ายชุมชนภายในชุมชน แนวคิดทั้ง 5 ด้าน มีส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการ แก้ไขปัญหาในชุมชน อันจะทำให้เกิดองค์กรของประชาชนภายในชุมชนนั้น ๆ ที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพัฒนาในทิศทางเดียวกันได้ง่าย เนื่องจากประชาชนมีความเป็นเอกภาพ

นิเวศวิทยา เป็นวิชาที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและการดำเนินชีวิตของสิ่งมีชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอย่างไรบ้าง มนุษยวิทยา เป็นวิชาที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับมนุษย์ ส่วนการนำนิเวศวิทยาไปใช้ในการศึกษาปัญหาอาชญากรรมนั้นมุ่งเน้นการศึกษาในแง่ของสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของอาชญากร แหล่งอาชญากรรม หรืออิทธิพลของพื้นที่ต่อการกระทำผิดตามหลักทฤษฎีทางนิเวศวิทยา (วริศรา ศิริสุทธิเดชา, 2546)

Schmid (1969) นักอาชญาวิทยาได้ทำการศึกษาเชิงนิเวศวิทยา ณ เมืองซีแอตเติล สรุปได้ว่า ในเขตที่ผู้คนมีการเคลื่อนย้ายของคนในสังคมระดับสูงมีความสามัคคีอยู่ในระดับต่ำ ครอบครัวยุคใหม่

ความอ่อนแอส่งผลให้ผู้คนในสังคมมีพฤติกรรมผิดศีลธรรมการประกอบอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าวก็จะยิ่งมีมากขึ้นด้วย (วริศรา ศิริสุทธิเดชา, 2546)

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตโดยรอบชุมชน อิทธิพลของพื้นที่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด แต่ในขณะเดียวกันหากสภาพแวดล้อมในชุมชนมีความมั่นคงปลอดภัย ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขตามสภาพปัญหาของชุมชน พื้นที่ดังกล่าวก็จะมีส่วนสำคัญต่อการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนด้วย

2.5.2 ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory)

ทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม (Social Exchange Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม โดยการประเมิน วิเคราะห์จากต้นทุนและผลประโยชน์ การแสดงออกพฤติกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดของมนุษย์ย่อมมีผลมาจากการพิจารณารางวัล (Reward) กับการลงโทษ (Punishment) หรือความพึงพอใจ (Satisfactory) กับความไม่พึงพอใจ (Unsatisfactory) ซึ่งการแลกเปลี่ยนระหว่างกันจะพิจารณาจากการที่ตนจะได้รับ ความพึงพอใจหรือกำไรสูงสุด (สุเทพ สุนทรเกสัช, 2540, น.250)

Homans (1967 อ้างถึงใน ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์, ม.ป.ป.) ถือเป็นผู้ริเริ่มทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคมซึ่งได้รับการพัฒนามาจากทฤษฎีจิตวิทยาเชิงพฤติกรรม โดยกล่าวว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การสื่อสาร และความไว้วางใจถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในทฤษฎีการแลกเปลี่ยนทางสังคม และสามารถใช้ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์ของบุคคลในระดับต่าง ๆ การแสดงออกของบุคคลย่อมเป็นผลมาจากรางวัลหรือการลงโทษ การที่บุคคลจะทำการอย่างไรอย่างหนึ่งนั้นมักจะพิจารณาจากทางเลือกที่ตนได้กำไรหรือความพึงพอใจมากที่สุด

Blau (1964 อ้างถึงใน นวรัตน์ นพหิรัญ, 2540) ได้อธิบายถึงการแลกเปลี่ยนทางสังคมว่าการแลกเปลี่ยนมักจะเริ่มต้นจากการแลกเปลี่ยนเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วจึงค่อยมีการพัฒนายิ่งขึ้น ซึ่งการตอบแทนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันจะเกิดขึ้นพร้อมกับความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น พัฒนาจากความไว้วางใจในระดับปัจเจกบุคคลไปถึงกลุ่มทางสังคม ซึ่งสิ่งสำคัญของการแลกเปลี่ยนทางสังคมนั้นคือการตอบแทนซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นตัวกำหนดการดำเนินการแลกเปลี่ยน

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2533 อ้างถึงใน นวรัตน์ นพหิรัญ, 2540) กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนทางสังคมเป็นการกระทำโดยสมัครใจของผู้ที่ถูกต้องใจโดยผลตอบแทนที่จะได้รับการมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น รางวัลหรือผลตอบแทนเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังคงดำรงอยู่และเป็นส่วนช่วยในการขยายความสัมพันธ์ที่มีอยู่ให้กว้างขึ้น เมื่อบุคคลยังมีผลประโยชน์ต่อกันมากเท่าไรหรือความผูกพันที่มีต่อกันและสายสัมพันธ์ที่มีต่อกันก็จะยิ่งแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

Turner (1998 อ้างถึงใน สมหญิง สุนทรวงษ์, 2532) ได้อธิบายว่า การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ การแลกเปลี่ยนที่ผู้คนทั้งหลายในสังคมมาแลกเปลี่ยนกัน ไม่ว่าจะเป็น สินค้า บริการ เช่น สิ่งของ อาหาร รวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น เกียรติภูมิ การได้รับการยอมรับทางสังคม เป็นต้น ซึ่งในการแลกเปลี่ยนนั้นบุคคลอาจไม่ได้คาดหวังว่าตนจะต้องได้รับผลตอบแทนหรือผลกำไรมากที่สุด แต่อาจเป็นผลตอบแทนที่พอยอมรับได้ โดยใช้บรรทัดฐานของสังคมเป็นตัวกำหนดการแลกเปลี่ยน เมื่อการแลกเปลี่ยนระหว่างกันดำเนินไปเรื่อย ๆ ก็จะเกิดเป็นแบบแผนที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จนก่อเกิดเป็นเครือข่ายการแลกเปลี่ยนทางสังคม และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มาแลกเปลี่ยนกันนั้นอาจเป็นความสัมพันธ์แบบเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการสื่อสาร ค่านิยม ความไว้วางใจ และการรับรู้ถึงผลประโยชน์ที่มีร่วมกันถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งของการแลกเปลี่ยนทางสังคม การตอบแทนแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันจะนำไปสู่ความไว้วางใจในกลุ่มทางสังคม ก่อให้เกิดเป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนทางสังคมไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงสิ่งของหรือผลกำไรเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงสิ่งที่เป็นคุณค่าทางจิตใจ ความภาคภูมิใจ รวมถึงการได้รับการยอมรับจากผู้อื่นในสังคม จนก่อเกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งในที่สุด

2.6 แนวคิดยุติธรรมชุมชน (Community Justice)

2.6.1 ความหมายของยุติธรรมชุมชน

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2550) กล่าวว่า “ยุติธรรมชุมชน” เป็นกระบวนการใหม่ที่ว่าด้วยการให้ความสำคัญกับคนในชุมชนในการสร้างความเข้มแข็งในรูปแบบของพลังเครือข่ายเพื่อควบคุมอาชญากรรมในชุมชน โดยการดำเนินงานของยุติธรรม ชุมชนมีจุดเน้นเพื่อให้ประชาชนรู้สึกมั่นคงปลอดภัยและเข้าถึงความยุติธรรมได้ง่าย และกระตุ้นให้ ชุมชน

พัฒนาศักยภาพ หรือความสามารถในการพัฒนาระบบยุติธรรมชุมชน โดยการระดมพล และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพบนฐานคิดให้ชุมชนแก้ปัญหของชุมชนเอง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือความสมานฉันท์อย่างยั่งยืนของชุมชน โดยมีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ (1) การป้องกันควบคุมอาชญากรรมและการกระทำผิด (2) การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ (3) การเยียวยาและเสริมพลัง และ (4) การคืนคนดีกลับสู่ชุมชน อันเป็นภารกิจสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยได้พัฒนาก้าวหน้า เพื่อให้ทุกคนในสังคมไทยได้มีโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมและความเป็นธรรมอย่างเสมอภาคกัน

ชนวนทอง ธนสุกาญจน์ (2548) กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชน เป็นแนวคิดเชิงกลยุทธ์ในการป้องกันอาชญากรรมของกระบวนการยุติธรรมที่มีการทำงานร่วมกับชุมชนในทุกกระบวนการของกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป้าหมายที่สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนที่ผ่านมามีความพยายามในการทำกิจกรรมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมในภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และคุมประพฤติ เช่น การทำศาลประชาชน ตำรวจชุมชน การใกล้ชิดข้อพิพาทโดยประชาชน อาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครป้องกันภัย ฝ่ายพลเรือน ความพยายามข้างต้นเป็นการทำกิจกรรมที่หวังให้มีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน กิจกรรมเหล่านั้นเกิดขึ้นโดยการคิดจากปัญหาที่ภาครัฐและอยากให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ

กรองทอง วัฒนาภิรมย์ (2549) กล่าวว่า ยุติธรรมชุมชน (Community Justice) เป็นแนวคิดที่มองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นปัญหาที่เขาระกอนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนในชุมชน โดยยุติธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมจะต้องให้ความสำคัญกับการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในชุมชน และยุติธรรมชุมชนมีลักษณะเป็นพลังเงียบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด ยุติธรรมชุมชนเป็นการบังคับโทษแบบไม่เป็นทางการ หรือไม่มีแบบแผนพิธีการกระทำกันในชุมชนเพื่อเฝ้าระวังและแก้ปัญหอาชญากรรม การประนอมและระงับข้อพิพาทความขัดแย้ง คู่สมรสสิทธิและเสรีภาพ แก่ใจและฟื้นฟูผู้กระทำผิด และรู้จักหน้าที่ของตนเอง วิธีการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนนั้นต้องส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานร่วมกันของชุมชน โดยการเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชน ได้เกิดการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับประโยชน์ยุติธรรมชุมชนเป็นงานที่ต้องทำตลอดเวลาโดยใช้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความนุ่มนวล

ใช้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดการผูกพันและสร้างเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนขึ้นเพื่อเป็นแนวร่วม

กล่าวโดยสรุป “ยุทธธรรมชุมชน” เป็นยุทธศาสตร์เชิงปฏิบัติการในรูปของมาตรการหรือวิธีการหรือกระบวนการที่กระทำในชุมชนระดับรากหญ้า โดยมีชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการมีส่วนร่วมหรือเป็นหุ้นส่วน และมีภารกิจหลัก ๆ คือ การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและความไร้ระเบียบของชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ เยียวยาความรุนแรงที่เกิดจากอาชญากรรมและส่งคืนผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชน

2.4.2 องค์ประกอบของยุทธธรรมชุมชน

Karp and Clear (2000) กล่าวถึง องค์ประกอบของแนวคิดยุทธธรรมชุมชนที่สำคัญ มี 5 ประการ ดังนี้

- 1) เน้นการดำเนินงานพื้นที่ในละแวกเดียวกัน
- 2) เน้นการดำเนินงานในลักษณะการแก้ปัญหา
- 3) เน้นการดำเนินงานแบบกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ
- 4) เน้นการดำเนินงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 5) เน้นการดำเนินงานโดยชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุทธธรรม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2550) ได้รวบรวมองค์ประกอบหลักๆ ของยุทธธรรมชุมชนว่ามีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1) ยุทธธรรมชุมชนเน้นการให้ความสำคัญแก่เพื่อนบ้าน ที่ระดับรากหญ้า จากขอบเขตของประมวลกฎหมายอาญาซึ่งถูกโยงไว้กับอำนาจทางการเมือง ซึ่งสำหรับวิถีคนเมืองกฎหมายทำหน้าที่ควบคุมสังคมให้เข้ารูปเข้ารอยเพื่อสังคมส่วนรวม แต่บางครั้งพบว่าบรรดากฎหมายบ้านเมืองเหล่านี้ปราศจากความหมายหรือมีนัยสำคัญต่อวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น โดยสิ้นเชิง ดังนั้น องค์ประกอบประการแรกของแนวคิดยุทธธรรมชุมชนตามฐานคิดนี้ คือ เพิกถอนกิจกรรมต่างๆ ของกระบวนการยุทธธรรมที่ยึดติดกับฐานที่ตั้ง และแทนที่ด้วยการประยุกต์กิจกรรมการอำนวยความยุติธรรมให้เหมาะสมกับวิถีชุมชนในแต่ละพื้นที่

2) ยุทธธรรมชุมชนให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาภายใต้กรอบทฤษฎีระบบยุทธธรรมชุมชนนั้นอาชญากรรมไม่ใช่การต่อสู้ชิงความเป็นผู้ชนะระหว่างสองฝ่าย “แต่เป็นชุดของ

ปัญหาที่ต้องแก้ไข” และให้ความสำคัญกับปัญหาทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านความปลอดภัยที่ต้องแก้ไขเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต และอีกด้านหนึ่ง คือ พลังสมรรถนะของผลที่เกิดมาจากกระบวนการแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ได้สำเร็จ กล่าวได้ว่า องค์ประกอบสำคัญของยุทธธรรมชุมชนข้อนี้เป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมกันแบ่งปันค่านิยมและความเอื้ออาทรเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

3) การฟังฟังผู้มีอำนาจและลดการผลัดความรับผิดชอบให้สถาบันกระบวนการ ยุทธธรรมกระแสหลักมีลักษณะเป็นการปกครองแบบลำดับชั้น เป็นการรายงานไปยังผู้บังคับบัญชา ในลักษณะความสัมพันธ์แนวตั้ง ขณะที่แนวคิดแบบยุทธธรรมชุมชนไม่ใช้รูปแบบองค์กรแนวตั้งตามธรรมเนียมแบบดั้งเดิม แต่ใช้เครือข่ายความสัมพันธ์แบบแนวราบแทน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมอาจรายงานไปยังประชาชนที่เป็นเครือข่ายยุทธธรรมชุมชนแทน ขณะเดียวกันตัวแทนจากองค์กรย่อยในชุมชนอาจร่วมกันทำงานกับตัวแทนจากหน่วยอื่น โดยใช้รูปแบบแมทริกซ์ (Matrix) ได้ เพื่อเกิดการปรับปรุงความร่วมมือประสานงานและเพิ่มพูนแนวคิด และแนวทางปฏิบัติในลักษณะภาคตัดขวางให้มีความหลากหลายมากขึ้น

4) เพิ่มคุณภาพชีวิตให้แก่ชุมชน ยุทธธรรมกระแสหลักนั้นเกี่ยวข้องกับการ กล่าวหาปัจเจกบุคคลว่ากระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งต่อเหยื่ออาชญากรรม อาจเรียกได้ว่าเป็น “การอำนวยความสะดวกเฉพาะราย” ยุทธธรรมชุมชนตระหนักดีว่าการอำนวยความสะดวกเฉพาะรายนี้เป็นเรื่องสำคัญ แต่หากต้องยอมให้กับเป้าหมายที่มีความสำคัญยิ่งกว่า ซึ่งก็คือ การเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น โครงการคุ้มครองสิทธิอัยการเพื่อนบ้าน (Neighborhood Prosecution Initiatives) ทั้งนี้ภายใต้ทฤษฎียุทธธรรมชุมชน เชื่อว่า “เป้าหมายของอาชญากรรมมีความสัมพันธ์กับกระบวนการ” (Crime-Related Process) กล่าวคือ การจัดการกับอาชญากรรมควรเป็นการสร้างความเข้มแข็งเพิ่มพูนให้แก่ชุมชนมากขึ้นและมีศักยภาพเพียงพอที่จะกำหนดชุดกฎเกณฑ์ควบคุมชุมชนได้ด้วยตนเอง ดังนั้น ยุทธธรรมชุมชนจึงไม่ควรจะเป็นเรื่องประสบการณ์ส่วนบุคคลเฉพาะตัวที่ผู้เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมคดีหนึ่ง ๆ สามารถรับรู้ได้เท่านั้น แต่ควรเป็นประสบการณ์ร่วมของกลุ่มคนที่สามารถเข้าถึง เรียนรู้ และรับรู้ร่วมกันทั้งชุมชน

5) เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมยุทธธรรมชุมชนประชาชนสามารถมีบทบาทที่หลากหลายในการริเริ่มกิจกรรมยุทธธรรมชุมชน แต่ทุกบทบาทล้วนเกี่ยวข้องกับศักยภาพของประชาชนที่มีอิทธิพลต่อการอำนวยความสะดวกยุทธธรรมในระดับท้องถิ่นซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็เป็นเรื่องของกรมมีส่วนร่วมในการประชุมหารือเกี่ยวกับประเด็นอาชญากรรมและจัดการจัดระเบียบชุมชนของตนในด้านของกิจกรรมอื่น อาทิเช่น การอุทิศตนเป็นอาสาสมัครในโครงการที่เกี่ยวข้อง ให้การ

สนับสนุนเสริมพลังเครือข่ายอาชญากรรม ช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชนและการดำเนินกิจกรรมป้องกันอาชญากรรมในชุมชน เป็นต้น

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2550) กล่าวว่า องค์ประกอบสำคัญของยุติธรรมชุมชนจากประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนในสังคมไทยน่าจะมีหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) เป็นการดำเนินการในระดับชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน
- 2) เป็นการดำเนิน โดยชุมชนเอง หรือโดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับชุมชนในรูปแบบ “หุ้นส่วน”
- 3) กรอบการดำเนินกิจกรรมมีรูปแบบที่ยืดหยุ่นหลากหลาย โดยจะมีลักษณะเป็นการระดมทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการสร้างความปลอดภัยจากอาชญากรรม ความเป็นธรรม ความยุติธรรม และความสงบสุขในสังคมโดยไม่ยึดติดอยู่กับกรอบของกฎหมายและกฎระเบียบแห่งรัฐเท่านั้น โดยอาจเป็นการดำเนินการเชิงรุกเพื่อป้องกันปัญหา หรือดำเนินการร่วมกับกระบวนการ ยุติธรรมกระแสหลักหรือดำเนินการเป็นเอกเทศโดยชุมชนเองก็ได้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธารินี แสงสว่าง (2558) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของอาสาสมัคร คุมประพัตติในการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดในชุมชน ในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค 7 มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของ อาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในสังกัด สำนักงานคุมประพฤติภาค 7 (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐาน ของอาสาสมัครคุมประพฤติกับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติ ภาค 7 (3) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค 7 จำแนกตามพื้นที่ (4) ศึกษาแนวทางในการสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของ อาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค 7 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สถิติ ที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการวิจัยพบว่า (1) การมีส่วนร่วมของ อาสาสมัครคุมประพฤติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีส่วนร่วมคิด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (2) ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมี ความสัมพันธ์ทางบวก กับการมีส่วนร่วม

ร่วมของ อาสาสมัครคุมประพฤติอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 โดยปัจจัยด้านความสามารถ มีค่าความสัมพันธ์สูงสุด (3) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า อาสาสมัครคุมประพฤติสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเพชรบุรีมีส่วนร่วมสูงสุด และอาสาสมัครคุมประพฤติสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสุพรรณบุรีมีส่วนร่วมต่ำสุด (4) แนวทางสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1) ควบคุมประพฤติควรพัฒนาความรู้ของอาสาสมัครคุมประพฤติเพื่อให้ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับ สำนักงาน คุมประพฤติในการวิเคราะห์ปัญหาผู้กระทำผิด ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกำหนดแผนงานเชิงรุก ด้วยการมอบหมายให้เป็นผู้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน สนับสนุนด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ในการทำงานให้เพียงพอ และส่งเสริมให้ อาสาสมัคร คุมประพฤติบริหารจัดการศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติด้วยตนเอง

ชนิดา หิรัญคา (2558) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านหม้อ อำเภอบางบาล จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 2) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน 4) ค้นหาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ รวมจำนวน 14 คน โดยทำการศึกษาจาก 1) คณะกรรมการประจำศูนย์ยุติธรรมชุมชน 2) เจ้าหน้าที่จากกรมคุมประพฤติจังหวัดราชบุรี และ 3) ประชาชนผู้เข้าร่วมเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ตำบลบ้านหม้อ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นหลัก ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบกึ่ง โครงสร้างผลการศึกษาพบว่า 1) สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ประกอบด้วย (1) การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากชุมชนได้ประสบปัญหาสังคม และความขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งปัญหาได้ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนเอง (2) การระดมความร่วมมือและถูกชักชวนจากผู้นำชุมชนเนื่องจากการดำเนินกิจกรรมด้านงานยุติธรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน และผู้นำชุมชนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (3) การรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการป้องกันและให้ความช่วยเหลือ 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาการที่ผู้นำชุมชนได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญและได้ชักชวนสมาชิกในชุมชนให้รับรู้และเข้าใจเหมือนกับตนด้วย (2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน เมื่อประชาชนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว จึงหารือกันเพื่อหาแนวทางและร่วมกันวางแผนในการรับมือและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น (3) การมี

ส่วนร่วมในการดำเนินการของเหล่าคณะกรรมการแนวร่วมเยาวชนและสมาชิกในชุมชน ทำให้ประสบความสำเร็จ (4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยตัวของคณะกรรมการเองและจากตัวแทนสมาชิกในหมู่บ้าน 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีดังนี้ (1) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยการกำหนดนโยบายสนับสนุนกิจกรรมการสร้างช่องทางการเข้ามามีส่วนร่วม และการติดตามผล (2) ด้านผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ มีความเป็นผู้นำมีความน่าเชื่อถือ มีศักยภาพสามารถรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา มีความจริงใจและมีความเป็นผู้นำในท้องถิ่น (3) ด้านประชาชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนของตนเป็นฝ่ายตัดสินใจ เริ่มกิจกรรม และ (4) ด้านแรงจูงใจจะได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาโครงการพัฒนาต้องสนองต่อความต้องการของประชาชนปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นพบว่า (1) ปัญหาการดำเนินงานของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่แท้จริงของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (2) ปัญหาด้านสถานที่ตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชนการย้ายที่ตั้งทำให้เกิดปัญหาการเมืองขึ้น เนื่องจากมีการแข่งขันอำนาจกันระหว่างการเมืองในท้องที่ซึ่งมี 2 ฝ่ายซึ่งส่งผลต่อระบบการดำเนินงาน และ (3) อุปสรรคด้านการที่กั้นการเมืองผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชน

สุวิมล คำสุวรรณ และพิพัฒน์ ไทหอรี (2559) ได้ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนนทบุรีและเพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน จำแนกตามอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติโดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มด้วยแบบสอบถาม (Questionnaires) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติโดยสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ได้แก่ สถิติทดสอบค่า t (t-test) และสถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หากพบความแตกต่างจึงทำการจำแนกเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ผลการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของอาสาสมัครคุมประพฤติในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนนทบุรีหรืออยู่ในระดับมากที่สุดและอาสาสมัครคุม

ประพุดิในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนนทบุรีที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนไม่แตกต่างกัน

ทวิตรา เจริญ (2560) ได้ทำการศึกษา การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชน ภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและโครงสร้างทางทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมตามแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เพื่อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในประเทศไทย นอกจากนี้เพื่อเป็นแนวทางในการบัญญัติกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยการหาข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักสำคัญและนำแนวคิดหลักการ และทฤษฎีมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางไปปรับใช้ที่เหมาะสม จากการศึกษาพบว่าการเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ได้ดังนี้คือ 1) ลักษณะกระบวนการยุติธรรมในภาคประชาสังคม โดยประชาชนเป็นการเริ่มการเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมขั้นต้นหรือแบบไม่เป็นทางการ 2) โครงสร้างกระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมเกิดขึ้นได้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ 3) การประยุกต์ใช้กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมโดยที่ภาคประชาชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค 4) กระบวนการยุติธรรมชุมชนในภาคประชาสังคมสามารถบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าด้วยหมวดสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมและสิทธิชุมชน 5. กระบวนการยุติธรรมชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือซึ่งสามารถบัญญัติไว้ในหมวดรองของกฎหมายรัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่า กลไกทางสังคมสามารถเป็นพื้นที่ในการขับเคลื่อนความยุติธรรมในสังคมเพื่อหารูปแบบความยุติธรรมในสังคมให้มากที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นการผสมผสานระหว่างแนวคิดการลงโทษที่มีมาแต่เดิมกับหลักการป้องกันสังคมจากอาชญากรรมตามหลักอาชญาวิทยาสมัยใหม่ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล มีวัตถุประสงค์หลักในการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หากปราศจากความร่วมมือของภาคประชาชน เพราะการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้กระทำผิด ผสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีส่วนช่วยในการลดช่องว่างระหว่างสังคมและผู้กระทำผิด ส่งผลให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้

อย่างมีคุณภาพ เสริมสร้างความเป็นเอกภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งกรมคุมประพฤติในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาวางแผนการดำเนินโครงการ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการและส่งเสริมสนับสนุนตามศักยภาพ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ ป้องกันสังคมจากปัญหาอาชญากรรม และเป็นแรงผลักดันในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เรื่องการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ กรณีศึกษาศูนย์คุมประพฤติ ภาคประชาชนเขตสายไหม โดยการศึกษาเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม เพื่อนำมาใช้ในการเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ

1) การศึกษาค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) โดยทบทวนจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ รายงาน สถิติ กฎหมาย แนวทางการปฏิบัติงาน และเอกสารที่มีการพิมพ์เผยแพร่หรือมีการบันทึกในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ประกอบด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อเก็บข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นและมุมมองจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น ทศนะ มุมมองที่รอบด้านและตรงตามข้อเท็จจริง การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการสัมภาษณ์จึงเป็นแบบเจาะจง โดยพิจารณาจากตำแหน่ง หน้าที่ ความรับผิดชอบ และความเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมจำนวนทั้งสิ้น 14 คน ดังนี้

1) ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายระดับกรมคุมประพฤติ โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้บริหารที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ การบริหารและส่งเสริมเครือข่ายคุมประพฤติ

2) ผู้บริหารระดับกลางของกรมคุมประพฤติ ได้แก่ ผู้อำนวยการกองบริหารและส่งเสริมเครือข่ายคุมประพฤติ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีเกณฑ์ใน

การคัดเลือกจะต้องเป็นผู้บริหารระดับกลางในหน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจการด้านพัฒนาระบบรูปแบบ และวิธีการทำงานในลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายคุมประพตติ

3) ผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าสำนักงาน ได้แก่ หัวหน้างานยุทธศาสตร์และอำนวยการและหัวหน้างานคุมประพตติพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นผู้กำกับดูแลและวางแผนงานยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานของพนักงานคุมประพตติในเขตพื้นที่สายใหม่ โดยมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี และจะต้องเป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพตติที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่สายใหม่ โดยมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี

4) ผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการ ได้แก่ พนักงานคุมประพตติผู้ปฏิบัติงานด้านการประสานงาน การดำเนินงานกับอาสาสมัครคุมประพตติ และภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานในเขตพื้นที่สายใหม่ไม่ต่ำกว่า 3 ปี

5) ประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพตติ ได้แก่ ประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพตติเขตสายใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพตติ ในเขตพื้นที่สายใหม่

6) ประธานศูนย์คุมประพตติภาคประชาชน ได้แก่ ประธานศูนย์คุมประพตติภาคประชาชนเขตสายใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่เขตสายใหม่

7) ประธานชุมชน ได้แก่ ประธานชุมชนในพื้นที่เขตสายใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นประธานชุมชนในพื้นที่เขตสายใหม่ซึ่งปฏิบัติงานและพักอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 3 ปี

8) เจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลสายใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจของสถานีตำรวจนครบาลสายใหม่ ซึ่งมีประสบการณ์การปฏิบัติการกิจในเขตพื้นที่สายใหม่มาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี

9) อาสาสมัครคุมประพตติ ได้แก่ อาสาสมัครคุมประพตติเขตสายใหม่ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ จะต้องเป็นอาสาสมัคร

คุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งมีประสบการณ์ปฏิบัติการกิจด้านการคุมความประพฤติ ในเขตพื้นที่สายใหม่ไม่ต่ำกว่า 2 ปี

10) นักวิชาการด้านคุมประพฤติ ได้แก่ นักวิชาการซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ ด้านการคุมประพฤติ ซึ่งผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีเกณฑ์ในการ คัดเลือก คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของ กรมคุมประพฤติไม่ต่ำกว่า 5 ปี

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลแสดงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัย

กลุ่ม/ประเภท	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	รายละเอียด
ผู้กำหนดนโยบาย ระดับกรมคุม ประพฤติ	อธิบดีกรมคุมประพฤติ หรือผู้แทน	1	ผู้กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ การบริหารและส่งเสริมเครือข่าย คุมประพฤติ
ผู้บริหารระดับกลาง ของกรมคุมประพฤติ	ผู้อำนวยการกองบริหาร และส่งเสริมเครือข่ายคุม ประพฤติ	1	กองที่รับผิดชอบภารกิจด้าน พัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการ ทำงานในลักษณะการเข้ามามีส่วน ร่วมของชุมชนและเครือข่ายคุม ประพฤติ
ผู้ปฏิบัติงานระดับ หัวหน้าสำนักงาน	หัวหน้างานยุทธศาสตร์ และผู้อำนวยการ	1	ผู้กำกับดูแลและวางแผนงาน ยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานของ พนักงานคุมประพฤติ โดยมี ประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี
	หัวหน้างานคุมประพฤติ พื้นที่	1	ผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของ พนักงานคุมประพฤติ โดยมี ประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี
ผู้ปฏิบัติงานระดับ ปฏิบัติการ	พนักงานคุมประพฤติ	1	พนักงานคุมประพฤติผู้ปฏิบัติงาน ด้านการประสานงานในเขตพื้นที่ สายใหม่ โดยมีประสบการณ์ไม่ต่ำ กว่า 3 ปี

ตารางที่ 3.1 ข้อมูลแสดงผู้ให้ข้อมูลสำคัญในงานวิจัย (ต่อ)

กลุ่ม/ประเภท	ผู้ให้ข้อมูล	จำนวน	รายละเอียด
ประธาน คณะกรรมการ บริหารอาสาสมัคร คุมประพตติ	ประธานคณะกรรมการ บริหารอาสาสมัคร คุมประพตติเขตสาย ใหม่	1	ผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการ ดำเนินงานของอาสาสมัครคุม ประพตติ เขตสายใหม่
ประธานศูนย์คุม ประพตติภาค ประชาชน	ประธานศูนย์คุม ประพตติภาคประชาชน เขตสายใหม่	1	ผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการ ดำเนินงานการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในพื้นที่เขตสายใหม่
ประธานชุมชน	ประธานชุมชนในเขต พื้นที่สายใหม่	1	ประธานชุมชนในพื้นที่เขตสาย ใหม่ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่ต่ำ กว่า 3 ปี
เจ้าหน้าที่ตำรวจ	เจ้าหน้าที่ตำรวจสถานี ตำรวจนครบาลสายใหม่	1	เจ้าหน้าที่ตำรวจของสถานีตำรวจ นครบาลสายใหม่ ซึ่งปฏิบัติการกิจ ในเขตพื้นที่สายใหม่ ไม่ต่ำกว่า 2 ปี
อาสาสมัครภาค ประชาชน	อาสาสมัครคุมประพตติ	3	อาสาสมัครคุมประพตติของ สำนักงานคุมประพตติ ซึ่งปฏิบัติ ภารกิจด้านการคุมความประพตติ ในเขตพื้นที่สายใหม่ โดยมี ประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 2 ปี
นักวิชาการด้านการ คุมประพตติ	นักวิชาการ	2	นักวิชาการซึ่งมีความรู้และ ประสบการณ์ด้านการคุมประพตติ ไม่ต่ำกว่า 5 ปี
รวม		14	

ที่มา: ผู้วิจัย, 2567

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น ทักษะ มุมมองจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล โดยใช้การกำหนดรหัสผู้ให้ข้อมูลสำคัญแทนการระบุชื่อสกุล ตำแหน่ง หมายเลขโทรศัพท์ และ อีเมล
- 2) ข้อมูลอื่น ได้แก่ วัน เวลา และสถานที่ที่ดำเนินการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ทักษะ และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบายกรมคุมประพฤติ ผู้บริหารระดับกลางของกรมคุมประพฤติ และนักวิชาการด้านการคุมประพฤติ มีประเด็นดังต่อไปนี้

- 1.1) แนวความคิด นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน และการพัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการทำงานในลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายคุมประพฤติ

- 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าสำนักงาน และผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการมีประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1) ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหมการจัดการกับปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น

- 2.2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

- 3) กลุ่มประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ประธานชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ

3.1) ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไข
 ฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม
 ที่ผ่านมา

3.2 ข้อเสนอแนะรูปแบบการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ
 ภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติ
 ภาคประชาชนเขตสายไหม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

- 1) กำหนดขอบเขต และประเด็นการศึกษาค้นคว้าเอกสารตามวัตถุประสงค์ของ
 การวิจัย โดยทบทวนเอกสารทางวิชาการ เอกสารทางราชการ ค้นคว้าเอกสารแหล่งฐานข้อมูล
 ที่สามารถเข้าถึงเอกสารที่ให้ข้อมูลเพื่อสามารถศึกษาในรายละเอียดต่อไป
- 2) ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากห้องสมุดกรมคุมประพฤติ รวมทั้งดำเนินการสืบค้น
 ข้อมูลในระบบสารสนเทศของกรมคุมประพฤติและแหล่งฐานข้อมูลอื่น เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้
 ในงานวิจัยต่อไป
- 3) วิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญ และจัดบันทึกข้อมูล รวมทั้งเก็บสำเนา
 เอกสารพร้อมทั้งจดแหล่งที่มาเพื่อความสะดวกในการนำไปใช้และจัดทำบรรณานุกรมต่อไป

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ ดังนี้

- 1) กำหนดความชัดเจนของวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ เพื่อกำหนดรูปแบบแนว
 คำถาม แบบบันทึก และอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ที่มีความเหมาะสม

2) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยังกรมคุมประพฤติ โดยแนบเอกสารโครงร่างการวิจัย แบบสัมภาษณ์ พร้อมหนังสือให้ความยินยอมของผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ตามมาตรฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

3) ดำเนินการประสานงานไปยังฝ่ายบริหารทั่วไปของผู้บริหารกรมคุมประพฤติ เพื่อกำหนดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

4) ดำเนินการประสานงานไปยังฝ่ายบริหารทั่วไปของสำนักงานคุมประพฤติ เพื่อกำหนดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าสำนักงาน และผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการ

5) ดำเนินการประสานงานไปยังสถานีตำรวจนครบาลสายไหม เพื่อกำหนดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

6) ดำเนินการประสานงานกับประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ประธานชุมชน และอาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อกำหนดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์

7) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในกลุ่มของผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายระดับกรมคุมประพฤติ ผู้บริหารระดับกลาง ผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าสำนักงาน ผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการ ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนประธานชุมชนในพื้นที่เขตสายไหมเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลสายไหม และนักวิชาการด้านคุมประพฤติ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ แนวความคิด นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน และการพัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการทำงานในลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายคุมประพฤติ ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม การจัดการกับปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้น ข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม โดยใช้ชุดคำถามที่แยกเอาไว้ของแต่ละกลุ่ม ขณะสัมภาษณ์แต่ละคน ผู้วิจัยจะจดบันทึกย่อ และขออนุญาตใช้อุปกรณ์ในการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ และเขียนข้อสรุปที่ได้ของแต่ละคนหลังจากสัมภาษณ์ทันที ในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความมั่นใจของผู้ให้ข้อมูลว่าข้อมูลที่ให้มามีประโยชน์ต่อการทำวิจัยมากน้อยเพียงใดและเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ตามประเด็นที่ผู้วิจัยกำหนด

8) จัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัคร
 กลุ่มประพุดิในเขตพื้นที่สายไหม เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาค
 ประชาชนในการแก้ไขพื้นที่ฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพุดิ ในศูนย์คุมประพุดิภาค
 ประชาชนเขตสายไหมที่ผ่านมา ข้อเสนอแนะรูปแบบการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ
 ภาคประชาชนในการแก้ไขพื้นที่ฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพุดิ ในศูนย์คุมประพุดิภาค
 ประชาชนเขตสายไหม โดยผู้วิจัยจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการและจดบันทึกด้วย และเพื่อให้ได้
 ข้อมูลที่สมบูรณ์มากที่สุด ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือบันทึกเสียงช่วยในการบันทึกตลอดการสนทนากลุ่ม
 เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความสมบูรณ์ครบถ้วน โดยการสนทนากลุ่มผู้วิจัยเริ่มจากการ
 สัมภาษณ์ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์
 แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ด้วยการกำหนดประเด็นคำถามไว้ชัดเจนส่วนหนึ่ง แต่ใน
 ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็จะสร้างคำถามขึ้นมาใหม่ ๆ ตลอดเวลาตามคำตอบจากผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคน
 ในกลุ่มนั้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกันและใช้วิธีการตรวจสอบแบบหลักสามเส้า
 (Triangulation)

9) จัดทำบันทึกฉบับสมบูรณ์พร้อมส่งให้กับผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความ
 ถูกต้องก่อนจัดหมวดหมู่และจำแนกข้อมูล

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร โดยการทบทวนวรรณกรรม ค้นคว้าข้อมูล
 จากหนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ รายงานการวิจัย เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

3.4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมา
 จำแนกเนื้อหา ถ้อยคำ หรือข้อความที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแสดงความคิดเห็นออกเป็นหมวดหมู่ตามที่
 กำหนดในวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำมาตีความ วิเคราะห์ และสรุปตามประเด็นคำถามใน
 การศึกษาโดยใช้วิธีการตีความข้อมูลตามหลักการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Content Analysis)

ประเด็นที่ต้องการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1) ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขพื้นที่ฟู
 ผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพุดิ ในศูนย์คุมประพุดิภาคประชาชนเขตสายไหม

2) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน เขตสายไหม

จากประเด็นในการเก็บข้อมูลทั้ง 2 ประเด็น จะนำมาวิเคราะห์และจำแนกออกเป็น 2 ประเด็นหลักเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ปัญหาและอุปสรรคการมีส่วนร่วม และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ

3.4.3 สรุปผลงานและเรียบเรียงงานวิจัย

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยนี้ได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ในด้านการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Sources Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบมีดังนี้

- 1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล
- 2) ตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้กำหนดนโยบายกรมคุมประพฤติ ผู้บริหารระดับกลางของกรมคุมประพฤติ และนักวิชาการด้านการคุมประพฤติ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าสำนักงาน และผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการ กลุ่มประชาชน คณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ ประชาชนศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ประชาชนชุมชน และอาสาสมัครคุมประพฤติ
- 3) พิจารณาข้อมูลแต่ละกลุ่มว่าให้ข้อมูลเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อนำมาวิเคราะห์ สรุปเป็นรายงานการวิจัย

3.6 จริยธรรมการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการเคารพสิทธิและสวัสดิภาพของผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัย จึงได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน โดยได้ดำเนินการขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต เอกสารรับรองเลขที่

COA. NO. RSUERB2023-089 เพื่อให้การวิจัยเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรม และได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ วิทยาลัยการศึกษาศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 14 ราย ดังนี้

- 1) กลุ่มผู้กำหนดนโยบายระดับกรมคุมประพฤติ ผู้บริหารระดับกลาง นักวิชาการด้านการคุมประพฤติ จำนวน 4 ราย
- 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย
  - 2.1) ระดับหัวหน้างานสำนักงาน ตำแหน่ง หัวหน้างานยุทธศาสตร์และอำนวยการ และตำแหน่งหัวหน้างานคุมประพฤติพื้นที่ โดยมีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 2 ราย
  - 2.2) ระดับปฏิบัติการ ตำแหน่ง พนักงานคุมประพฤติ ที่มีประสบการณ์ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 1 ราย
- 3) ประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ ซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติเขตสายไหม จำนวน 1 ราย
- 4) ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน จำนวน 1 ราย
- 5) ประธานชุมชน ซึ่งเป็นประธานชุมชนในเขตพื้นที่สายไหม ซึ่งปฏิบัติงานในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 3 ปี จำนวน 1 ราย
- 6) เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลสายไหม ซึ่งปฏิบัติงานในเขตพื้นที่สายไหม ไม่ต่ำกว่า 2 ปี จำนวน 1 ราย
- 7) อาสาสมัครภาคประชาชน ซึ่งเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ จำนวน 3 ราย
โดยการศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ
  - 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

2) เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็น ทักษะ และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเรียบเรียงหมวดหมู่และวิเคราะห์ผลการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปประเด็นที่สำคัญ โดยแบ่งเป็นผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยออกเป็นประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น โดยนำเสนอเรียงตามลำดับ ดังนี้

4.1) สภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

4.2) แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

4.1 สภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม โดยสามารถสรุปปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัด ได้ดังนี้

4.1.1 คุณลักษณะของประชากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานคร เป็นเขตพื้นที่พิเศษที่มีประชากรแฝง ซึ่งเกิดจากความเหลื่อมล้ำของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และ การศึกษา ทำให้ประชากรในเขตปริมณฑลและต่างจังหวัดเดินทางเข้าสู่กรุงเทพมหานครเพื่อประกอบอาชีพและเข้ามารับการศึกษาเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ลักษณะของอาชญากรรม ตลอดจนความผูกพันต่อสังคม (Social Bonds) ย่อมแตกต่างจากการดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนในจังหวัดอื่น ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมต่างๆของศูนย์คุมประพฤติ

ภาคประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งในส่วนของการรับรายงานตัว การจัดกิจกรรมทำงาน บริการสังคม หรือ การจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจึงแตกต่างกันไป ปรากฏดัง คำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

“...ผู้ถูกคุมความประพฤติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ไม่ใช่เฉพาะเขตสายไหม โดยส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่ จะเป็นคนวัยทำงาน ถ้าเป็นกระทำความผิด เล็กน้อย เมฆจับ ลักทรัพย์เล็กๆน้อยๆ จะพักอาศัยอยู่ในคอนโด พอเราไปเยี่ยมเขียน สอดส่องในที่พัก ก็ไม่ให้การต้อนรับ อับอาย แล้วลักษณะแบบนี้ก็หาเพื่อนบ้านก็ ไม่ได้ใครจะไปให้ข้อมูลห้องติดกันยังไม่รู้จักกันเลย...” (อาสาสมัครภาค ประชาชน 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2566)

“คดียาเสพติดนี้ตัวปัญหาเลย ตามด้วยยากมาก เปลี่ยนที่อยู่ไปเรื่อย เพราะบางคนก็ มาทำงานทำในตลาดยิ่งเจริญ ตลาดไท อยู่ห้องเช่าห้องแถว พอให้วาดแผนที่ก็ให้ ข้อมูลเป็นเท็จ ไม่มีเลขที่บ้าน ไม่มีรายละเอียด ออกพื้นที่สอดส่องเท่าไรก็หาไม่ เจอ” (อาสาสมัครภาคประชาชน 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2566)

“...อาสาสมัครคุมประพฤติในกรุงเทพมหานคร ทำงานยากกว่าที่ต่างจังหวัดมาก ถ้าหาตัวไม่เจอก็ไปถามกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ลูกคนนั้น หลานคนนี้สามารถช่วยเหลือ พาพนักงานคุมประพฤติไปที่บ้านพัก บางครั้งสามารถให้รายละเอียดได้ถึงสภาพ ความสัมพันธ์ในครอบครัวได้เลย แต่ในกรุงเทพฯ แล้ว ผู้นำชุมชนบางคนจะ ไม่ให้ความร่วมมือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดียาเสพติด จะไม่ให้ข้อมูลเลย ทั้งนี้เป็น เพราะความผูกพันในชุมชนมันไม่มากเหมือนต่างจังหวัด บ้านใครบ้านมัน ความเกรงใจมันไม่มี หากให้ข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ไป แล้วผู้ถูกคุมความประพฤติราย นั้นมาทราบเข้าในภายหลัง ก็อาจเปิดอันตรายต่อชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้นำชุมชน ได้...” (ประธานชุมชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กรกฎาคม 2566)

“...ในเขตสายไหมเป็นเขตพื้นที่ที่มีผู้กระทำความผิดอยู่ในความรับผิดชอบของ สำนักงานคุมประพฤติมากที่สุดและส่วนใหญ่ผู้กระทำผิดเหล่านี้เป็นประชากร แฝงที่ย้ายเข้ามาพักอาศัยอยู่ในเขตสายไหมเป็นการชั่วคราว การอยู่ร่วมกันใน สังคมจะเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้คนในสังคมไม่มี

ความผูกพันไม่ยุ่งเกี่ยวกัน ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคประชาชนเข้ามาดูแลช่วยเหลือและร่วมกันแก้ไขปัญหาผู้กระทำความผิดในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้อย่างเต็มที่...” (หัวหน้างานยุทธศาสตร์และอำนวยการ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 กรกฎาคม 2566)

“...คดีของเขตสายไหม เป็นเขตที่มีผู้ถูกคุมความประพฤติอยู่อย่างหนาแน่น การออกพื้นที่ในการควบคุมและสอดส่องในแต่ละครั้ง จะถามข้อมูลจากอาสาสมัครคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติเอง จะได้ข้อมูลที่ลึกกว่าการถามข้อมูลจากผู้นำชุมชนหรือประธานชุมชนเพราะบางครั้งผู้ถูกคุมความประพฤติบ้านอยู่ติดกับประธานชุมชน โดยที่ประธานชุมชนยังไม่รู้เลยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ... (หัวหน้างานคุมประพฤติพื้นที่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 กรกฎาคม 2566)

“...สำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพมหานคร 11 ได้ตั้งศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนของเขตสายไหม ไว้ที่ตลาดออเงิน ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามกับสำนักงานเขตสายไหม แต่เมื่อแจ้งผู้ถูกคุมความประพฤติไปว่าให้ไปรายงานตัวที่ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนที่ตลาดออเงิน ก็ยังมีบางส่วนที่ไม่รู้จัก สำนักงานฯ จึงต้องทำแผนที่ของตลาดออเงินให้แทน แสดงให้เห็นว่า ต่อให้เปิดให้บริการในพื้นที่คนในเขตกรุงเทพมหานครก็ยังไม่รู้จักอยู่ดีเนื่องจากไม่ใช่คนในพื้นที่ดั้งเดิม...” (พนักงานคุมประพฤติ 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2566)

นอกจากนี้ การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนนั้น กรมคุมประพฤติได้กำหนดแนวทางไว้ว่า ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนต้องให้บริการด้าน การประสานงานด้านคดี การจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู และการติดตามผล แต่ในเขตพื้นที่ของเขตสายไหมนั้น การดำเนินงานส่วนใหญ่จะเป็นการประสานงานด้านคดีโดยมีหน้าที่รับรายงานตัวผู้ถูกคุมความประพฤติในพื้นที่เท่านั้น

4.1.2 การบูรณาการของหน่วยงานภาคีในเขตพื้นที่

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญข้างต้น จะพบได้ว่าผลกระทบจากการที่มีประชากรแฝงเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความยากลำบากในการจัดการปัญหาการเข้าถึงบริการภาครัฐ ปัญหาด้าน

สาธารณสุขมูลฐาน ปัญหาด้านการจัดการข้อมูลประชากรในพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการต่างๆของสำนักงานเขตมีความยากลำบาก นอกจากนี้ เมื่อต้องมีการบูรณาการของหน่วยงานภาคีในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนเป็นสิ่งที่ค่อนข้างลำบาก ดังที่ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้ให้ไว้ดังนี้

“...การจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนในพื้นที่สายไหมค่อนข้างยาก เนื่องจากการขอความร่วมมือจากวัดหรือโรงเรียนจะไม่แน่นแฟ้นเหมือนต่างจังหวัด จะไม่มีความรู้สึกว่าเป็นการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดในชุมชนของตนเอง แคเราบอกว่าเป็นผู้ถูกคุมความประพฤติทางวัดหรือชุมชนใกล้เคียงก็จะมีความรู้สึกไม่สบายใจ มีความระแวงระวัง...” (ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2566)

“...การดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ความเข้มแข็งของอาสาสมัครคุมประพฤติ ซึ่งเป็น “โซ่ข้อกลาง” ระหว่างพนักงานคุมประพฤติ ผู้ถูกคุมความประพฤติ ตลอดจนชุมชน เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง อาสาสมัครคุมประพฤติที่เข้มแข็งจะสามารถประสานงานรอบทิศทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเข้ามาแก้พื้นที่ผู้กระทำผิด สร้างความรู้สึกของการเป็นเจ้าของชุมชนให้ชุมชนได้ดูแลผู้กระทำผิดในชุมชนของเขาเอง หากชุมชนของเราปลอดภัยลูกหลานเราก็จะปลอดภัย แต่ทั้งนี้ การประสานงานรอบทิศทางในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากเพราะมีประชากรแฝงเป็นจำนวนมาก ประชาชนไม่รู้สึกผูกพันหรือเป็นเจ้าของต่างคนต่างอยู่ ดังนั้น การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนจึงดำเนินงานโดยอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นหลัก ไม่มีปราชญ์ชาวบ้านหรือศาสนสถานที่ทำให้ความร่วมมืออย่างแน่นแฟ้น ดังนั้น จึงปฏิบัติงานในด้านการรับรายงานตัวเสียส่วนใหญ่ ไม่ได้จัดกิจกรรมในมิติของการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิด...” (หัวหน้างานคุมประพฤติพื้นที่, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 กรกฎาคม 2566)

4.1.3 งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดตั้งและดำเนินโครงการศูนย์คุ้มครองประพตติภาคประชาชน

การดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองประพตติภาคประชาชนเกิดขึ้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการรับบริการของกรมคุ้มครองประพตติ ให้ผู้กระทำผิดสามารถลดระยะเวลาในการเดินทาง ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย แต่อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งหรือดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองประพตติภาคประชาชน ตลอดจนการให้เข้ามามีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุ้มครองประพตติย่อมต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งกรมคุ้มครองประพตติไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งหรือดำเนินงานแต่อย่างใด ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ฉันเชื่อว่าเป็น อาสาสมัครแล้ว ต้องทำงานด้วยจิตที่อาสา ไม่หวังผลตอบแทน แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า การใช้สถานที่เพื่อมารับรายงานตัวหรือจัดกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูต้องมีค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเดินทางมาปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครคุ้มครองประพตติหรือคำคดี ตลอดจนการออกพื้นที่ในการติดตามผู้ถูกคุมความประพตติให้ไปปฏิบัติตามเงื่อนไข ก็ต้องมีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ซึ่งบ่อยครั้งที่อาสาสมัครคุ้มครองประพตติต้องใช้จ่ายเงินของตนเองในการช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้ถูกคุมความประพตติเนื่องจากกรมคุ้มครองประพตติไม่ได้จัดสรรไว้หรือจัดสรรไว้ไม่เพียงพอ ซึ่งไม่ใช่อาสาสมัครคุ้มครองประพตติทุกรายจะเป็นผู้ที่มีรายได้สูง จึงอยากให้กรมคุ้มครองประพตติได้จัดสรรไว้เพื่อการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองประพตติภาคประชาชนด้วย...” (ประธานกรรมการบริหารอาสาสมัครคุ้มครองประพตติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2566)

“...อาสาสมัครคุ้มครองประพตติเป็นอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานหนักหัตถ์เทียมหรือมากกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขเสียอีก เนื่องจากการทำงานกับผู้กระทำผิดกับ อาชญากร แต่ไม่ได้มีสวัสดิการหรืองบประมาณเหมือนอาสาสมัครสาธารณสุข จึงอยากให้กรมคุ้มครองประพตติประชาสัมพันธ์บทบาทของอาสาสมัครคุ้มครองประพตติให้มากขึ้น ให้ได้รับการยอมรับในสังคม ตลอดจนดูแลสวัสดิการให้ได้รับคำคดีหรือค่าปฏิบัติงานที่เหมาะสม...” (อาสาสมัครภาคประชาชน02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2566)

“...การเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติ นอกจากจะต้องมีความพร้อมทางด้านจิตใจแล้ว ความพร้อมทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็สำคัญ ไม่แพ้กัน ครอบครัวต้องเข้าใจและพร้อมสนับสนุนทั้งด้านเวลาและด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากกรมคุมประพฤติไม่ได้มีค่าตอบแทนมากมาย...” (อาสาสมัครภาคประชาชน 03, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กรกฎาคม 2566)

ไม่ใช่เพียงแต่อาสาสมัครคุมประพฤติเท่านั้น พนักงานคุมประพฤติได้มีความเห็นที่สอดคล้องกันกับอาสาสมัครคุมประพฤติในด้านการจัดสรรงบประมาณที่ใช้สนับสนุนเพื่อการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“บ่อยครั้งที่พนักงานคุมประพฤติจะต้องบอกอาสาสมัครคุมประพฤติว่า ขอความร่วมมือในการติดตามสอดส่องโดยที่ไม่มีค่าตอบแทน” (พนักงานคุมประพฤติ 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2566)

4.1.4 ศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของอาสาสมัครคุมประพฤติ

จากการพัฒนาของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้รูปแบบของการกระทำผิดหรืออาชญากรรมซับซ้อนตามไปด้วย เห็นได้จากการพัฒนากฎหมายให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลง ทั้งประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2559 หรือล่าสุดคือ พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ดังนั้น หากไม่มีการพัฒนาศักยภาพให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติหรือภาคประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนจะเป็นไปได้ยาก ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ปัญหาคือการไม่ได้คัดเลือกคน ไม่ได้ฝึกอบรม และไม่ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน สำหรับอาสาสมัครคุมประพฤติที่จะต้องดูแลผู้ถูกคุมความประพฤติ ในคดีอุกฉกรรจ์ก็ควรที่จะได้รับการอบรมมากกว่าอาสาสมัครคุมประพฤติกกลุ่มทั่วไป ปัญหาและอุปสรรคคือความไม่ชัดเจนของระบบที่มีอยู่ เรื่องระบบเรื่องมาตรฐาน การขาดการฝึกอบรม ที่ควรจะต้องสอดคล้องกับภาระงานที่อาสาสมัคร

กรมประพาศติจะต้องได้รับ...” (นักวิชาการกรมประพาศติ 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2566)

“...ปัจจุบันกรมกรมประพาศติมีอาสาสมัครกรมประพาศติอยู่ราว ๆ 19,000 คนในเรื่องของอายุและการศึกษาของอาสาสมัครกรมประพาศติ 2 ปัจจัยนี้ที่กรมกรมประพาศติควรต้องให้ความสำคัญเนื่องด้วยกรมกรมประพาศติมีการเปลี่ยนแปลงตัวบทกฎหมายทั้งพระราชบัญญัติกรมประพาศติ และพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ.2565 เพราะฉะนั้น อัตราฐานความผิดบางเรื่องจะมีความรุนแรงมากขึ้น อีกทั้งยังต้องมีการเฝ้าระวังบุคคลที่เป็นคดีเรื่องของอาชญากรรมอุกฉกรรจ์รุนแรง การที่เราจะให้อาสาสมัครกรมประพาศติติดตามกลุ่มคนกลุ่มนี้ก็จะเป็นการยากลำบาก นอกจากนี้ อายุของอาสาสมัครกรมประพาศติเอง ก็มีผลในการประสานงานติดตาม ข้อจำกัดของอาสาสมัครกรมประพาศติในปัจจุบันที่ท่านอาจจะมีความสูงวัย เพราะฉะนั้นในบางคดีในลักษณะนี้เราอาจจะไม่ได้ให้ท่านเป็นคนที่จะต้องไปติดตามหรือเฝ้าระวัง ส่วนอีกอันหนึ่งจะเป็นในเรื่องของการศึกษาการศึกษาส่วนหนึ่งที่มีส่วนเพราะว่าบางครั้งเราต้องให้ท่านเป็นคนที่เป็นเหมือนวิทยากร เป็นเหมือนคนที่จะต้องเป็นเหมือนแบบให้ความรู้ให้ข้อมูลกับเราในกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งก็มีส่วนหนึ่งที่จะอาจจะไม่ได้มีการศึกษาที่สูงมาก แต่บางครั้งเราก็ต้องใช้ในเรื่องของขยายองค์ความรู้หรืออะไรต่าง ๆ ก็ยังเป็น 2 ปัจจัยที่อาจจะจะมีผลในเรื่องของการที่เราอาจจะต้องมาพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครกรมประพาศติมากขึ้น สรรหาอาสาสมัครกรมประพาศติให้มากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจจะต้องพัฒนาในอนาคต...” (ผู้อำนวยการกองบริหารและส่งเสริมเครือข่ายกรมประพาศติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มิถุนายน 2566)

4.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมกรมประพาศติในศูนย์กรมประพาศติภาคประชาชนเขตสายไหม

เป็นไปตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขฟื้นฟูอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของ

กรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม การศึกษาพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาคอปลักรรรมมีจำนวน 5 ข้อเสนอแนะ โดยขอนำเสนอรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ได้แก่ ความพร้อมของชุมชน ชีตความสามารถของเจ้าหน้าที่ การจัดการทางด้านทรัพยากร ตลอดจน การสร้างระบบการบริหารจัดการเพื่อที่จะให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งก็คือพนักงานคุมประพฤติซึ่งการนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ต้องอาศัยระดับนโยบายที่ชัดเจน และระดับพื้นที่ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติ ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ความสำเร็จในเรื่องของการนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานคุมประพฤตินั้น สามารถแบ่งได้ออกมาเป็น 2 ระดับ ระดับแรก ที่เรียกว่าระดับนโยบาย กับอันที่ 2 คือระดับพื้นที่ แม้ฝ่ายนโยบายบอกว่าเราพร้อมที่จะให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน แต่ปรากฏว่าพนักงานคุมประพฤติเองก็ยังไม่มีความสามารถหรือสมรรถนะที่เพียงพอในเรื่องของการบริหารการมีส่วนร่วม ยังมี Mindset ในลักษณะของความเป็นทางกรอยู่ หรือยังไม่เข้าใจว่าพฤติกรรมของผู้กระทำผิดที่บ่งชี้ว่าเป็นสัญญาณอันตรายหรือเป็นบ่งชี้ว่าเขาพร้อมที่จะแก้ไขกลับตนเป็นยังงั้น มันก็จะทำให้วัฒนธรรมความเชื่อประกอบเข้ามาแล้วปรากฏว่าเป็นการกำหนดมาตรการที่ปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่มันไม่ตรงจุดอันนี้ก็จะอาจจะนำมาซึ่งความผิดพลาดหรือล้มเหลว ยิ่งถ้าเกิดเมื่อไหร่ที่ยังทำยิ่งล้มเหลว การมีส่วนร่วมก็จะยิ่งน้อยลง แต่ถ้าเกิดเมื่อไหร่ที่ยังทำร่วมกันแล้วความสำเร็จมันมีมากขึ้นบ่อยๆ มันก็จะเกิดนวัตกรรมที่สามารถสร้างผลงานได้มากขึ้น ความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งฝ่ายนโยบายเองก็ต้องสามารถรับเอาผลงานเหล่านี้มาประมวลผลแล้วก็มาออกแบบมาตรการระบบการบริหารจัดการที่จะทำให้พนักงานคุมประพฤติดีแนวปฏิบัติงานเสียใหม่เพื่อให้เข้ากับบริบทให้ก้าวทันบริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่มันเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละพื้นที่ โดยคำว่าแต่ละพื้นที่ หมายความว่าพื้นที่ หมายความว่าพื้นที่ภาคเหนือก็อาจจะมีวิธีหนึ่ง พื้นที่ภาคใต้ก็อีกวิธีหนึ่ง พื้นที่ภาคตะวันออกก็อาจจะ

วิธีหนึ่ง ภาคอีสานก็อีกวิธีหนึ่ง แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่เรามีวิถีเดียวการสร้างการมีส่วนร่วมแบบวิถีเดียว ถ้าเกิดเมื่อไหร่ที่เรามีวิถีเดียวแต่ใช้กับทุกพื้นที่การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ ถ้าเมื่อไหร่ที่ระบบการบริหารจัดการระหว่างศูนย์กับสำนักงานคุมประพฤติไม่ลงตัว พนักงานคุมประพฤติอาจจะต้องทำงานหนักกว่าเดิม แต่เดิมอาจจะรับผิดชอบแค่ผู้กระทำความผิดแต่ตอนนี้ต้องรับผิดชอบศูนย์ฯ ด้วยถ้าเกิดศูนย์ไหนมีการบริหารจัดการที่ไม่ดีเจ้าหน้าที่ก็ลำบาก แต่ถ้าเมื่อไหร่ที่ศูนย์ไหนที่เค้าเวิร์กเจ้าหน้าที่ก็สบาย ก็คือสามารถที่จะสร้างมาตรการก็รับงานอื่นๆ ได้ เพราะฉะนั้นเมื่อไหร่ที่ขั้นตอนมันเอื้อต่อการทำงานร่วมกันจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าโครงการนี้หรือนโยบายนี้ประสบความสำเร็จหรือไม่ สรุปคือ ถ้านโยบายเข้าใจพื้นที่ พื้นที่พร้อมปฏิบัติหน้าที่ด้วยการทักษะความเป็นวิชาชีพ ความสำเร็จก็เกิด แต่ถ้าสมมุติเมื่อไหร่ที่ 2 ระดับนี้มันไม่ไปด้วยกัน ความสำเร็จก็จะไม่เกิด...” (นักวิชาการคุมประพฤติ 02 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2566)

“...วิสัยทัศน์และพันธกิจของกรมคุมประพฤติได้กำหนดในเรื่องของการบูรณาการการมีส่วนร่วมอยู่แล้ว เพราะฉะนั้นแผนงานโครงการของเรา ณ ปัจจุบันนี้ ตั้งแต่แผน 5 ปี ไปจนถึงแผน 20 ปี ได้กำหนดทิศทางของการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยจะเน้นหนักกระบวนการในการที่จะแสวงหาความร่วมมือใหม่ การส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือที่มีอยู่ให้เข้มแข็งมากขึ้น การขยายลักษณะของการมีส่วนร่วมหรือเครือข่ายในระดับของระหว่างประเทศ อันนี้ก็จะเป็นส่วนที่ทิศทางของกรมแต่ดำเนินการ และในแผนระยะยาวคือหลักก็คือการแสวงหาความร่วมมือใหม่ ส่งเสริมสนับสนุนความร่วมมือเดิมให้เข้มแข็งขยายความร่วมมือกันมีส่วนร่วมของระหว่างประเทศ ในขณะที่เดียวกันที่น่าสนใจแล้วก็มีอยู่ในแผนแต่อาจจะไม่ชัดเจนคือเรื่องของการศึกษาวิจัย คือเราทำงานเรื่องของอาสาสมัครหรือของภาคีเครือข่ายมาอย่างยาวนาน การตกผลึกทางด้านความรู้หรือการประเมินหรือการที่จะศึกษาวิจัยเพื่อออกมาเป็นผลในการทางข้อมูลเชิงวิชาการและเชิงสถิติที่อาจจะยังไม่ได้เห็นผลเด่นชัด ก็อาจจะเป็นส่วนหนึ่งที่กรมเองจะต้องมีการศึกษาวิจัยการประเมินผลในการปฏิบัติงานของการนำอาสาสมัครคุมประพฤติและการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามาในกระบวนการของการคุมประพฤติและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน อันนี้เป็นเป็นส่วน

หนึ่งที่กรมจะต้องทำแล้วก็วางแผนไว้...” (ผู้อำนวยการกองบริหารและส่งเสริมเครือข่ายคุมประพฤติ , การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มิถุนายน 2566)

“...ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือจะต้องมีการปรับปรุงงาน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นแต่จะต้องมีการสนับสนุนค่าใช้จ่ายจากภาครัฐเป็นรายคดี โดยให้ภาคประชาชนดำเนินการบริหารจัดการกันเอง แต่ในขณะเดียวกันกรมคุมประพฤติก็จะมีส่วนในการตรวจสอบการปฏิบัติงานของภาคประชาชนอีกครั้งหนึ่ง ให้ภาคประชาชนได้มีส่วนในการเขียนรายงานด้วยตนเอง โดยผ่านพนักงานคุมประพฤติ เจ้าของสำนวน ซึ่งพนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนจะดำเนินการตรวจสอบและเสนอรายงานต่อศาลต่อไป ฉะนั้นแล้วกรมคุมประพฤติจึงต้องสร้างขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่เหมือนเดิม แต่ต้องทำเป็นกลุ่มเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ ปรับเปลี่ยนระบบการคงความประพฤติให้มีความทันสมัย ให้สามารถตรวจสอบได้...” (นักวิชาการคุมประพฤติ 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2566)

“...กรมคุมประพฤติควรประชาสัมพันธ์ให้ภาคประชาชนเห็นถึงบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติในพื้นที่ให้มากขึ้น จริ่งงานของอาสาสมัครคุมประพฤติสำคัญกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขเสียอีก เราทำงานกับคนกระทำผิด คนพ้นโทษคนก่ออาชญากรรม หากสร้างให้ชุมชนตระหนักตรงนี้ การมีส่วนร่วมของประชาชนก็จะมากขึ้น ...” (อาสาสมัครภาคประชาชน 03, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กรกฎาคม 2566)

นอกจากภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ภาคเอกชนก็เป็นที่สำคัญในการผลักดันให้การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนประสบความสำเร็จได้ไม่แพ้กัน ทั้งนี้ กรมคุมประพฤติได้ตระหนักถึงความสำคัญและอยู่ระหว่างดำเนินการ ปราบกฏดั่งคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

“...ที่ประเทศญี่ปุ่นมีที่น่าสนใจคือ ผู้ถูกคุมความประพฤติมีประมาณ 10,000 คน แต่เขามีอาสาสมัครคุมประพฤติ ประมาณ 40,000 คน มากเป็น 2 เท่าของผู้ถูกคุมความประพฤติ รวมถึงยังมีภาคประชาชนทั้งทางภาครัฐและทั้งภาคเอกชนเกือบ 100 แห่งที่เข้ามาสนับสนุนการจ้างงาน ประเทศญี่ปุ่นมีความเข้มแข็งของภาค

ประชาชนสูงมากและมีอัตราการกระทำผิดซ้ำที่ต่ำ ก็น่าสนใจว่ากรมคุมประพฤติเองจะเอาตรงผลตรงนี้มาใช้กับภาคประชาชนในประเทศไทยเราได้ว่าถ้าองค์กรเอกชนได้เห็นว่าการทำงานเช่นนี้เห็นผลเป็นอย่างดีในประเทศญี่ปุ่นก็อาจจะเป็นส่วนช่วยในการเชิญชวนภาคเอกชนให้เข้ามาช่วยเหลือแก้ไขได้ ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นมีการจัดตั้งองค์กรคล้ายๆ รูปแบบศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนที่น่าสนใจคืออาสาสมัครแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ได้รับเงินจากรัฐกับอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นอาสาสมัครโดยไม่มีการรับค่าตอบแทน และร่วมกันแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่ายว่าจะสามารถนำมาช่วยผู้ถูกคุมความประพฤติอย่างไรได้บ้าง...” (ผู้อำนวยการกองบริหารและส่งเสริมเครือข่ายคุมประพฤติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มิถุนายน 2566)

“...ปัจจุบันกรมคุมประพฤตินั้นนโยบายที่สำคัญคือการพัฒนาความร่วมมือกับทุกภาคส่วน โดยเน้นการนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือเฝ้าระวังผู้กระทำความผิดโดยการนำคุมประพฤติสู่ชุมชนโดยดำเนินการจัดตั้งศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนให้ครบทุกพื้นที่เพื่อให้ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนภารกิจในงานคุมประพฤติกอบคลุมทุกพื้นที่ ดังนั้น การประสานความร่วมมือกับองค์กรภาคเอกชนในเขตสายไหม เช่นผู้ประกอบการห้างร้านเพื่อเข้ามาเป็นเครือข่ายในการให้ความช่วยเหลือและให้โอกาสผู้กระทำผิดในชุมชนในการประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว...” (หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และอำนวยการ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 สิงหาคม 2566)

นอกจากนี้ ในกระบวนการยุติธรรม เจ้าพนักงานตำรวจซึ่งเป็นต้นทางของกระบวนการยุติธรรมได้ให้ทัศนคติที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเห็นว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนประสบความสำเร็จโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาชญากรรม ซึ่งในเขตพื้นที่สายไหมที่ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ปัญหาอาชญากรรมก็จะเข้าไปในระบบสมัครใจบำบัดมากที่สุด ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

“...สำนักงานคุมประพฤติและสถานีตำรวจในแต่ละพื้นที่ มีความสัมพันธ์อันดี และทำงานร่วมกันตั้งแต่สมัยพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งต้องนำผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่ระบบบังคับบำบัด ซึ่งเป็นที่น่าสังเกต ได้เลยว่า หากชุมชนไหนที่มีผู้นำชุมชนเข้มแข็ง มีการประสานความร่วมมือ อายากเหนียวแน่นจากอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร อาสาสมัครคุมประพฤติ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ชุมชนนั้นจะมี ผู้สมัครใจเข้าสู่ระบบสมัครใจบำบัดเป็นจำนวนมาก ทำให้ชุมชนนั้นมั่นคง ปลอดภัยเสถียร...” (ผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลสายไหม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มิถุนายน 2566)

4.2.2 การส่งเสริมการบูรณาการทำงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤตินั้น เป็นภารกิจที่ไม่สามารถดำเนินการได้แต่เพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ เช่น หน่วยงานทางด้านสาธารณสุขในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการส่งต่อการช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านต่างๆ กระทรวงแรงงานในการช่วยเหลือด้านอาชีพเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถมีอาชีพเลี้ยงดูตนเองได้ เป็นต้น ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“... การมีฐานข้อมูลหน่วยงานในพื้นที่ที่เป็นปัจจุบัน ใช้งานได้จริง อัพเดทอยู่เสมอ จะสามารถช่วยผู้ถูกคุมความประพฤติได้ทันที ที่มีปัญหาต้องได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์เกิดขึ้น เช่น ในเขตพื้นที่สายไหม หากต้องการได้รับการช่วยเหลือด้านการประกอบอาชีพ สามารถติดต่อได้ที่ สำนักงานจัดหางาน กรุงเทพมหานครเขตพื้นที่ 9 หรือ หากต้องการได้รับการช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย เป็นการชั่วคราวสำหรับเด็กและสตรี สามารถติดต่อได้ที่ สยามคมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระอุปถัมภ์ บ้านพักฉุกเฉินดอนเมือง เป็นต้น จะทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติอุ่นใจว่า กรมคุมประพฤติมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง สามารถช่วยเหลือได้จริง...” (พนักงานคุมประพฤติ 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 กรกฎาคม 2566)

“...นอกจากภาคเอกชนแล้ว หน่วยงานภาครัฐก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ปัจจุบัน กรมคุมประพฤติมีความพยายามให้พนักงานคุมประพฤติมีความเป็น สหวิชาชีพ โดยให้จัดกิจกรรมฝึกอาชีพ จัดกิจกรรมสงเคราะห์ต่างๆ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับจิตเวชผ่านแบบสอบถามที่กำหนด ซึ่งหากพนักงานคุมประพฤติ จะต้องปฏิบัติงานหลายด้านแล้ว จะทำให้ไม่มีสมาธิกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเท่าที่ควร ดังนั้น การถ่ายโอนงานบางส่วนไปให้กับหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรง จะทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติแก้ไขได้อย่างตรงจุด เพราะเราไม่ต้องเอางานมาทำเองทั้งหมด เช่น การฝึกอาชีพให้เป็นหน้าที่ของสำนักงาน จัดหางานหรือสำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน ส่วนงานยาเสพติดหรือการดูแลผู้ป่วยจิตเวช ต้องประสานกับศูนย์บริการสาธารณสุขในพื้นที่หรือสำนักอนามัย เป็นต้น...” (หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และอำนวยการ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 สิงหาคม 2566)

เช่นเดียวกันกับอาสาสมัครคุมประพฤติ ที่ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมไปในทางเดียวกัน คือ กรมคุมประพฤติต้องส่งเสริมการบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ถูกคุมความประพฤติได้อย่างครอบคลุม และควรมีการอบรมความรู้ให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับหน่วยงานภาคีที่เข้ามามีส่วนร่วม ปรากฏดังคำให้การสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก ดังนี้

“... บ่อยครั้งที่อาสาสมัครคุมประพฤติดอกพื้นที่แล้วพบว่าผู้ถูกคุมความประพฤติมีปัญหาต่างๆที่ควรได้รับการสงเคราะห์ เช่น มีฐานะยากจน บุตรหลานไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีอาชีพ อาสาสมัครคุมประพฤติดบางคนจึงได้ออกเงินส่วนตัวช่วยเหลือเบื้องต้นไปพลางก่อนเพราะไม่มีความรู้เรื่องหน่วยงานภาคี ดังนั้น กรมคุมประพฤติควรมีการบูรณาการกับหน่วยงานภาคีให้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด เพราะช่วยเหลือสงเคราะห์ไม่สามารถช่วยเหลือให้ยั่งยืนได้ด้วยหน่วยงานเดียว...” (อาสาสมัครภาคประชาชน 03, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กรกฎาคม 2566)

4.2.3 พัฒนาด้านการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานหรือผลประโยชน์อื่นให้แก่อาสาสมัครคุมประพฤติ

การจัดสรรงบประมาณ ถือเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการช่วยเหลือสนับสนุนให้การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเดินหน้าไปได้ ลักษณะเดียวกันกับการดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติที่กรมคุมประพฤติควรมีการสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจเป็นรางวัลในรูปแบบของเงิน หรือ สวัสดิการ การยกย่องเชิดชูให้เกิดเกียรติ ซึ่งรางวัลเหล่านี้ เป็นตัวขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมสามประการ ได้แก่ การมองเห็นผลประโยชน์ตอบแทน ช่องทางการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“... ผลประโยชน์ในการดำเนินงานอาจไม่ใช่ตัวเงินอย่างเดียว ความภาคภูมิใจก็ถือว่าเป็นผลประโยชน์เหมือนกัน ถ้าเมื่อไหร่ที่คนๆนั้นก็มีความรู้สึกว่าการที่เขาได้ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มันคือความภูมิใจของอาสาสมัครคนนั้น นั่นก็คือผลประโยชน์ การยกย่องเชิดชูเกียรติในบางโอกาสมันก็คือผลประโยชน์เช่นเดียวกัน หรือการที่อาสาสมัครคุมประพฤติบางคนซึ่งเขาเองก็อาจจะไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร การที่เขาได้รับการจัดสรรเงินเพื่อเป็นค่าพาหนะบ้าง หรือชดใช้ระยะเวลาที่เขาต้องเสียไปแทนที่เขาจะได้ไปทำงานรับจ้างแต่เขามาทำงานตรงนี้แล้วก็ได้รับผล ได้รับค่าตอบแทนบ้างเล็กน้อยๆ แล้วทำให้เขายังอยู่ได้ แล้วเขาก็มีจิตอาสาที่ทำงานจริงๆไม่ใช่ทำงานเพื่อหวังค่าตอบแทนตรงนี้ ดังนั้น รูปแบบของผลประโยชน์จึงขึ้นอยู่กับว่าคนๆนั้นเขาต้องการอะไรถ้า คนๆนั้นก็ต้องการความภาคภูมิใจก็ต้องมอบความภาคภูมิใจให้แก่เขา คนๆนั้นก็ต้องการรางวัลก็ต้องมอบรางวัลให้แก่เขา คนๆนั้นก็ต้องการเงินตราก็ต้องมอบเงินตราให้แก่เขาบ้าง เพียงแต่ต้องระวังว่าเงินตราอาจจะทำให้อุดมการณ์ของความเป็นอาสาสมัครขาดหายไป ดังนั้น การจัดสรรผลประโยชน์จะต้องจัดสรรให้ถูกคน ถูกที่ ถูกเวลา ถูกกลุ่มเป้าหมาย ด้วยจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด ...” (นักวิชาการคุมประพฤติ 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 สิงหาคม 2566)

สอดคล้องกับความเห็นของผู้อำนวยการกองบริหารและส่งเสริมเครือข่ายคุมประพฤติ ที่ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า กรมคุมประพฤติควรผลักดันและสนับสนุนให้การดำเนินงานของอาสาสมัครคุมประพฤติได้รับการค่าพาหนะ ค่าดีที่เหมาะสม

“... กรมคุมประพฤติ มีแผนการดำเนินงานประสานงานเพื่อจัดทำการทำภาคีเครือข่ายของอาสาสมัคร ภาคีเครือข่ายในที่นี้หมายถึงในส่วนของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่จะคอยดูแลอาสาสมัครทั้งหมดทุกรูปแบบของประเทศมีองค์กรสมาคม ก็จะเอาอาสาสมัครคุมประพฤติของเราเป็นหนึ่งในอาสาสมัครที่อยู่ในเครือข่ายนี้ การเข้าไปอยู่ในเครือข่ายนี้มีประโยชน์ต่ออาสาสมัครคุมประพฤติก็ในการพัฒนาขับเคลื่อนงานอาสาสมัคร อย่างล่าสุดมีการปรับอัตราค่าตอบแทนของ อาสาสมัครสาธารณสุข ทำให้หน่วยงานราชการอื่น ๆ พิจารณาในเรื่องของค่าตอบแทนของอาสาสมัครของตัวเองด้วย ทำให้กรมคุมประพฤติดีโอกาที่จะเสนอขอปรับฐานอัตราค่าตอบแทนโดยเครือข่ายนี้จะเป็นองค์กรที่สามารถช่วยกรมคุมประพฤติขับเคลื่อนได้ โดยปัจจุบันค่าตอบแทนเป็นไปตามกฎหมายที่กรมคุมประพฤติกำหนดไว้แล้วว่า อาสาสมัครคุมประพฤติที่ได้รับคดีอยู่จาก สวัสดิการกับค่าตอบแทนจะแยกเป็น 2 ส่วน ค่าตอบแทนจะเป็นไปตามกฎหมายกำหนดว่าอาสาสมัครคุมประพฤติที่ได้รับคดีจากคุมประพฤติในการออกไปติดตามผู้ถูกคุมความประพฤติ แต่อีกส่วนหนึ่งที่เราจะให้ในเรื่องของสวัสดิการหรือเชิดชูเกียรติ การรักษาพยาบาลในกลุ่มที่เป็นอาสาสมัครคุมประพฤติแต่ที่ชัดเจนเลขของกรมคุมประพฤติก็คือการมอบเหรียญเชิดชูเกียรติ อาสาสมัครคุมประพฤติดีเด่น เหรียญยูติธรรมดำรงเพื่อเชิดชูเกียรติ ไปจนถึงการขอรับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์...” (ผู้อำนวยการกองบริหารและส่งเสริมเครือข่ายคุมประพฤติ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มิถุนายน 2566)

4.2.4 พัฒนาศักยภาพของบุคลากร

การทำให้ผู้ถูกคุมความประพฤติกลับตนเป็นคนดีและไม่กระทำผิดซ้ำอีก เป็นวิธีการทำงานที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน กรมคุมประพฤติไม่สามารถดำเนินได้เพียงหน่วยงานเดียว ซึ่งทักษะต่างๆในการทำงานนั้น บุคลากรไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติหรือ

แม้แต่ตัวพนักงานคุมประพฤติเอง ต้องได้รับการพัฒนาระบบงานจากฝ่ายนโยบาย และพัฒนาทักษะบุคลากรทุกระดับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ถูกคุมความประพฤติให้มีวิถีชีวิตเป็นปกติสุขต่อไป ปรากฏดังคำกล่าวบางส่วนจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

“...ปัจจุบันมีการฝึกอบรมให้อาสาสมัครคุมประพฤติช่วยพนักงานคุมประพฤติในการรับรายงานตัว ซึ่งหากไปดูในหลักสูตรของการอบรมอาสาสมัครคุมประพฤติ หากกรมคุมประพฤติต้องการให้อาสาสมัครคุมประพฤติช่วยพนักงานกฤษฎีกาในการรับรายงานตัวก็ควรจะต้องนำเอาหลักสูตรของพนักงานคุมประพฤติเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องมาเป็นส่วนหนึ่งของการอบรมความรู้ให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติด้วย เพราะเมื่อก่อนบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นเพียงการออกสอดส่อง เท่านั้นไม่ได้มีบทบาทหน้าที่ในการรับรายงานตัวด้วย เช่น ในเรื่องจิตวิทยา ซึ่งเนื้อหาในการอบรมให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติควรจะมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติที่มีเพิ่มมากขึ้นด้วย เช่นนี้จึงจะสอดคล้องทั้งในทางทฤษฎีและทั้งในทางปฏิบัติ กรมคุมประพฤติมีปัญหาในเรื่องของอัตรากำลังที่มีอยู่อย่างจำกัด ส่งผลให้กรมคุมประพฤติน้อัตรากำลังพนักงานคุมประวัติน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณของผู้ที่อยู่ในการดูแลของกรมคุมประพฤติ กรมคุมประวัติจึงมีความจำเป็นต้องใช้อาสาสมัครคุมประพฤติ ซึ่งตามทฤษฎีจะเห็นได้ว่าการใช้อาสาสมัครคุมประพฤติหรือการใช้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดมีประโยชน์ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนิสัยของผู้ถูกคุมความประพฤติ กรมคุมประพฤติควรจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพในการปฏิบัติงานคุมประพฤติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการส่งคดีให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติหรือชุมชน รวมถึงการอบรมขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ สิ่งที่จะต้องดูคือกรมคุมประพฤติได้มีการฝึกอบรมหรือไม่ มีการประเมินผลการทำงานหรือไม่ ซึ่งทั้งหมดจะต้องมีการทำงานอย่างเป็นระบบ...” (นักวิชาการคุมประพฤติ 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2566)

“...แนวทางในการพัฒนาคือการมาสร้าง Career Path ของพนักงานคุมประพฤติ Care Part ของพนักงานคุมประพฤติอาชีพว่าจะต้องเป็นอย่างไร มาตรฐานการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ ที่ควรจะต้องมีการแบ่งและมีการจัด

ระดับ และให้การฝึกอบรมที่สอดคล้อง และจะต้องมีการตรวจสอบและประเมินผลในทุกระดับ...” (นักวิชาการคุมประพฤติ 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 สิงหาคม 2566)

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ กรณีศึกษาศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม” จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น

5.1 อภิปรายผลการศึกษา

5.2 สรุปผลการศึกษาวิจัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ กรณีศึกษาศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม” มีวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม และเพื่อให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาลักษณะอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

5.1 อภิปรายผลการศึกษาวิจัย

5.1.1 สภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

5.1.1.1 คุณลักษณะของประชากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ปรากฏข้อมูลประชากรแฝงทั้งกลุ่มของประชากรแฝงกลางวันและประชากรแฝงกลางคืนพบว่า จังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่มีประชากรแฝงมากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ซึ่งไม่ว่าจังหวัดใดก็ตาม เมื่อมีประชากรแฝงเหล่านี้เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ประชากรเดิมที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ เข้าถึงการบริการจากภาครัฐได้น้อยลง เพราะมีประชากรที่อาศัยอยู่มากกว่าที่สามารถให้บริการ ทั้งในส่วนของสาธารณสุข หรืองานด้านสาธารณสุขไปโรค นอกจากนี้การมีประชากรแฝง อาศัยอยู่ในพื้นที่มากขึ้นนั้น ก่อให้เกิดความแออัด มลภาวะต่าง ๆ ตลอดจนปัญหาอาชญากรรมในชุมชนนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สอดคล้องกับทฤษฎีทางนิเวศน์วิทยา ซึ่งกาลวิน เอฟ. ชมิด (Schmid, 1969) นักอาชญาวิทยาที่ได้ทำการศึกษาเชิงนิเวศวิทยา ณ เมืองซีแอตเติล สรุปได้ว่า ในเขตที่ผู้คนมีการเคลื่อนย้ายของคนในสังคมระดับสูง มีความสามัคคีอยู่ในระดับต่ำ ครอบครัวมีความอ่อนแอส่งผลให้ผู้คนในสังคมมีพฤติกรรมผิดศีลธรรมการประกอบอาชญากรรมในพื้นที่ดังกล่าวก็จะยิ่งมีมากขึ้นด้วย

กรมคุมประพฤติซึ่งมีบทบาทภารกิจเป็นหน่วยงานเดียวที่รับผิดชอบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยมุ่งหมายให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเข้ามาดูแลวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของตนเอง ดังนั้น เมื่อกรมคุมประพฤติได้วางกรอบนโยบายการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้าถึงบริการภาครัฐได้อย่างสะดวกโดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของอาสาสมัครคุมประพฤติและชุมชน ดังนั้น การวางแผนและกำหนดนโยบายของกรมคุมประพฤติ ควรคำนึงถึงกลุ่มประชากรแฝงเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและครอบคลุมประชากรตามความเป็นจริงในพื้นที่

ทั้งนี้ ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม เป็นศูนย์คุมประพฤติแห่งหนึ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเช่นเดียวกันที่ประสบปัญหาของประชากรแฝง เนื่องจากในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการปกครองและเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้มีประชาชนจากนอกพื้นที่หลั่งไหลเข้ามาทำงานและพักอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งการมีประชากรจำนวนมากนั้นก็อาจให้ประชาชนในพื้นที่มีจิตสำนึกของความเป็นเจ้าของพื้นที่ต่ำ อีกทั้งปัญหาการไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนในเดียวกันหรือละแวกใกล้เคียง ทำให้ไม่รู้จักผู้นำชุมชน หรือไม่มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนในพื้นที่ สอดคล้องกับทฤษฎีความผูกพันทางสังคมของ Hirschi (1969) ที่กล่าวว่าบุคคลมีความผูกพันกับสังคมน้อยอาชญากรรมจะเกิดมาก การอพยพย้ายถิ่นฐานทำให้ไม่

รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่อาศัยอยู่ ดังนั้นสังคมและชุมชนจึงเป็นส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของบุคคล ในขณะที่เดียวกันสังคมและชุมชนก็ได้รับผลกระทบจากการกระทำของบุคคลไม่ว่าจะเป็นไปในทางดีหรือร้ายเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิพันธ์ จำเนียรพันธุ์ (2551) ซึ่งที่ผ่านมาการดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองประพฤติกาศประชาชนเขตสายไหม ทำได้เพียงมิติของการรับรายงานตัวเท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของนรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) เรื่อง การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง ที่ให้หลักการของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หลักการมีส่วนร่วมของแบ่งได้เห็น 5 ระดับ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล
- 2) การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร
- 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่างๆ
- 4) การมีส่วนร่วมในการลงมือทำ
- 5) การมีส่วนร่วมในการสนับสนุน

จะเห็นได้ว่า เมื่อประชาชนไม่รู้สึกถึงการมีส่วนร่วมในชุมชน ไม่รู้สึกถึงการมีปัญหาของตน ก็จะมีส่วนร่วมเพียงแต่เป็นผู้ให้ข้อมูลหรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารเท่านั้น ความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์คุ้มครองประพฤติกาศประชาชนจึงไม่เกิดขึ้น เช่นเดียวกับอภิศักดิ์ ชีระวิสิทธิ์ (2553) ที่ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชนซึ่งพบว่า มีโครงการจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยวิธีให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในรูปแบบของการรวมกลุ่มและจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะที่เดียวกันก็มีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเช่นกัน

นอกจากนี้ ลักษณะของประชาชนในพื้นที่ส่งผลต่อปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการร่วมดำเนินงานของศูนย์คุ้มครองประพฤติกาศประชาชนทั้งในส่วนของ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น ตามงานวิจัยของ Cohen & Uphoff (1980) ที่กล่าวไว้ว่า ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมกับชุมชนของตนเองในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จึงไม่ค่อยตระหนักถึงสภาพปัญหาหรือผลกระทบของอาชญากรรมในพื้นที่ของตนเองเท่ากับต่างจังหวัด

5.1.1.2 การบูรณาการของหน่วยงานภาคีในพื้นที่

ถึงแม้ว่าในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสำคัญของประเทศ และเป็นที่ตั้งของหน่วยงานส่วนกลางของภาครัฐและเอกชน แต่ในการปฏิบัติงานในความเป็นจริง จะไม่ได้เป็นการบูรณาการการทำงาน ยังเป็นการทำงานแบบต่างคนต่างทำ แต่ละหน่วยงานมีตัวชี้วัดเป็นของตนเอง การประสานงานขอความร่วมมือในด้านต่าง ๆ จึงเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีประชากรแฝงเป็นจำนวนมากตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น เมื่อกรมคุมประพฤติ ได้สั่งการให้มีการดำเนินงาน ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน การเริ่มต้นบูรณาการกับหน่วยงานภาคีในพื้นที่ จึงต้องเป็นภารกิจแรกของกรมคุมประพฤติในการที่จะทำให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนประสบผลสำเร็จ เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่สามารถดำเนินการได้เพียงหน่วยงานเดียว การสรรหาหน่วยงานภาคีที่มีความพร้อมและมีศักยภาพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ดังเช่น งานวิจัยของ Marc (2006) ได้ทำการศึกษาเรื่องระบบงานคุมประพฤติของรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่พบว่างานคุมประพฤติของรัฐเท็กซัสเป็นงานคุมประพฤติเชิงรุกที่เน้นความสำคัญในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐให้มากที่สุด เป็นหุ้นส่วนในทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในชุมชน

จากการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม พบว่า การดำเนินงานของกรมคุมประพฤติ ยังไม่เป็นการดำเนินงานเชิงรุกมากเพียงพอ ยังขาดการประชาสัมพันธ์ถึงบทบาท หน้าที่ หรือประโยชน์ของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ทำให้การขอความร่วมมือหรือขอรับการสนับสนุนการจัดกิจกรรมใดๆจึงเป็นไปได้ยาก นอกจากนี้หากเขตพื้นที่ใดก็ตาม ที่มีอาสาสมัครคุมประพฤติที่ไม่เข้มแข็ง ไม่เป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชน หรือไม่สามารถเป็น ไซ้ซ้อกลางให้กับชุมชนและสำนักงานคุมประพฤติได้ การดำเนินการประสานความร่วมมือจะยากยิ่งขึ้นไปอีก สอดคล้องกับ ปารีชาติ วลัยเสถียร (2543) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาที่สำคัญประการหนึ่ง คือ องค์ประกอบด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้องศึกษาชุมชน มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหาเป็นผู้สนับสนุนในทุก ๆ ด้าน มีความจริงใจและมีความผูกพันกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธา ดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

5.1.1.3 งบประมาณไม่เพียงพอในการจัดตั้งและดำเนิน โครงการศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชน

ถึงแม้ว่าศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชน ได้เปิดดำเนินงานมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่กรมคุ้มครองพสกนิกรยังคงไม่ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับการจัดตั้งหรือดำเนินงานภายในศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชน ทำให้ขาดการประชาสัมพันธ์ความสำคัญหรือประโยชน์ของศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชนในพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อการตระหนักรู้ถึงการมีอยู่ของศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชน ทำให้ประชาชนให้ความร่วมมือไม่มากเท่าที่ควร

ไม่เพียงแต่งบประมาณของศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชนเท่านั้น แต่งบประมาณสำหรับการดำเนินงานของอาสาสมัครคุ้มครองพสกนิกรเอง กรมคุ้มครองพสกนิกรยังประสบปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่มีเพียงพอในการดำเนินงาน โดยมีแต่เพียงค่าค้ำของอาสาสมัครคุ้มครองพสกนิกรเท่านั้น ซึ่งไม่เคยมีเพียงพอสำหรับส่งให้ได้ทุกราย สำนักงานคุ้มครองพสกนิกรจึงทำได้เพียงขอความร่วมมือในการรับคดีหรือนั่งปฏิบัติงานที่ศูนย์คุ้มครองพสกนิกรภาคประชาชนโดยไม่มีค่าดำเนินการให้ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าเมื่อมีเปรียบเทียบกับงานอาสาสมัครคุ้มครองพสกนิกรของหน่วยงานอื่น เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี “เงินเดือน” หรือ “ค่าปฏิบัติงาน” มากกว่าหรือได้เป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับที่แพร่หลายกว่าประชากรในชุมชนนั้นๆ ย่อมให้ความสนใจเข้าไปมีส่วนร่วมมากกว่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากนี้ ทักษะของบุคลากรของกรมคุ้มครองพสกนิกรก็มีส่วนสำคัญเช่นเดียวกัน ทั้งในส่วนของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน มักจะมองว่า อาสาสมัครคุ้มครองพสกนิกรนั้นเป็นผู้ที่มี “จิตอาสา” ที่จะเข้ามาช่วยเหลือผู้กระทำผิดในชุมชน ดังนั้น ความสำคัญของผลตอบแทนในรูปแบบของตัวเงิน จึงไม่สำคัญเท่าที่ควร ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายราย ที่มีทัศนคติว่าผลตอบแทนในรูปแบบของตัวเงินจะไม่ใช่อะไรสำคัญในการเข้าร่วมดำเนินงานกับกรมคุ้มครองพสกนิกร ซึ่งสอดคล้องกับอรรถ ก๊กผล (2548) ที่ได้กล่าวถึงการร่วมรับผลประโยชน์ของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วยอมที่จะได้รับประโยชน์ร่วมกันซึ่งอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงินหรือวัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การดำเนินงานกับชุมชนทุกวันนี้ ล้วนมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเดินทางออกจากบ้านไปยังบ้านของผู้กระทำผิดหรือไปยังศูนย์คุ้มครอง

ประพัตติภาคประชาชน ดังนั้น หากกรมคุมประพฤติยังคงไม่มีงบประมาณที่จะสนับสนุนเพียงพอ ย่อมจะสรรหาบุคคลที่มีความพร้อมทางด้านจิตใจในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยแท้จริงแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ไม่ได้ โดยกรมคุมประพฤติจะมีเพียงแต่ผู้ที่ประสงค์เข้ามาเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติที่เป็นผู้ที่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ เพื่อหวังผลประโยชน์ด้านอื่น เช่น การเมือง ท้องถิ่น หรือต้องการได้รับการยอมรับจากสังคมเท่านั้น สุดท้ายแล้วผู้กระทำผิดในชุมชนก็จะไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูแต่อย่างใด

5.1.1.4 ศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของอาสาสมัครคุมประพฤติ

เมื่อสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป ประเภทหรือลักษณะของอาชญากรรมก็เปลี่ยนแปลงไปตาม อาสาสมัครคุมประพฤติบางรายไม่อาจทันต่อความเปลี่ยนแปลงของอาชญากรรม นอกจากนี้ กรมคุมประพฤติยังมีบทบาทหน้าที่เพิ่มเติมในการรับผิดชอบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ทั้งพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 ประมวลกฎหมายยาเสพติด และล่าสุด คือ พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ดังนั้น หากขาดการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครคุมประพฤติแล้ว การดำเนินงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนจะไม่เป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็น

ในขณะที่กระแสความเคลื่อนไหวของงานคุมประพฤติที่เป็นสากล ตลอดจนทฤษฎีทางอาชญาวิทยา ได้โน้มเอียงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน ผู้ประชาชนเจ้าของพื้นที่ ในลักษณะของกระแส Justice for All , All for Justice หรือ ยุติธรรมถ้วนหน้า ประชาชนมีส่วนร่วม แต่การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนในเขตสายไหม โดยอาสาสมัครคุมประพฤติหรือภาคีภาคประชาชนยังขาดความเข้าใจในหลักการและเหตุผล ยังไม่ตระหนักถึงอำนาจของชุมชนในการพัฒนาตนเอง ยังคงต้องอาศัยการริเริ่มหรือนำทางโดยสำนักงานคุมประพฤติ ทำให้สำนักงานคุมประพฤติยังคงจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามที่สำนักงานฯ ได้จำแนกไว้ โดยขาดการร่วมคิด ร่วมวางแผน โดยอาสาสมัครคุมประพฤติหรือภาคประชาชน สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของธนิดา หิรัญคา (2558) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านหม้อ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดราชบุรี พบว่าอุปสรรคอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นการดำเนินงานของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน คือ สมาชิกยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่แท้จริง ซึ่งอาจทำให้กิจกรรมหรือ

โครงการที่สำนักงานฯ ได้วางแผนไว้อาจไม่สอดคล้องกับความต้องการหรือทรัพยากรของชุมชนนั้น ๆ ที่อาจแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้

5.1.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

5.1.2.1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและภาคเอกชน

ปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน คือ การนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ตามที่ธนิดา หิรัญคา (2558) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน พบว่า ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมต่อเมื่อรับรู้และตระหนักถึงปัญหาในชุมชน จากนั้นจึงจะเกิดการรับรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การระดมความร่วมมือจากบุคคลในชุมชนในการแก้ปัญหาร่วมกันต่อไป และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของกฤศ จิรภาสพงศา (2552) เรื่อง แนวทางการนำมามาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำผิดโดยเด็กในประเทศไทย ที่กล่าวถึงการแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชนนั้นต้องอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เข้ามามีส่วนช่วยในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดทั้งในรูปแบบของอาสาสมัครคุมประพฤติ ครอบครัวยุติธรรม สถานศึกษา สถานทางศาสนา หรือองค์กรเอกชน โดยตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสียและไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

ในลักษณะเดียวกัน การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรแฝงมากที่สุดในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ของทราวิส เฮอร์ชี่ (Hirschi, 1969 อ้างถึงใน นิพันธ์ จำเริญพันธุ์, 2551) ที่ว่าสังคมและชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของตัวบุคคล การที่บุคคลไม่มีความผูกพันต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในทางอาชญากรรมมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับรู้ถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมีชุมชนที่คอยให้โอกาสจะทำให้อาชญากรรมในพื้นที่ลดน้อยลงได้ ซึ่งการมีส่วนร่วมในที่นี้ คือ สำนักงานคุมประพฤติ

ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ตลอดจนติดตามตรวจสอบและประเมินผล

เมื่อกระบวนการทางเศรษฐกิจ กระแสโลกาภิวัตน์ สังคมวัฒนธรรม วิวัฒนาการของเทคโนโลยี ตลอดจนการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของการแก้ไขผู้กระทำผิดได้เปลี่ยนแปลงจากการแก้แค้นทดแทนเป็นแก้ไขฟื้นฟูโดยชุมชน ทำให้การแก้ไขฟื้นฟูโดยหน่วยงานภาครัฐซึ่งมีโครงสร้างขนาดใหญ่ ลักษณะการสั่งการจากบนลงล่างอาจจะไม่ทันการต่อการเปลี่ยนแปลง การประสานงานนำภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม อาจเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขฟื้นฟูได้อย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผลเร็วยิ่งขึ้น เช่น การสร้างงานสร้างอาชีพโดยหน่วยงานเอกชนในการรับผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าทำงาน การให้พื้นที่ของภาคเอกชนในการค้าขายหรือแสดงผลงานของผู้ถูกคุมความประพฤติ การให้การสนับสนุนทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำให้กับผู้ถูกคุมความประพฤติจากธนาคารของรัฐต่าง ๆ เป็นต้น ดังนั้นสำนักงานคุมประพฤติควรมีการประสานงานและมีทำเนียบของหน่วยงานภาคี ที่ให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ที่เป็นปัจจุบัน เพื่อให้การช่วยเหลือสงเคราะห์ได้ทันทั่วถึง

5.1.2.2 การส่งเสริมการบูรณาการทำงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนนั้น ได้รับการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการรับรายงานตัวตลอดจนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ซึ่งการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเพื่อให้ครอบคลุมทุกสภาพปัญหาและความต้องการให้มากที่สุด โดยเฉพาะปัญหาเรื่องยาเสพติด เป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขด้วยหน่วยงานเดียวได้ กรมคุมประพฤติไม่ใช่หน่วยงานที่มีความสามารถในการแก้ไขได้ด้วยตนเอง ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนต้องมีหน้าที่ในการประสานส่งต่อเพื่อให้สภาพปัญหาของผู้ถูกคุมความประพฤติได้รับการดูแลแก้ไขเพื่อให้เขาเหล่านั้นสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ (Help Them to Help Themselves) และไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก เช่น การช่วยเหลือสงเคราะห์ด้านอาชีพ หรือ ด้านการศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ทวีตรา เจริญ (2560) เรื่อง การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุติธรรมชุมชนภายใต้บริบทของกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่ได้สรุปว่า กลไกทางสังคมสามารถเป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนความยุติธรรมในสังคม เพื่อหารูปแบบความยุติธรรมในสังคมให้มากที่สุด ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพของการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเพื่อพัฒนาไปสู่ศูนย์คุมความประพฤติภาคประชาชนที่มี

ประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับการมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ครอบคลุมผู้กระทำผิดมากพอที่จะครอบคลุมทุกสภาพปัญหาและความต้องการ และมีทะเบียนรวบรวมหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมที่เป็นปัจจุบัน

5.1.2.3 พัฒนาด้านการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานหรือผลประโยชน์อื่น ให้แก่อาสาสมัครคุมประพฤติ

กรมคุมประพฤติควรมีการส่งเสริม ประชาสัมพันธ์ผลงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อให้เป็นที่รู้จัก ได้รับการยอมรับเช่นเดียวกับการเป็นผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัครของหน่วยงานต่าง ๆ ให้สังคมได้เห็นถึงความสำคัญของการมีอยู่ของอาสาสมัครคุมประพฤติ ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ ในการเชื่อมโยงผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่ชุมชนอีกครั้ง จะเห็นได้ว่าเป็นบทบาทภารกิจต้องอาศัยความเป็นจิตอาสาอย่างมาก ซึ่งอาจจะเป็นภารกิจที่ยาก หรือทำยากกว่าอาสาสมัครของหน่วยงานอื่น แต่กลับมีค่าตอบแทนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับหน่วยงานอื่น

นอกจากการประชาสัมพันธ์ผลงานของอาสาสมัครคุมประพฤติแล้ว การประชาสัมพันธ์บทบาทของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน หากกรมคุมประเวตินำเสนอให้สังคมรับทราบบทบาทและภารกิจที่สำคัญนี้ กรมคุมประพฤติอาจจะได้รับการจัดสรรงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานเอกชนเข้าร่วมสนับสนุนการดำเนินการมากขึ้น

5.1.2.4 พัฒนาศักยภาพของบุคลากร

การดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหมนั้น เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะการทำงานในรูปแบบของสหวิชาการ เทคนิค องค์ความรู้ต่าง ๆ และมีกฎหมาย ระเบียบ กฎกระทรวงต่าง ๆ มารองรับการดำเนินงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้น อาสาสมัครคุมประพฤติที่จะเข้ามาเป็น ไข่ข้องกลางในการถึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการและวิธีการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมคุมประพฤติที่ได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินงานด้านอาสาสมัครคุมประพฤติได้ 4 ขั้นตอน คือ 1)

การสรรหา 2) การพัฒนาด้านการส่งเสริมให้ความรู้ความสามารถ 3) การรักษาไว้ด้วยการให้ค่าตอบแทนหรือเชิดชูเกียรติ 4) มอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติ (กรมคุมประพฤติ, 2561)

นอกจากนี้ กรมคุมประพฤติควรมีการจัดทำแนวทาง คู่มือการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ให้เป็นรูปธรรมหรือมีวิธีปฏิบัติเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ตลอดจนรวบรวมวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตพื้นที่อื่น จะทำให้เกิดการต่อยอดแนวความคิดและนำไปสู่การนำรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือการแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครคุมประพฤติ เพื่อร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนของเขตพื้นที่อื่น ตลอดจนต่อยอดแนวคิดและพัฒนาให้ดีขึ้น สอดคล้องกับรายงานการวิจัยกรมคุมประพฤติ (2554) เรื่อง กลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ที่กล่าวถึงความท้าทายและความเสี่ยงในการขยายหรือยกระดับปฏิบัติการการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ได้แก่ ความพร้อมของผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานคุมประพฤติในการตอบรับความเปลี่ยนแปลง การพัฒนาทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจ และทักษะของบุคลากรให้ เท่าทันกับแนวโน้มการพัฒนาของงานคุมประพฤตินานาชาติและแนวคิดยุติธรรมชุมชน การยกระดับความรู้และการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนในการดำเนินงานคุมประพฤติ และงานยุติธรรมชุมชน

ในขณะที่การดำเนินงานของกรมคุมประพฤติมีความจำเป็นต้องใช้บุคลากร ที่มีความเป็นมืออาชีพด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่ที่ผ่านมากลับพบว่ากรมคุมประพฤติไม่สามารถจะรักษาบุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพเหล่านั้นไว้ได้ อีกทั้งอัตรากำลังส่วนใหญ่ที่ใช้ในการปฏิบัติงานเป็นอัตรากำลังประเภทพนักงานราชการ ซึ่งมีความมั่นคงในอาชีพน้อยกว่าข้าราชการ ทำให้มีอัตราการลาออกที่มากกว่า เพราะฉะนั้นงานคุมประพฤติที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพก็อาจจะเกิดปัญหาต่อไปได้ในอนาคต

สรุปคือ การจะให้การดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนให้ประสบความสำเร็จนั้น สำนักงานคุมประพฤติในพื้นที่กรุงเทพมหานครหรือพื้นที่ที่มีลักษณะของประชากรแฝงหรือประชากรที่หลากหลาย ควรกระตุ้นความสนใจหรือความห่วงกังวลของปัญหา

อาชญากรรมในพื้นที่ของคนก่อน ดังเช่นงานวิจัยของ ชารินี แสงสว่าง (2558) เรื่องการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค 7 ที่พบว่าแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม คือ กรมคุมประพฤติควรพัฒนาองค์ความรู้ของอาสาสมัครคุมประพฤติให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับสำนักงานคุมประพฤติ ตั้งแต่กระบวนการในการวิเคราะห์ปัญหาผู้กระทำผิด การกำหนดแผนงานเชิงรุกด้วยการที่สำนักงานฯ มอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้อาสาสมัครคุมประพฤติบริหารจัดการศูนย์ประสานงานอาสาสมัครคุมประพฤติซึ่งเป็นต้นแบบของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนด้วยตนเอง

5.2 สรุปผลการศึกษาวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งสิ้น 14 ราย ซึ่งประกอบไปด้วย กลุ่มผู้กำหนดนโยบายจากกรมคุมประพฤติ ผู้บริการระดับกลาง และนักวิชาการด้านคุมประพฤติ จำนวน 4 ราย กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ระดับหัวหน้าสำนักงาน จำนวน 2 ราย และระดับปฏิบัติการ จำนวน 1 ราย ประธานกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ จำนวน 1 ราย ประธานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน จำนวน 1 ราย ประธานชุมชน จำนวน 1 ราย เจ้าหน้าที่ตำรวจ 1 ราย และอาสาสมัครคุมประพฤติ 3 ราย โดยผลการศึกษาเชิงคุณภาพสามารถสรุปประเด็นการศึกษาได้ดังนี้ 1) สภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม 2) แนวทางการแก้ไขปัญหาลดอุปสรรคเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

5.2.1 สภาพปัญหา อุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

สภาพปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม สามารถจำแนกได้ 4 สภาพปัญหา ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาด้านคุณลักษณะของประชากรในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นสภาพปัญหาของสำนักงานคุมประพฤติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากผู้ถูกคุมความประพฤติในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่ โดยเข้ามาพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อการศึกษาและการประกอบอาชีพ และปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ผู้นำชุมชนบางคนจะไม่ให้ความร่วมมือโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาชญากรรม จะไม่ให้ความร่วมมือเลย ทั้งนี้เป็นเพราะความผูกพันในชุมชนนั้นไม่มากเหมือนต่างจังหวัด

2) ปัญหาด้านการบูรณาการของหน่วยงานภาคีในพื้นที่จากสภาพปัญหาข้างต้น เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีประชากรแฝงมากที่สุดในประเทศไทย เมื่อมีประชากรมาก สภาพปัญหาจึงมากตามไปด้วย การบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาจึงเป็นไปได้ยากลำบาก นอกจากนี้ กรุงเทพมหานครเป็นเขตปกครองพิเศษ มีหน่วยงานราชการเป็นจำนวนมาก แต่ละหน่วยงานมีตัวชี้วัดเป็นของตนเอง การบูรณาการด้านต่างๆ จึงต้องอาศัยการประสานสัมพันธ์บทบาทและภารกิจหน้าที่อย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อมีการจัดตั้งศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนขึ้น การจะดำเนินการหรือกิจกรรมใดๆ เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูจะต้องผ่านการประสานสัมพันธ์ไปยังหน่วยงานภาคีในพื้นที่อย่างทั่วถึง

3) ปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอในการจัดตั้งและดำเนิน โครงการศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน กรมคุมประพฤติไม่ได้มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดตั้งหรือดำเนินงานการจัดตั้งหรือดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ซึ่งการดำเนินการภายในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน เป็นธรรมดาที่จะต้องมีการใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าสาธารณูปโภคต่างๆ หรือแม้แต่ค่าเดินทาง ซึ่งเป็นปัญหาที่กรมคุมประพฤติจะต้องบริหารจัดการงบประมาณต่อไป

4) ปัญหาด้านศักยภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของอาสาสมัครคุมประพฤติ กรมคุมประพฤดียังขาดการพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครคุมประพฤติ ยังเป็นการใช้โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูแบบเดิม ไม่มีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้รูปแบบของการกระทำผิดหรืออาชญากรรมซับซ้อน ดังนั้น กรมคุมประพฤติ ควรมีการอบรมพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครคุมประพฤติหรือแม้แต่พนักงานคุมประพฤติ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานรูปแบบใหม่ โดยมีชุมชนเป็นศูนย์กลางดังเช่นศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน

5.2.2 แนวทางการแก้ไขปัญหาคู่มือประพฤติก่อเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

ส่วนแนวทางการแก้ไขปัญหาคู่มือประพฤติก่อเสริมนั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า การจะดำเนินการศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ต้องประกอบด้วย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตลอดจนภาคเอกชน ภายใต้การบูรณาการทำงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด แต่อย่างไรก็ตาม กรมคุมประพฤติต้องมีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เนื่องจากเป็นการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแบบใหม่ โดยต้องอบรมทั้งในส่วนของพนักงานคุมประพฤติและอาสาสมัครคุมประพฤติไปพร้อมกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน เป็นการดำเนินงานที่มุ่งเน้นชุมชนเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นทิศทางของการคุมประพฤติในระดับสากลและนโยบายของกระทรวงยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเป็นการดำเนินงานที่เพิ่งเริ่มดำเนินการในประเทศไทย ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยกระดับต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กรมคุมประพฤติ ควรรณรงค์ให้มีการเสริมสร้างบทบาทภารกิจของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายไปยังหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อเป็นการส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีสำนึกส่วนร่วมมีการจัดกิจกรรมในพื้นที่ โดยกรมคุมประพฤติต้องเป็นแกนหลักในการสร้างความเชื่อมั่นในชุมชนก่อน
- 2) กรมคุมประพฤติควรมีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินการศูนย์คุมประพฤติ ตลอดจน งบประมาณตอบแทนการดำเนินงานหรือผลประโยชน์ตอบแทนอื่นใดให้แก่อาสาสมัครคุมประพฤติ เนื่องจากเป็นการดำเนินงานในรูปแบบใหม่ และกรมคุมประพฤติควรมีการรณรงค์จัดตั้งกองทุนพัฒนางานคุมประพฤติ เพื่อเป็นส่วนช่วยด้านงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

3) กรมคุมประพฤติ ควรจัดให้โครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครคุมประพฤติในการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน เพื่อสนับสนุนในการปฏิบัติงานเพื่อการสื่อสารกับหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐและเอกชน และคัดเลือกอาสาสมัครคุมประพฤติที่มีสมรรถนะสูงมาเป็นที่ปรึกษาให้กับศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน และอาสาสมัครในพื้นที่ต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานคุมประพฤติ

1.1) จัดประชุมเพื่อนิเทศหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนินงานแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน โดยรูปแบบศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน ตลอดจนอบรมพัฒนาศักยภาพในการดำเนินงาน

1.2) สำนักงานคุมประพฤติ ต้องเป็นแกนนำในการนำเสนอบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครคุมประพฤติในการเชื่อมโยงผู้กระทำผิดกับชุมชน ให้กับหน่วยงานภาคีทั้งภาครัฐและเอกชนได้รับทราบ เพื่อนำไปสู่การบูรณาการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดร่วมกันต่อไป

1.3) พนักงานคุมประพฤติ ต้องมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และมีความไว้วางใจให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติในการดำเนินการ ด้วยการเริ่มมอบหมายบทบาทหน้าที่ เช่น คดีที่ไม่มีความซับซ้อนให้กับอาสาสมัครคุมประพฤติดำเนินการ เป็นต้น

2) ข้อเสนอแนะสำหรับอาสาสมัครคุมประพฤติ

2.1) อาสาสมัครคุมประพฤติ ควรมีการประชุม แลกเปลี่ยน หรือพัฒนาศักยภาพร่วมกันระหว่างอาสาสมัครคุมประพฤติในการดำเนินงานศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน

3) ข้อเสนอแนะสำหรับศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน

3.1) มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในแต่ละด้าน เช่น ด้านการแก้ไขฟื้นฟู ด้านบริหารจัดการงานคดี ด้านประชาสัมพันธ์ และจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีของศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชน พร้อมทั้งผลักดันการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2) มีการขยายเครือข่ายทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อที่จะสามารถดูแลผู้กระทำผิด ผู้ถูกคุมความประพฤติ และผู้กระทำผิดซ้ำภายในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยครั้งต่อไป เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน คือ การติดตามประเมินผลเชิงเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ถูกคุมความประพฤติที่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนกับผู้กระทำผิดที่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูในรูปแบบสำนักงานคุมประพฤติ

บรรณานุกรม

- กรกช นาควิเชตร, อภิฑูรย์ ภู่งเพชร, มณีรัตน์ บุญฤทธิ, เสาวนีย์ สิมริวงษ์, เขาวดี พันธุ์หินทอง, ญาดา มณฑมาศ, ... และประพัทธ์ ประทุมทิพย์. (2555). รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.
- กรมคุมประพฤติ. (2554). รายงานการวิจัยเรื่องกลยุทธ์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิด. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมคุมประพฤติ. (2555). คู่มือประกอบการอบรมอาสาสมัครคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมคุมประพฤติ กองยุทธศาสตร์และแผนงาน. (2560). สรุปรายงานผลการดำเนินงานกรมคุมประพฤติ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมคุมประพฤติ. (2564). รายงานประจำปี 2564 กรมคุมประพฤติ. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมคุมประพฤติ. (2565). รายงานประจำปี 2565 กรมคุมประพฤติ. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรมคุมประพฤติ. (2566). รายงานประจำปี 2566 กรมคุมประพฤติ. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กรองทอง วัฒนาภิรมย์. (2549). เครือข่ายยุติธรรมชุมชน : กระทรวงยุติธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). สรุปผลที่สำคัญประชากรแฝงในประเทศไทย พ.ศ. 2564. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการ กรุงเทพมหานคร. (2564ก). จำนวนชุมชนประเภทต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2564. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/pipd/page/sub/23329>
- กองยุทธศาสตร์บริหารจัดการกรุงเทพมหานคร. (2564ข). สถิติกรุงเทพมหานคร จำนวนประชากรและความหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานคร 2564. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/pipd/page/sub/23329>
- กรุงเทพมหานคร. (2563). ตัวชี้วัดพัฒนาเมือง (กรุงเทพมหานคร). สืบค้นจาก https://data.bangkok.go.th/dataset/pop_2563
- กฤต จิรภาสพงศา. (2552). แนวทางในการนำมาตรการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดในชุมชนมาใช้กับการกระทำความผิด โดยเด็กในประเทศไทย (Unpublished Master's thesis). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์ และจุฑาทิรัตน์ เอื้ออำนวย. (2550). *ยุคิธรรมชุมชน : บทบาทการอำนวยความสะดวกยุคิธรรม โดยชุมชนเพื่อชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิตติศักดิ์ ปลาทอง และวิภาวี กฤษณะภูติ. (2556). *รายงานการวิจัยชุมชนเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชน ในภาวะมหาอุทกภัยปี 2554 : เรียนรู้จากชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- กุลปราณี ศรีไย และณัฐนันท์ ศรีสมบุญ. (2561). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาความเป็นไปได้ เกี่ยวกับการจัดตั้งยุคิธรรมชุมชนเพื่อระงับข้อพิพาท : ศึกษาเฉพาะพื้นที่อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดจันทบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- โกวิท พวงงาม. (2545). *ความรู้ ทศนคติ และการปฏิบัติของประชาชนในการมีส่วนร่วมต่อการ บริหารงานแบบกระจายอำนาจ*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- คณิศ เนียรวิฑูรย์. (2554). *การเสนอแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมเพื่อลดช่องโอกาสเกิด อาชญากรรมในย่านที่พักอาศัยของชุมชนในเขตเมือง (กรุงเทพมหานคร) (Unpublished Independent study)*. มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ชนวนทอง ชนสุกาญจน์. (2548). *การพัฒนาเครือข่ายยุคิธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.
- ชุตวิศักดิ์ จันทร์โรจน์กิจ. (2541). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการป้องกันอาชญากรรมในพื้นที่เขต รับผิดชอบของสถานีตำรวจนครบาลห้วยขวาง (Unpublished Master's thesis)*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ดิเรกฤทธิ์ บุญชนากรณ์ และสุนทวิทย์ จิตสว่าง. (2556). *การเปลี่ยนรูปแบบของอาชญากรรมใน ศตวรรษที่ 21: ปัญหาอาชญากรรมลูกผสมในสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 52(1), 1 - 29.*
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2552). *การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทวิตรา เจริญ. (2560). *การเสริมสร้างแนวความคิดกระบวนการยุคิธรรมชุมชนภายใต้บริบทของ กฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไ่งน้ำ. (2534). *การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ชนพฤษ์ ชามะรัตน์. (2551). *เครือข่ายสังคมออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://phurinatz.wordpress.com/2012/12/25/>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ชนิดา หิรัญคา. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน : กรณีศึกษายุติธรรมชุมชน ตำบลบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (Unpublished Master's thesis). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธาริณี แสงสว่าง. (2557). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติภาค 7 (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- นวรรตน์ นพหิรัญ. (2540). บทบาททางเศรษฐกิจและครอบครัวในบริบทการค้า. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: 598 Print.
- นัทธี จิตสว่าง. (2541). หลักทฤษฎีวิทยา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- นัทธี จิตสว่าง. (2546). โปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด. กรุงเทพฯ: วัฒนพงศ์การพิมพ์.
- นัทธี จิตสว่าง. (2565). อาชญากรรมหลังการระบาดของโควิด 19. สืบค้นจาก <http://www.nathee-chitsawang.com>
- นิพนธ์ จำเนียรพันธุ์. (2551). แนวทางการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังคดีเสพยาบ้า : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังทัณฑสถานบำบัดพิเศษพระนครศรีอยุธยา (Unpublished Independent study). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, พระนครศรีอยุธยา.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2549). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนของมหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: กองแผนงาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประทีป เรืองมัลย์. (2541). การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานของโครงการแม่กวงอุดมธาราในอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2545). การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม: หลักทฤษฎีและ
มาตรการ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บรรณกิจ.
- พัชรี สีโรต. (2546). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มูลนิธิปริญญา
โทนักบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพรัตน์ เจริญรินทร์. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สักดิ์โสภากการ
พิมพ์.
- ไพรัตน์ เจริญรินทร์. (2554). การบริหารงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. (2551). รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่องการศึกษาแนวทาง
และความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือก
ในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย. กรุงเทพฯ:
กรมคุมประพฤติ.
- รพีพร หิมะคุณ ศรีสมบัติตระกูล, นันทพร พิช ไซยอักษรพงศ์ และทรงเกียรติ จันทรม. (2555).
การพัฒนากลไกการควบคุมพฤติกรรมและการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของผู้
ถูกคุมความประพฤติเพื่อยกระดับสัมฤทธิ์ผลของการคุมประพฤติ. กรุงเทพฯ: กรมคุม
ประพฤติ.
- มนสิชา บุนนาค. (2556). การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด
(Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- มติชนออนไลน์. (2565). เปิดศูนย์ “คุมประพฤติภาคประชาชน” ทั่วประเทศ 151 แห่งบริการงาน
ชุมชน. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/crime/detail/9650000033404>.
- มาลี เบ็ญจะมโน. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วน
ตำบลศึกษากรณีเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยกะปิ (Unpublished Master's thesis).
มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ยุพิน ระพิพันธุ์. (2544). ความรู้ ทักษะคิด และการจัดการที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของ
คณะกรรมการชุมชนในการจำแนกประเภทขยะมูลฝอยที่ใช้ในชีวิตประจำวันก่อนทิ้งใน
เขตเทศบาลเมืองพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี (Unpublished Master's thesis).
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิศรา ศิริสุทธิเดชา. (2546). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์ : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร*. (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วิสูตร ภัทรชัยเดช. (2554). *การป้องกันอาชญากรรมเชิงรุกโดยทฤษฎีสามเหลี่ยมอาชญากรรม*. สืบค้นจาก https://surasingpay4763.blogspot.com/2014/12/blog-post_0.html
- วิทยา บุญยะเวชชีวิน. (2543). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการร่างกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.
- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2532). *ระบบอุปถัมภ์กับการกระจายผลประโยชน์ในการพัฒนาชนบท กรณีศึกษาหมู่บ้านในเขตชายฝั่งทะเลตะวันออก* (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพฯ.
- สถานีตำรวจนครบาลสายไหม. (2566). *สถิติคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2561 - วันที่ 31 ธันวาคม 2565*. สืบค้นจาก <https://crimes.police.go.th/>
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานกฎหมายและคดี. (2564). *รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- สำนักงานเขตสายไหม. (2566). *ข้อมูลทั่วไปของเขต*. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/saimai/page/sub/4194>
- สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. (2546). *รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการยุติธรรม รูปแบบปัญหาอุปสรรคและแนวทางในอนาคต*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สถิติคดีอาญาความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศ จำแนกตามประเภทความผิด รายจังหวัด พ.ศ. 2560 – 2564*. สืบค้นจาก <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/09.aspx>
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2540). *ทฤษฎีสังคมวิทยาร่วมสมัย : พื้นฐานแนวความคิดทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โกลบอลวิชั่น.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุนทร กองทรัพย์. (2548). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกรณีศึกษาตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี* (Unpublished Master's thesis). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุพจน์ สุโรจน์. (2540). *แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิมล คำสุวรรณ และพิพัฒน์ ไทยอารี. (2559). การมีส่วนร่วมของอาสาสมัครคุมประพฤติในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในสังกัดสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดนนทบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์*, 4(3), 675-682.
- อรทัย ก๊กผล. (2548). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.
- อภิศักดิ์ ธีระวิสิทธิ์. (2553). *หลักการพัฒนาชุมชน = Principles of Community Development*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Burgess, P., Petit, D., & Warren, R. M. (1968). Receptor types in cat hairy skin supplied by myelinated fibers. *Journal of neurophysiology*, 31(6), 833-848.
- Calvin, F. Schmid. (1969). *Social trends in Seattle*. New York: Greenwood Press.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Effective behavior in organization social participation of farm families in New York State*. New York: Cornell University.
- Creighton, J. L. (2005). *The public participation handbook: Making better decisions through citizen involvement*. New Jersey, US: John Wiley & Sons.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Karp, D. R., & Clear, T. R. (2000). *Community Justice: A Conceptual Framework*. In *Boundaries Changes in Criminal Justice Organizations*. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Marc, A. L. (2006). *How to Avert Another Texas Prison Crowding Crisis*. Austin : Texas Public Policy Foundation.

แบบสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ
 กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม
 (สำหรับผู้กำหนดนโยบายกรมคุมประพฤติ ผู้บริหารระดับกลาง และนักวิชาการด้านคุมประพฤติ)

.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ-นามสกุล.....
 สังกัด.....
 ตำแหน่ง.....
 หมายเลขโทรศัพท์.....
 อีเมล.....

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่ที่ดำเนินการสัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 ระหว่างเวลา.....ถึง.....
 สถานที่.....

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวความคิดเห็น ทักษะ มุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการกำหนด นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน และการพัฒนาระบบงาน

2.1 กรมคุมประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่ม หรือขั้นตอนการตัดสินใจ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.2. กรมคุมประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือการ ปฏิบัติการเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.3 กรมคุมประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.4 กรมคุมประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล การดำเนินการ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีความสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ

.....

.....

2.7 ท่านคิดว่ากรมคุมประพฤติควรมีแนวทางพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติอย่างไรในอนาคต

.....

.....

2.8 ท่านคิดว่ากรมคุมประพฤติควรมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติอย่างไรในอนาคต

.....

.....

2.8 ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างอื่นเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ
 กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม
 (สำหรับผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าสำนักงาน และผู้ปฏิบัติงานระดับปฏิบัติการ)

.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ-นามสกุล.....
 สังกัด.....
 ตำแหน่ง.....
 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่.....
 หน้าที่ในการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่.....
 หมายเลขโทรศัพท์.....
 อีเมล.....

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่ที่ดำเนินการสัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 ระหว่างเวลา.....ถึง.....
 สถานที่.....

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน และปัญหา อุปสรรคการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในศูนย์คุมประพฤติ ภาคประชาชนเขตสายไหม กรมคุมประพฤติ

2.1 สำนักงานคุมประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่ม หรือ ขั้นตอนการตัดสินใจ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.2 สำนักงานประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือการปฏิบัติการเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.3 สำนักงานคุมประพฤติได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.4 สำนักงานคุมประพฤติเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินการ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีความสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

.....

.....

2.7 ท่านคิดว่ากรมคุมประพฤติควรมีแนวทางพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน อย่างไรในอนาคต

.....

.....

2.8 ท่านคิดว่ากรมคุมประพฤติควรมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอย่างไรในอนาคต

.....

.....

2.9 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม เพื่อให้การมีส่วนร่วมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด อย่างไรบ้าง

.....

.....

2.10 ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างอื่นเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

แบบสัมภาษณ์

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ
 กรณีศึกษา ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม
 (สำหรับประธานคณะกรรมการบริหารอาสาสมัครคุมประพฤติ ประธานศูนย์คุมประพฤติ
 ภาคประชาชน ประธานชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ)

.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ชื่อ-นามสกุล.....อายุ.....ปี
 อาชีพ.....
 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่.....
 หน้าที่ในการปฏิบัติงานในเขตพื้นที่.....
 หมายเลขโทรศัพท์.....
 อีเมล.....

1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัน เวลา และสถานที่ที่ดำเนินการสัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....
 ระหว่างเวลา.....ถึง.....
 สถานที่.....

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน และปัญหา อุปสรรคการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในศูนย์คุมประพฤติ ภาคประชาชนเขตสายไหม กรมคุมประพฤติ

2.1 ท่านมีส่วนร่วมในขั้นตอนการริเริ่ม หรือขั้นตอนการตัดสินใจ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม กรมคุมประพฤติ หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.2 ท่านได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือการปฏิบัติการเกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.3 ท่านได้มีส่วนร่วมในการเข้าไปรับผลประโยชน์จากการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.4 ท่านได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการดำเนินการ เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนมีความสำคัญต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนของกรมคุมประพฤติ ในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม

.....
.....

2.7 ท่านคิดว่ากรมคุมประพฤติควรมีแนวทางพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน อย่างไรบ้าง

.....
.....

2.8 ท่านคิดว่ากรมคุมประพฤติควรมีนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนอย่างไรในอนาคต

.....
.....

2.9 ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชนในศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม เพื่อให้การมีส่วนร่วมเกิดประสิทธิภาพมากที่สุดหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

2.10 ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างอื่นเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

.....
.....

COA. No. RSUERB2023-089

เอกสารรับรองโครงการวิจัย (Certificate of Approval)

โดย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

เอกสารรับรองเลขที่ : COA. No. RSUERB2023-089

ชื่อโครงการวิจัย : การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในชุมชน
ของกรมคุมประพฤติ กรณีศึกษาศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนเขตสายไหม
Community Participation in Probationers Rehabilitation of
Department of Probation A Case Study in SAIMAI Probation
Office (Community Centre).

ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย : นางสาวปรีดาภรณ์ แสงอุทัย

หน่วยงานที่สังกัด : คณะอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม มหาวิทยาลัยรังสิต

วิธีทบทวน : พิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนแบบเร่งด่วน (Expedited Review)

เอกสารที่รับรอง : 1. แบบเสนอโครงการวิจัย
2. เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย
3. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย
4. แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์

วันที่รับรอง : 12 มิถุนายน 2566

วันที่หมดอายุ : 12 มิถุนายน 2568

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต ได้พิจารณาและมีมติรับรองเอกสาร ดังที่ระบุไว้ข้างต้น โดยยึดหลักจริยธรรม Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline และ International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice หรือ ICH-GCP

ลงนาม .....

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปานนท์ กาญจนภูมิ)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยรังสิต

COA. No. RSUERB2023-089

Certificate of Approval
By
Ethics Review Board of Rangsit University

COA. No.	COA. No. RSUERB2023-089
Protocol Title	Community Participation in Probationers Rehabilitation of Department of Probation A Case Study in SAIMAI Probation Office (Community Centre).
Principle Investigator	Miss Preedaporn Saenguthai
Affiliation	Faculty of Criminology and Justice Administration, Rangsit University
How to review	Expedited Review
Approval includes	1. Project proposal 2. Information sheet 3. Informed consent form 4. Data collection form/Program or Activity plan
Date of Approval:	12 June 2023
Date of Expiration:	12 June 2025

The prior mentioned documents have been reviewed and approved by Ethics Review Board of Rangsit University based Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guideline and International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice or ICH-GCP

Signature.....

(Associate Professor Dr. Panan Kanhanaphum)

Chairman, Ethics Review Board for Human Research

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	ปนัดดา แสงอุทัย
วัน เดือน ปีเกิด	2 มกราคม 2533
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยศรีปทุม ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1), สาขาวิชานิติศาสตร์, 2554 มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญวิทยา และการบริหารงานยุติธรรม, 2567
ที่อยู่ปัจจุบัน	123/222 หมู่ที่ 12 ตำบลไร่จิง อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม 73210
สถานที่ทำงาน	สำนักงานคุมประพฤติกรุงเทพมหานคร 11 ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ชั้น 5 เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
ตำแหน่งปัจจุบัน	พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติการ